

**VILNIAUS UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS KATEDRA**

Jolantos Nedveckos,
dieninio skyriaus,
V kurso, baudžiamosios
justicijos studijų atšakos
studentės

Magistro darbas

Nusikaltimai žmogaus gyvybei ir kaltininko asmenybė

Crimes against Human Life and the Personality of an Offender

Vadovas: asist. R. Aliukonienė

Recenzentas: dr. G. Sakalauskas

Vilnius
2007

Turinys

Įžanga.....	2
1. Nusikaltimų žmogaus gyvybei samprata ir istorinė raida	4
1.1. Nusikaltimų žmogaus gyvybei samprata.....	4
1.2. Nusikaltimų žmogaus gyvybei istorinė raida.....	7
2. Nusikaltimų žmogaus gyvybei sudėties analizė.....	13
2.1. Objektas	13
2.2. Objektyvioji pusė.	17
2.3. Subjektas.....	23
2.4. Subjektyvioji pusė.....	25
3. Nusikaltimų žmogaus gyvybei rūšys	28
3.1. Nužudymai.....	28
3.1.1. Paprastas nužudymas.....	29
3.1.2. Kvalifikuotas nužudymas.....	29
3.1.3. Privilegiuotas nužudymas	47
3.1.3.1. Nužudymas labai susijaudinus	47
3.1.3.2. Naujagimio nužudymas.	51
3.2. Kiti nusikaltimai žmogaus gyvybei	54
3.2.1. Neatsargus gyvybės atėmimas.....	54
3.2.2. Sukurstymas nusižudyti arba privedimas prie savižudybės.....	57
3.2.3. Padėjimas nusižudyti.....	58
4. Kaltininko asmenybės samprata ir problematika	62
5. Kaltininko asmenybės struktūra	64
5.1. Socialiniai demografiniai požymiai	65
5.2. Psichologiniai požymiai	68
Išvados	70
Panaudotų šaltinių sąrašas	72
Santrauka.....	80
Summary	81
Priedai	82

Ižanga

Temos aktualumas. Žmogaus gyvybė yra didžiausia vertybė, saugoma valstybės. Dauguma žmonių suinteresuoti išsaugoti savo gyvybę kuo ilgesnį laiką, vadovaudamiesi savisaugos instinktu. Taip kaip valstybė atstovauja daugumos interesus, tai, tarp kitų funkcijų ji turi prisiimti ir gyvybės apsaugą. Asmens gyvybės apsauga yra labai sudėtinga ir aktuali problema. Jos apsaugai skirta ne tik LR Konstitucija¹, bet ir kiti įstatymai ir poįstatyminiai aktai. Svarbiausias įstatymas reglamentuojantis žmogaus gyvybės apsaugą yra Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas² (toliau –BK). Gyvybės apsauga yra reglamentuota BK XVII skyriuje „Nusikaltimai žmogaus gyvybei“. Tačiau įstatymai ir kiti teisės aktai negarantuoja ir negali garantuoti pačios žmogaus gyvybės, kurios išlikimas priklauso nuo daugelio faktorių.

Atrodytų, kad gyvybės apsaugai šiuolaikinėje demokratinėje valstybėje skiriama pakankamai dėmesio. Tačiau, pagal Informatikos ir ryšių departamento prie Vidaus reikalų ministerijos statistines ataskaitas 2006 metais užregistruota 294 tyčinių nužudymų, o 2005 metais – 390.³ Taigi, ši problema vis dar aktuali mūsų visuomenei.

Kaltininko asmenybės problema yra viena iš aktualiausių kriminologijoje. Ji yra ir buvo nagrinėjama įvairiose kriminologijos mokyklose įvairiais laikais. Tačiau, nors šiai problemai yra skiriamas pakankamas dėmesys, ji yra visuomet aktuali. Šioje srityje yra daug neišspręstų klausimų, susijusių su tokios asmenybės formavimu. Dar iki šiol nėra vieningos nuomonės dėl kaltininko asmenybės sampratos, galutinai nėra išskirta tą visumą veiksnių, kurie lemia tokios asmenybės atsiradimą.

Darbo tikslas. Pagrindinis darbo tikslas yra literatūros, teismų praktikos bei statistinių duomenų pagrindu atskleisti nusikaltimų žmogaus gyvybei ir kaltininko asmenybės sampratą, išskirti pagrindinius Lietuvos ir kitų valstybių teisinio reglamentavimo ypatumus.

Tyrimo objektas. Tyrimo objektas atspindi magistrinio darbo temos formuluotėje – nusikaltimai žmogaus gyvybei ir kaltininko asmenybė. Siekiant nuoseklaus ir visapusiško tyrimo, pirmiausia yra nagrinėjami nusikaltimai žmogaus gyvybei (yra apžvelgiama istorinė šių nusikaltimų raida, išnagrinėjama pagrindinė nusikaltimų sudėtis ir tik paskui pereinama prie konkrečių nusikaltimų žmogaus gyvybei rūšių), o tik po to pereinama prie kaltininko asmenybės sampratos ir jos įtakos nusikaltimų padarymui nagrinėjimo.

Darbo originalumas. Nusikaltimus žmogaus gyvybei yra išnagrinėję nemažai baudžiamosios teisės mokslo atstovų (tarp jų - A. Klimka, J. Nocius, S. V. Borodin (Бородин), J. A. Krasikov (Красиков) ir kt.). Pažymėtina, kad daugiausia dėmesio yra skiriama kvalifikuotam

¹ Valstybės žinios, 1992, Nr. 33-1014. (aktuali redakcija – 2006 04 25).

² Valstybės žinios, 2000, Nr. 89-2741. (aktuali redakcija – 2006 12 12).

³ <http://www.nplc.lt/stat/nus/nus11.htm>

ir naujagimio nužudymui. Tokių nusikaltimų, kaip nužudymas labai susijaudinus, privedimas prie savižudybės ar padėjimas nusižudyti, Lietuvos mokslo doktrinoje pagal dabartinį BK beveik nėra išsamiai išanalizuota.

Kaltininko asmenybės nagrinėjimas turi didelę praktinę ir mokslinę reikšmę. Jis padeda nustatyti kokius asmenys labiausiai linkę į nusikalstamumą, kokius faktorius formavo kaltininko asmenybę, nustatyti tam tikrus kaltininkų tipus ir kategorijas, o tai padeda prognozuoti nusikalstamumą, parinkti tinkamas nusikaltimų prevencijas priemones. Dėl kaltininko asmenybės vieningos nuomonės nepasiekta iki šių laikų. Skirtingos nuomonės yra ir dėl kaltininko asmenybės struktūros.

Darbo autorė apžvelgusi praeitų metų magistrinius darbus, pažymi, kad šis darbas originalus yra tuo, kad pirmą kartą bus aptarti visi nusikaltimai žmogaus gyvybei ir kartu skiriamas dėmesys tų kaltininkų asmenybei, kurie padaro tuos nusikaltimus.

Tyrimo metodai. Darbe yra naudotasi įvairiais mokslo metodais. Istorinio metodo pagrindu yra atskleista nusikaltimų žmogaus gyvybei istorinė raida. Siekiant nustatyti kaltininko asmenybės esmę, išanalizuoti jos struktūrą, atskleisti nusikaltimų žmogaus gyvybei sudėties elementus taikomi lingvistinis, lyginamasis ir sisteminis aiškinimo metodai. Aiškinantis teisės normų turinį bei darant apibendrinimus ir išvadas naudojamas loginis – analitinis metodas. Tiriant kriminalinius statistinius duomenis apie asmenų padarytas nusikalstamas veikas naudojamas statistiniu metodu.

Tyrimo šaltiniai. Tiriant darbo objektą ir siekiant minėto tikslo yra remiamasi baudžiamosios teisės mokslinė, mokomąja literatūra bei moksliniais straipsniais, vadovaujamas Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – LAT) Senato nutarimais, LR bei kitų valstybių baudžiamaisiais įstatymais. Siekiant atskleisti kaltininko asmenybės sampratą bei struktūrą buvo išanalizuota lietuvių (J.Bluvšteino, V.Justickio, A.Dapšio) bei užsienio šalių autorių (J.M.Antoniano (Антонян), M.Laine (Лайне), G.I.Šnaiderio (Schneider)) kriminologinė literatūra. Išanalizuoti Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės statistiniai duomenys bei Informatikos ir ryšių departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos ir Nusikalstamumo prevencijos Lietuvos centro statistiniai duomenys apie padarytas nusikalstamas veikas.

1. Nusikaltimų žmogaus gyvybei samprata ir istorinė raida

1.1. Nusikaltimų žmogaus gyvybei samprata

LR Konstitucijos 19 straipsnyje įtvirtinta viena svarbiausių asmens prigimtinių teisių – teisė į gyvybę, nurodant, kad žmogaus teisę į gyvybę saugo įstatymas.

Žmogaus gyvybė yra unikali vertybė, gamtos suteikiama vieną kartą. Gyvybė yra visų kitų žmogaus vertybių sąlyga. Nusikaltimais žmogaus gyvybei nutraukiama kito žmogaus gyvybė, individo egzistavimas, žmogui padaroma didžiausia, neatkuriama žala. Nusikaltimų žmogaus gyvybei pavojingumas yra išskirtinis – jie šiurkščiausiai pažeidžia moralės, dorovės reikalavimus, krikščioniškąsias vertybes.⁴

Pagal BK 11 straipsnį nusikaltimu laikoma pavojinga ir BK uždrausta veika (veikimas ar neveikimas), už kurią numatyta laisvės atėmimo bausmė. Taigi, nusikaltimai žmogaus gyvybei – tai pavojingos ir BK uždraustos veikos, kuriomis kėsinama į žmogaus gyvybę ir už kurias bausmė numatyta laisvės atėmimas. Įstatymas įtvirtina, kad nusikaltimas gali būti visų pirma pavojinga veika. Nusikaltimo pavojingumas yra objektyvi nusikaltimo savybė, kuri nepriklauso nei nuo įstatymų leidėjo, nei nuo asmenų, taikančių baudžiamąsias teisinės normas, valios.⁵ Be pavojingumo nusikaltimai žmogaus gyvybei pasireiškia neteisėtumu. Taigi, gyvybės atėmimas kitam žmogui padaromas ne tik pavojinga, bet ir neteisėta veika. V. Jakušino (В. Якушин⁶) nuomone, konstatuoti, kad kaltininkas suvokė daromo nusikaltimo neteisėtumą, galima tik tada, kai jis suvokia, kad jo veikos požymiai atitinka konkrečią baudžiamajame įstatyme aprašytą sudėtį, t.y. kad galima kaltinti tik pagal tokį baudžiamojo įstatymo straipsnį, kokį kaltininkas manė pažeidžiantis darydamas nusikaltimą.

Su tokia nuomone vargu ar galima sutikti, nes neteisėtumo suvokimo paskirtis – diferencijuoti įstatymais besivadovaujančius asmenis ir priešiškaį įstatymų nustatytai tvarkai nusiteikusius piliečius, o ne atskirti baudžiamąją teisę išmanančius asmenis nuo neišmanančių. Manytina, kad veikos neteisėtumo suvokimą tiksliausia būtų aiškinti kaip kaltininko suvokimą, kad jo elgesys prieštarauja bendrai įstatymų nustatytai tvarkai.⁷

Kita vertus gali kilti klausimas ar iš vis galima žmogui atimti gyvybę teisėtai. Atsakymas į šį klausimą yra teigiamas. Teisėtai gyvybė gali būti, pavyzdžiui, atimama būtiniosios ginties ar asmens, padariusio nusikaltimą, sulaikymo atveju.

⁴ NOCIUS, Juozas. *Nusikaltimai žmogui*. Vilnius: Vilniaus Universiteto Leidykla, 1998, p.8.

⁵ Plačiau apie veikos pavojingumą žr. 2.1. Objektyvioji pusė.

⁶ ЯКУШИН, В. А. *Ошибка и ее уголовно-правовое значение*. Казань: Издательство Масковского университета, 1987, p. 15.

⁷ Toks požiūris nuo seno (XIX a. pabaigos) ir iki šių dienų yra priimtas Vokietijos baudžiamojoje teisėje. Pz., WESSELS, J. *Baudžiamoji teisė*. Vilnius: Eugrimas, 2003, p. 136.

Būtinoji gintis šalina veikiančiojo baudžiamąją atsakomybę ne todėl, kad jose nebūtų įmanoma įžvelgti nusikaltimo sudėties, o dėl tos priežasties, jog esant šioms aplinkybėms išnyksta tiek pavojingumo, tiek priešingumo teisei požymiai.⁸ BK 28 straipsnyje numatyta, kad asmuo neatsako pagal BK, jeigu jis, neperžengdamas būtiniosios ginties ribų, padarė baudžiamajame įstatyme numatyto nusikaltimo ar nusižengimo požymius formaliai atitinkančią veiką gindamasis ar gindamas kitą asmenį, nuosavybę, būsto neliečiamybę, kitas teises, visuomenės ar valstybės interesus nuo pradėto ar tiesiogiai gresiančio pavojingo kėsینimosi. Iki 1995 metų galiojęs senoji BK 108 straipsnis numatė baudžiamąją atsakomybę už nužudymą peržengiant būtiniosios ginties ribas. 1993 metais BK buvo papildytas 14¹ straipsniu, kuris numatė, jog baudžiamosios atsakomybės neužtraukia toks veikimas, kai būtiniosios ginties ribos buvo peržengtos dėl didelio sumišimo ar didelio išgąščio, kurį sukėlė kėsینimasis, arba ginantis nuo įsibrovimo į būstą. Papildžius BK šiuo straipsniu, 108 straipsnyje numatyta norma, reglamentuojanti nužudymą peržengiant būtiniosios ginties ribas, tapo niekine, nes prieštaravo bendrosios dalies nuostatai, todėl 1995 metais LR BK 108 straipsnis buvo pripažintas netekusiu galios.⁹

Be būtiniosios ginties, teisėto gyvybės atėmimo pagrindu laikomas asmens, padariusio nusikaltimą, sulaikymas. Asmens, padariusio nusikaltimą, sulaikymas (BK 29 str.) – tai tokia situacija, kai asmuo vydamasis, stabdydamas, neleisdamas ištrūkti ar kitais veiksmais aktyviai bandančiam išvengti sulaikymo nusikalstamą veiką padariusiam asmeniui padaro turčinės žalos, nesunkų sveikatos sutrikdymą arba sunkų sveikatos sutrikdymą dėl neatsargumo, o sulaikydamas nusikaltimo vietoje asmenį, tyčia nužudžiusį ar pasikėsinusį nužudyti, – sunkų sveikatos sutrikdymą, jeigu nusikalstamą veiką padariusio asmens kitaip nebuvo galima sulaikyti. Pagal BK 29 straipsnio 2 dalį atremiant nusikaltimą padariusio asmens pasipriešinimą, jį sulaikant, taikomos būtiniosios ginties taisyklės. Toks BK reglamentavimas leidžia daryti išvadą, kad nusikaltėlį sulaikant, esant pirmiau išvardintoms aplinkybėms, gali būti panaudota tokio pobūdžio jėga, kurios padarinys – teisėtas gyvybės atėmimas.

Asmens, padariusio nusikaltimą, sulaikymas, kaip teisėtas gyvybės atėmimo pagrindas, numatytas ir Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvų apsaugos konvencijos¹⁰ (toliau – EŽTK) 2 straipsnyje, Jame įtvirtinta, kad gyvybės atėmimas negali būti laikomas neteisėtu, jeigu „tai įvyko neviršijant tokio jėgos panaudojimo, kai tai buvo neišvengiamai būtina...teisėtai suimant arba sutrukdant teisėtai sulaikytam asmeniui pabėgti“. Toks teisėtas gyvybės atėmimo būdas gana dažnai numatomas užsienio valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose, pavyzdžiui, Ganos BK nustatyta, kad kiekvienas turi teisę panaudoti jėgą ir sulaikyti nusikaltimą padariusį asmenį, o jei asmuo padarė sunkų nusikaltimą – net nužudyti, jei nėra kitokių galimybių jį

⁸ PAVILONIS, Vladas; MERKEVIČIUS, Remigijus. *Būtinoji gintis*. Vilnius: Justitia, 1999, p. 16.

⁹ Valstybės žinios, 1994, Nr.60-1182.

¹⁰ Valstybės žinios, 1995, Nr.40-987.

sulaikyti.¹¹ Rusijos Federacijos baudžiamojo kodekso¹² (toliau – RF BK) baudžiamoji atsakomybė už nužudymą sulaikant nusikaltėlį numatyta tik tuo atveju, kai toks sulaikymo būdas yra neadekvatus situacijai ir tokių pasekmių buvo galima išvengti (RF BK 107 straipsnio 2 dalis).

Prie teisėto gyvybės atėmimo pagrindų sąlygiškai būtų galima priskirti ir eutanaziją. Prieš tai minėti teisėto gyvybės atėmimo pagrindai įteisinti baudžiamaisiais įstatymais tiek Lietuvoje, tiek ir kitose valstybėse. Tuo tarpu eutanazija įteisinta tik nedaugelyje šalių.¹³

Kalbant apie teisėtus gyvybės atėmimo atvejus būtina aptarti mirties bausmės klausimą kai ji vykdoma teismo nuosprendžiu. EŽTK 1 straipsnyje numatyta, kad niekam negalima tyčia atimti gyvybės, išskyrus vykdant teismo nuosprendį už nusikaltimą, už kurį tokia bausmė numatyta įstatymo. 1983 m. balandžio 28 d. priimtas EŽTK Šeštasis protokolas dėl mirties bausmės panaikinimo¹⁴ kategoriškai nustatė, jog mirties bausmė panaikinama ir niekas negali būti nei nuteistas mirties bausme, nei nubaustas. Kita vertus, Protokolas numato vieną išlygą – valstybė turi teisę savo įstatymuose numatyti mirties bausmę už veiksmus, padarytus karo ar neišvengiamo pavojaus kilti karui metu, tačiau tokia bausmė gali būti taikoma tik įstatymų numatytais atvejais ir pagal jų nuostatas. 1994 m. spalio 4 d. Europos Tarybos Parlamentinė Asamblėja priėmė Rekomendaciją 1246 dėl mirties bausmės panaikinimo, kurioje pripažįstama, kad mirties bausmė šiuolaikinėje civilizuotos visuomenės baudžiamojoje sistemoje neturi teisėtos vietos, jos taikymą galima prilyginti kankinimams ir ji laikytina nežmoniška ir žeminančia bausme. Be to, mirties bausmės taikymas nėra efektyvi prevencijos priemonė, ir, kadangi teismai gali suklysti, mirties bausmė gali virsti nekalto žmogaus tragedija.¹⁵ 2002 m. gegužės 3 d. priimtas EŽTK Tryliktasis Protokolas dėl mirties bausmės panaikinimo visais atvejais.¹⁶ Pagal šio Protokolo 1 straipsnį mirties bausmė panaikinama, niekas negali būti nubaustas mirties bausme ir ji niekam nevykdoma. Be to, Konstitucinis Teismas 1998 m. gruodžio 9 d. nutarimu pripažino, kad sankcija, numatanti mirties bausmę, prieštarauja Konstitucijos 18, 19 straipsniams ir 21 straipsnio 3 daliai.¹⁷ 1998 gruodžio 21d. Seimas, atsižvelgęs į Konstitucinio Teismo išvadą, priėmė BK pataisą.¹⁸ Mirties bausmės neliko ne tik už nužudymus, bet ir už genocido nusikaltimus. Taigi, ankstesnių teisės aktų analizė rodo, kad mirties bausmė, nors ir pagal teismo nuosprendį, iš viso yra draudžiama.

---

¹¹ DRAKŠAS, R. Mirties bausmė ir kiti teisėto gyvybės atėmimo pagrindai. *Teisė*, 1999, nr. 33(4), p. 26.

¹² Уголовный кодекс Российской Федерации [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007-03-08]. Prieiga per internetą < <http://ukrf.narod.ru/> >

¹³ Plačiau apie eutanaziją žr. 3.2.3. Padėjimas nusižudyti.

¹⁴ Valstybės žinios, 1999, Nr. 61-1978.

¹⁵ PAVILONIS, V. Lietuvos Respublikos konstitucijos II skirsnio „Žmogus ir valstybė“ komentaras. 19 str. „Žmogaus teisę į gyvybę saugo įstatymas“. *Teisės problemos*, 1999, Nr. 1-2, p. 34.

¹⁶ Valstybės žinios, 2004, Nr. 77-2654.

¹⁷ Valstybės žinios, 1998, Nr. 109-3004.

¹⁸ Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso 22, 24, 42, 43, 49, 50, 54(1), 71, 75, 105, 227(1), 227(3) straipsnių pakeitimo įstatymas. Valstybės žinios, 1998, Nr. 115-3238.

1.2. Nusikaltimų žmogaus gyvybei istorinė raida

Galiojančiame BK nusikaltimai žmogaus gyvybei yra numatyti XVII skyriuje. Darbo autorės nuomone, tik šių nusikaltimų istorinė raidos analizė leis suprasti, kad jau senovės laikais gyvybė buvo laikoma pagrindinė žmogaus vertybė. Nagrinėjant nusikaltimų žmogaus gyvybei istorinę raidą yra apžvelgti tokie teisės šaltiniai: Pamedės teisynas; Trys Lietuvos Statutai; Rusijos imperijos 1903 m. Baudžiamasis Statutas; 1926 m. Rusijos BK, Lietuvos TSR BK; galiojantis LR BK.

Pamedės teisynas. Pamedės teisyne nusikaltimai asmeniui pagal kėsinosi objektą skirstomi į 5 grupes. Tai nusikaltimai gyvybei, nusikaltimai sveikatai, lytiniai nusikaltimai, nusikaltimai žmogaus orumui ir namų ramybės ardymas.¹⁹

Pamedės teisynas numatė paprastą nužudymą, tyčinį nužudymą ir kvalifikuotą nužudymą. Paprastas nužudymas suprantamas kaip nužudymas, neturint piktos valios, t.y. kai jis įvyko dėl neatsargumo, susikivirčijus, susikovus, muštynėse. Bausmė už šiuos nusikaltimus yra lygi nukentėjusio vertei pagal turtinę ir socialinę padėtį. Apie tyčią kalbama tik viename straipsnyje. Ji labai svarbi atsakomybės požiūriu. Teisme įrodžius, kad veiksmai turėjo tyčinį charakterį, piktą valią, teisiamasis turėjo išsipirkti savo kaklą. Kvalifikuojančiomis nužudymą aplinkybėmis buvo skydo ar ginklų panaudojimas, moters nužudymas, taip pat kai nužudymu buvo paliesti valstybės saugomi interesai. Kaltininko mirtis pagal Pamedės Teisyną neatleidžia jo nuo atsakomybės. Ji pereina jo artimiesiems. Tai rodo jos ryšį su papročiais, išaugusiais iš kompozicijos, turėjusios kolektyvinės atsakomybės požymių, besiremiančių į bendruomeninę santvarką. Iš Teisyno matyti, kad žmogus buvo ginamas nuo jo pradėjimo momento: užmušus nėščią moterį, vaisiaus žuvimas vertinamas puse vyro (91str.).²⁰

Lietuvos statutai. Lietuvos Statutai nusikaltimą vadino ne vienu terminu, o keliais, būtent: „kryvda“, „vystupok“, „zločinstvo“, „škoda“, „zbytok“, „gvalt“, „vina“. Visi šie terminai išreiškėdavo skirtingų nusikaltimų supratimą.²¹ Statutuose buvo numatyti nusikaltimai teisingumui, valdymo tvarkai, asmens gyvybei, sveikatai ir garbei; asmens laisvei; dorovei; turtiniai nusikaltimai.

Nužudymas buvo suprantamas kaip gyvybės atėmimas, neatsižvelgiant į tai, kokiomis priemonėmis buvo nužudyta. II Statutas nužudymą susiginčijus pagal bausmės dydį prilygino netyčiniam nužudymui. III Statutas aiškiai skyrė tyčinį nužudymą nuo netyčinio, prie netyčinio priskirdamas neatsargų ir atsitiktinį nužudymą. I Statute apibūdinti tik kvalifikuoti tyčiniai nužudymai ir todėl nėra numatyta atsakomybė už nekvalifikuotus nužudymus.²²

¹⁹ ANDRIULIS, V. Pamedės teisyno baudžiamoji teisė ir procesas. *Socialistinė teisė*, Nr. 1, 1978, p. 53

²⁰ *Ibidem*, p. 53.

²¹ VANSEVIČIUS, S. *LDK valstybiniai – teisiniai institutai*. Vilnius: Mintis, 1981, p. 79.

²² *Ibidem*, p. 91.

II ir III Statutai už bet koki tyčinį nužudymą nustatė mirties bausmę. Statutai kvalifikuotu nužudymu laikė: 1) tėvų, 2) vyro arba žmonos, 3) savo pono nužudymą, 4) nužudymą iš keršto arba pykčio, 5) nužudymą vyro, kada tai padaro žmonos pagrobėjas ar suviliotojas. Kai poną nužudydavo tarnas, jis būdavo baudžiamas mirties bausme ketvirčiuojant. Jei ką nors klastingai nužudydavo šlėkta, jis būdavo baudžiamas mirties bausme ir garbės atėmimu. Paprastas žmogus už nužudymą klastingu būdu buvo baudžiamas mirties bausme nukankinant.²³

Nužudymą lengvinančios aplinkybės buvo šios: 1) savo vaiko, 2) nesantuokinio vaiko nužudymas, 3) nužudymas dvikovoje, 4) susiginčijus, 5) nužudymas, padarytas psichiškai nesveiko asmens, 6) kankinant vagį, 7) viršijant būtiniosios ginties ribas, 8) atsitiktinis nužudymas. Vienais atvejais reikėjo sumokėti galvinę baudą, kitais nereikėjo, tačiau žudikas visada būdavo baudžiamas asmenine bausme. Kai kuriais atvejais būdavo taikoma nesunki asmeninė bausmė ir išreikalaujama galvinė bauda. Už vaiko nužudymą tėvai buvo baudžiami kalėjimu. Tuo tarpu mergina vien už tai, kad pasidarė abortą, taip pat kitas asmuo, kuris jį padarė jai, buvo baudžiami mirties bausme. Feodalai dorovines normas saugojo labiau negu vaikų gyvybę. Už nesantuokinio vaiko nužudymą žudikas vaiko motinai mokėjo galvinę išpirką, kaip už paprastą žmogų.²⁴

Rusijos Baudžiamasis Statutas. 1918 metais Lietuva atgavo nepriklausomybę. Lietuvos valdžia negalėjo iš karto pakeisti per 80 metų susiklosčiusių teisinių santykių ir tuoju pat parengti naujų kodeksų. Todėl buvo nutarta palikti galioti Rusijos imperijos įstatymus, kiek jie neprieštaravo Lietuvos Konstitucijai ir visuomenės interesams. 1919 m. sausio 16 d. valstybės Tarybos Prezidiumas nutarė Baudžiamuoju kodeksu laikyti Rusijos imperijos 1903 metų Baudžiamąjį statutą.²⁵

Per nepriklausomybės laikotarpį išleista per 30 įstatymų, specialiai skirtų pakeisti ir papildyti kai kuriuos Baudžiamąjo statuto straipsnius, iš jų keturi keletą Baudžiamąjo Statuto straipsnių panaikino. Lietuvoje galiojęs Rusijos 1903 m. Baudžiamasis statutas susidėjo iš 37 skyrių. Daug dėmesio buvo skirta nusikaltimams asmeniui. Tarp šios grupės nusikaltimų Statute numatyta atsakomybė už nusikaltimus asmens gyvybei, sveikatai, asmens laisvei, dorovei, garbei.²⁶

Nuostatos apie nužudymą Baudžiamajame Statute yra išdėstytos XXIII skyriuje, kuris pavadintas: „Apie gyvybės atėmimą“. Baudžiamasis statutas neduoda nužudymo sąvokai plataus apibrėžimo, ir tik lakoniškai nustato: „*Kas nusikalto nužudęs, tas yra baudžiamas kalėti sunkiuju darbų kalėjime ne trumpiau, kaip aštuonerius metus*“. Nužudymas turi būti neteisėtas darbas. Kiekvienas gyvybės atėmimas laikomas neteisėtu, kol nebus įrodytas jo teisėtumas. Nužudymas baudžiamas kad ir nebaigtas. Baudžiamasis statutas skiria kvalifikuotus ir privilegijuotus

²³ *Ibidem*, p. 91-92.

²⁴ *Ibidem*, p. 93.

²⁵ VANSEVIČIUS, S. Lietuvos baudžiamosios teisės šaltiniai 1919 – 1940 metais. *Teisė*.1993, nr. 27, p. 93.

²⁶ ANDRIULIS, V.; MAKSIMAITIS, M. *Lietuvos teisės istorija*. Vilnius: Justitia, 2002, p. 407-410.

nužudymus. Nužudymas kvalifikuojamas pagal ypatingus kaltininko ir nužudytojo santykius, pagal ypatingas kaltininkų būkles, pagal nužudymo būdą ir tikslą.²⁷

1) Pagal ypatingus kaltininko ir aukos santykius Baudžiamasis statutas kvalifikuoja motinos ir teisėto tėvo nužudymą. Motina ir tėvas imami tik tikrieji. Juridinės arba dvasinės (krikšto tėvas arba motina) giminystės nepakanka. Dėl to patėvio ir pamotės nužudymas nėra tėvų nužudymas;

2) Ypatingos žudomųjų asmenų būklės atžvilgiu nužudymai kvalifikuojami, kai nužudyti: svetimos vyriausybės vyriausioji galva; kunigas, kai jis mišias laiko arba kitas kunigo pareigas eina; valdininkas, kai jis eina tarnybos pareigas arba žudomas dėl pareigų ėjimo; karinės sargybos sargybinis; viršininkas arba šeimininkas arba šeimininko šeimos žmogus, kuris gyvena drauge su šeimininku, kuriam nusikaltėlis tarnauja, arba meisteris, pas kurį nusikaltėlis dirba arba mokosi, arba žmogus, kuris žudytoją auklėjo ir laikė.

3) Žudomojo būdo atžvilgiu nužudymai kvalifikuojami šiaip: gauja, tuo būdu, kuris yra pavojingas daugelio žmonių gyvybei; būdu, kuriuo nužudytasis yra itin kankinamas, nuodijamas; iš pasalų.

Baudžiamasis Statutas numato ir privilegijuotą nužudymą - **nužudymas afekte**. Pagal Baudžiamąjį statutą nužudymas afekte, būtent, nužudymas, kuris būna sumanytas ir atliktas stipraus susijaudinimo momentu. Nužudymui afekte labai artimas yra nužudymas, kurį padaro tas, kuris peržengė reikalingo gynimosi ribas. Ribų peržengimas nebaudžiamas, jeigu kas nužudytų tikslu apsiginti nuo kėsinimosi padaryti galą arba išžagti.²⁸

Baudžiamasis Statutas numato nužudymą dėl nužudytojo prašymo. Žmogus negali kaip nori su savo gyvybe elgtis. Dėl tokios pažiūros sprendžiamas dalykas apie nužudymą, kuris būna atliktas dėl nužudytojo sutikimo. Toks sutikimas gali turėti reikšmės tik bausmės didumui, bet ne pašalina nusikalstamumo. Iš šito principo įstatymai išskiria tik nužudymą, kurį kaltininkas atlieka prašomas ir reikalaujamas nužudyti, iš pasigailėjimo, pvz., sunkių ligų arba žaizdų atsitikimais.

Paskutinė privilegijuoto nužudymo rūšis yra vaikų žudymas, kuriuo laikomas neteisėto kūdikio nužudymas motinos gimdymo metu. Išskirdamas šitą rūšį iš bendrosios nužudymo sąvokos, įstatymų leidėjas atsižiūri į gyvenimo sąlygas, dėl kurių moteriškė – vis vien ištekėjusi ar ne – gimdydama neteisėtą kūdikį atsiduria labai dažnai tragiškoje padėtyje, kadangi jai gresia garbės netekimas, ji bijo apylinkės žmonių pasmerkimo. Visa tai kartu su gimdymo sopuliais ir netekimu jausmų dažnai priverčia ją nužudyti vaiką.²⁹

²⁷ STANKEVIČIUS, V. *Baudžiamoji teisė: paskaitos*. Kaunas: Lietuvos universiteto Teisių fakultetas, 1925, p. 135-137.

²⁸ *Ibidem*, p. 134-138.

²⁹ *Ibidem*, p. 139.

RTFSR 1926 m. BK. Nuo 1940 m. gruodžio 1 d. Lietuvoje pradėjo galioti 1926 m. RTFSR BK, o iki tol taikomi baudžiamieji įstatymai neteko galios. Buvo nustatyta, kad teismų nuosprendžiai, priimti iki Tarybų valdžios įvedimo ir dar neįvykdyti, neturi būti vykdomi. Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumas 1959 m. gegužės 22 d. įsaku pakeitė ir papildė BK 136 ir 137 straipsnius ir nustatė tyčinio nužudymo sunkinančias aplinkybes. Tokiomis aplinkybėmis laikė: 1) savanaudiškas paskatas, kerštą, chuliganizmą; 2) tikslą nusišalinti kitą nusikaltimą; 3) kartotinumą arba įvykdymą asmens, bausto už sunkų kūno sužalojimą, nužudymą vienu metu keleto asmenų; 4) turint pareigą specialiai rūpintis nužudytoju arba pasinaudojant bejėgiška jo padėtimi; 5) būdą, pavojingą daugelio žmonių gyvybei arba žiauriai kankinant nužudytąjį.³⁰ Už tyčinį nužudymą, padarytą atsakomybę sunkinančiomis aplinkybėmis (BK 136 str.), buvo numatytas laisvės atėmimas nuo 10 iki 15 metų arba mirties bausmė. Už paprastą nužudymą (BK 137 str.) – laisvės atėmimas nuo 5 iki 10 metų.³¹

Lietuvos TSR BK. Lietuvos TSR baudžiamąjį kodeksą priėmė Lietuvos TSR Aukščiausioji taryba 1961 m. birželio 26 d. Įsigaliojus šiam kodeksui, Lietuvos teritorijoje Rusijos Federacijos baudžiamasis kodeksas neteko galios. Kodekse buvo 283 straipsniai.³²

Nusikaltimai žmogaus gyvybei buvo numatyti III skirsnyje „Nusikaltimai asmens gyvybei, sveikatai, laisvei ir orumui“. Žmogaus gyvybės apsaugai yra skirti 7 straipsniai.

BK 104 straipsnyje tik nurodyta veika – tyčinis nužudymas. Tai yra bendroji šių nusikaltimų norma, inkriminuojama už neteisėtą kito žmogaus gyvybės atėmimą tyčia, kai nėra nei vieno iš nužudymą kvalifikuojančių požymių, išvardytų BK 105 str., nei jį privilegijuojančių požymių, nurodytų BK 106 arba 107 straipsnyje.³³ Šis straipsnis inkriminuojamas įvairiais tyčinių nužudymų atvejais. Tai gali būti nužudymas iš keršto, pavydo, dėl asmeninių sąskaitų, konflikto metu, muštynėse ir dėl kitų žemų paskatų. BK 105 straipsnis numatė atsakomybę už nužudymą sunkinančiomis aplinkybėmis. Buvo numatytos tokios sunkinančios aplinkybės:³⁴ 1) dėl savanaudiškų paskatų ; 2) dėl chuliganiškų paskatų; 3) ryšium su nukentėjusiojo vykdymu tarnybinių ar visuomeninių pareigų; 4) dviejų ar daugiau asmenų nužudymas; 5) kaltininkui žinomai nėščios moters; 6) ypatingai žiauriai; 7) pavojingu daugelio žmonių gyvybei; 8) turint tikslą paslėpti kitą nusikaltimą arba palengvinti jį padaryti; 9) ryšium su išžaginimu; 10) jei padaro itin pavojingas recidyvistas; 11) jei padaro asmuo, pirmiau nusikaltęs tyčiniu nužudymu.

BK 106 straipsnyje numatyta atsakomybė už motinos tyčinį nužudymą savo naujagimio, o BK 107 straipsnyje – už tyčinį nužudymą, didžiai susijaudinus. Tai privilegijuoti tyčiniai

³⁰ MAKSIMAITIS, M.; VANSEVIČIUS, S. *Lietuvos valstybės ir teisės istorija*. Vilnius: Justitia, 1997, p. 278.

³¹ *Lietuvos TSR valstybės ir teisės istorija*. [red. Vansevičius, S.] Vilnius: „Mintis“, 1979, p. 298.

³² *Cit. op.* 27, p. 482.

³³ *Cit. op.* 4, p. 13.

³⁴ BIELIŪNAS, E.; et al. *Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso komentaras*. Vilnius: Mintis, 1989, p. 193.

nužudymai. BK 108 straipsnyje reglamentuotas nužudymas, peržengiant būtinosios ginties ribas. Tai mažiausiai pavojingas tyčinis nužudymas, kurio lengvinanti aplinkybė yra tai, kad kaltininkas veikia būtinosios ginties būklėje, nors ir peržengdamas jos ribas.³⁵

BK 109 straipsnyje numatytas nužudymas dėl neatsargumo, o BK 110 straipsnyje numatyta atsakomybė už privedimą prie savižudybės. Už šį nusikaltimą atsako tik toks asmuo, nuo kurio nukentėjusysis materialiai ar kitaip priklauso. Dažniausiai tokios priklausomybės pagrindas yra šeiminiai santykiai tarp sutuoktinių, tėvų ir vaikų.³⁶

1990 metais atkūrus Lietuvos valstybės nepriklausomybę, kai kurie jos teritorijoje galiojusio sovietinio 1961 m. Baudžiamojo kodekso straipsniai tapo negaliojančiais, nes savo esme prieštaravo Laikinajam Pagrindiniam Įstatymui. Tačiau tuoj pat atlikti plačiausio masto kodifikaciją, parengti būtinus kodeksus, iš jų ir Baudžiamąjį, buvo neįmanoma, nes trūko ne tik įstatymų leidybos patirties, bet dažnai ir sparčiai kintančių procesų suvokimo, kovos su naujomis nusikalstamumo formomis gilesnio supratimo, demokratiškesnių valstybių baudžiamųjų įstatymų raidos tendencijos žinojimo. Todėl lygia greta su naujo Baudžiamojo kodekso rengimu buvo koreguojamos senojo kodekso nuostatos. Apskritai per dešimtmetį Baudžiamasis kodeksas buvo keičiamas per septyniasdešimt kartų. Visiškai nekeisti liko vos keletas kodekso straipsnių.³⁷

1991 12 03 LR Aukščiausioji Taryba priėmė įstatymą kuriuo buvo papildytos BK 105 straipsnio sunkinančios aplinkybės. Papildomai buvo numatytos toks nužudymą sunkinanti aplinkybė – nužudymas savo motinos ar tėvo.³⁸ 1997 metais šis BK 105 straipsnis buvo papildytas 13 punktu – mažamečio asmens ar bejėgiškos būklės asmens nužudymas.³⁹

LR Seimas 1994 m. liepos 19 d. priėmė įstatymą „Dėl LR baudžiamojo, pataisos darbų ir baudžiamojo proceso kodeksų pakeitimo ir papildymo“⁴⁰, kuriuo vadovaujantis padaryta esminių LR BK pakeitimų. Šie pakeitimai apimtimi buvo didžiausi per visus nepriklausomos Lietuvos metus. Ryšium su nusikaltimų žmogaus gyvybei nagrinėjimu reikia pasakyti, kad šiuo įstatymu buvo pripažinta, kad BK 108 straipsnis netenka galios, taigi nuo 1995 metų šis straipsnis jau nebegaliojo.

Naujasis LR BK. Naujasis LR BK įsigaliojo 2003m. gegužės 1 d.⁴¹ Palyginti su anksčiau galiojusiu BK, naujajame įstatyme yra keletas vertų dėmesio atsakomybės už nusikaltimus žmogaus gyvybei reglamentavimo naujovių.

---

³⁵ *Ibidem*, p. 197-200.

³⁶ *Ibidem*, p. 201.

³⁷ *Cit. op.* 27, p. 526.

³⁸ *Cit. op.* 27, p. 528.

³⁹ *Cit. op.* 4, p. 17.

⁴⁰ Valstybės žinios, 1994, Nr. 60-1182.

⁴¹ Valstybės žinios, 2000, Nr. 89 – 2741 (aktuali redakcija – 2006 01 20).

Visų pirma, nužudymai, nusikaltimai, kuriais kėsiniama į vieną iš svarbiausių teisinių gėrių – žmogaus gyvybę, išskirti į atskirą skyrių „Nusikaltimai žmogaus gyvybei“ (XVII skyrius).

Naujojo BK XVII skyriuje iš esmės randame tas pačias nusikaltimų žmogaus gyvybei sudėtis, kurias numatė ir senas BK, išskyrus vieną išimtį, čia randame visiškai naują nusikaltimo sudėtį – padėjimą nusižudyti (134 str.). Pažymėtina, kad sename BK tyčiniams nužudymams buvo skirti du – 104 ir 105 straipsniai. 104 straipsnyje buvo įtvirtinta paprastoji šio nusikaltimo sudėtis, o 105 straipsnyje – kvalifikuota.

Naujajame BK tyčinis nužudymas reglamentuotas viename – 129 straipsnyje, kurį sudaro dvi dalys. Pirmojoje dalyje įtvirtinta paprastoji tyčinio nužudymo sudėtis, antroje – kvalifikuota. Ir paprastas, ir kvalifikuotas tyčinis nužudymas iš esmės yra tas pats tyčinis, neteisėtas gyvybės atėmimas, tik antrasis padaromas esant tokiomis ypatingomis aplinkybėmis, kurios nusikaltimo subjekto veiką leidžia kvalifikuoti kaip sunkesnę, pavojingesnę nusikaltimą. Dėl šių priežasčių darytina išvada, kad sename BK buvęs tokių sudėčių įtvirtinimas atskiruose straipsniuose nebuvo reikalingas ir tikslingas.⁴²

Kalbant apie tyčinį nužudymą kvalifikuojančius požymius, išvardytus naujojo BK 129 straipsnio antroje dalyje, išskirtina keletas čia esamų naujovių. Pirmą, kaip tyčinį nužudymą kvalifikuojančių yra atsisakoma senojo BK 105 straipsnio 11 ir 12 punktuose esamų, nusikaltimo subjekto apibūdinančių požymių (jeigu nužudymą padarė (išskyrus 106 ir 107 straipsnius) itin pavojingas recidyvistas ir jeigu nužudymą padarė asmuo, anksčiau nusikaltęs tyčiniu nužudymu, numatytu BK 104 arba 105 straipsniuose). Antra, visai naujas kvalifikuojantis požymis, nusakantis subjektyviuosius nusikaltimo požymius, būtent - nusikaltimo tikslą, numatytas naujojo BK 129 straipsnio antrosios dalies 12 punkte – nužudymas siekiant įgyti nukentėjusiojo asmens organą ar audinį transplantacijai.⁴³

Pažangu tai, kad naujame BK taip pat atsisakyta „nužudymo dėl neatsargumo“ termino, o ši veika 132 straipsnyje jau vadinama neatsargiu gyvybės atėmimu. Tokios veikos senajame įstatyme įvardijimas „nužudymas dėl neatsargumo“ neatitiko pagrindinio subjektyviojo šios veikos elemento – kaltės formos. Jau iš paties straipsnio pavadinimo akivaizdu, kad jame numatytas nusikaltimas gali būti padaromas tik esant neatsargumui kaip kaltės formai, tuo tarpu analizuojant nužudymo sudėtį visuomet pažymima, kad tai yra tyčinė veika. Todėl veika, nors ir sukėlus tokius pačius padarinius – nukentėjusiojo mirtį, tačiau padaryta dėl neatsargumo, negali būti įvardijama nužudymu, o tik gyvybės atėmimu.

---

⁴² MILINIS, A. Nužudymų kvalifikavimo problemos teismų praktikos pavyzdžiu. *Teisė*. 2003, nr. 48. p. 110-119.

⁴³ *Ibidem*, p. 110-119.

2. Nusikaltimų žmogaus gyvybei sudėties analizė

Vertinant žmogaus poelgį kaip nusikalstamą ar nenusikalstamą, baudžiamojoje teisėje naudojamas nusikalstamos veikos sudėties modelis. Remiantis šiuo modeliu, norint padaryti išvadą apie nusikalstamą ar nenusikalstamą veikos pobūdį, būtina nustatyti nusikalstamos veikos sudėtį kaltininko veikoje, t.y. faktą, kad asmens poelgiui yra būdingi visi baudžiamajame įstatyme numatytos ir draudžiamos veikos požymiai. Taigi nusikalstamos veikos sudėtis – tai teisinė žmogaus poelgio priešingumo baudžiamajai teisei išraiška.⁴⁴

Nusikaltimo ir baudžiamojo nusižengimo sudėties modelį sudaro tam tikri požymiai, kurie apibūdina nusikalstamą veiką, ir jie yra pagrindas išvadai apie nusikalstamos veikos sudėtį. Nusikalstamos veikos sudėtį sudaro šie elementai: 1) objektas; 2) objektyvioji pusė; 3) subjektas; 4) subjektyvioji pusė.

Atsižvelgiant į nusikaltimų žmogaus gyvybei rūšys toliau bus nagrinėjama rūšinė šių nusikaltimų sudėtis, t.y. bus aptariami sudėties požymiai, kurie yra būdingi kiekvienai nusikalstamai veikai, o kituose darbo skirsniuose bus aptariami specifiniai sudėties požymiai skirti konkrečioms nusikaltimams žmogaus gyvybei.

2.1. Objektas

Nusikalstamos veikos objektas - tai teisiniai gėriai, į kuriuos kėsinamasi nusikaltimu ir kurie saugomi baudžiamojo įstatymo. Šie gėriai gali priklausyti žmogui (nuosavybė, gyvybė) ar visai visuomenei (valstybės suverenitetas, teritorijos neliečiamybė). Kiekvieno nusikaltimo pavojingumas pasireiškia tuo, kad valstybė teisės normomis nustato tuos gėrius, kurie yra vertingi siekiant užtikrinti normalų asmenų bei pačios valstybės egzistavimą. Tokių teisinių gėrių pažeidimas daro žalą visuomenės nariams, jų grupei ar visai valstybei. Kiekvienoje valstybėje pagrindinis teisinis aktas, kuriame reglamentuota atitinkamų gėrių apsauga, yra Konstitucija.⁴⁵

Nusikaltimų žmogaus gyvybei objektas – kito žmogaus gyvybė. Baudžiamieji įstatymai saugo tik kito žmogaus gyvybę. Savižudybė, padaryta laisvu asmens apsisprendimu, nėra nusikalstama veika. Tačiau jei į savižudybę buvo pastūmėta kito žmogaus sąmoninga veika, toks faktas sudarys nusikaltimo sudėtį ir užtrauks baudžiamąją atsakomybę.⁴⁶

Kyla klausimas nuo kurio momento yra saugoma žmogaus gyvybė ir kada ta apsauga baigiasi? Dažnai tarptautiniuose dokumentuose vengiama konkrečiai apibrėžti gyvybės pradžios

⁴⁴ PIESLIAKAS, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė*. Vilnius: Justitia, 2006, p. 175-176.

⁴⁵ *Ibidem*, p. 216.

⁴⁶ PAVILONIS, V., et al. *Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis: vadovėlis. 2-asis papild. leid.* Vilnius: Eugrimas, 2001p. 217.

momento. JT Vaiko teisių konvencijos⁴⁷ 1 straipsnyje nėra apibrėžta minimali vaiko amžiaus riba. Nurodoma: „Šioje Konvencijoje vaiku laikomas kiekvienas žmogus, neturintis 18 metų, jei pagal taikomą įstatymą jo pilnametystė nepripažinta anksčiau.“

Remiantis *Manual on Human Rights Reporting, 1997*, Vaiko teisių komitetas nurodo, kad jeigu vengiama nurodyti aiškų gimimo ar pradėjimo laiką, Konvencijoje paliekama lanksti ir atvira galimybė nacionaliniam įstatymų leidėjui apibrėžti, kada prasideda gyvenimas. Taigi Konvencija palieka plačią ribą kiekvienai valstybei pasirinkti konfliktuojančių teisių ir interesų, dėl abortų ir šeimos planavimo, santykių. Konvencija neįpareigoja valstybių narių dėl gyvybės pradžios, tai jos nustato savo įstatymų leidyboje.⁴⁸

Kai kurios valstybės, pvz., daugelis Lotynų Amerikos valstybių, pripažįsta, kad žmogaus gyvybė prasideda nuo jo pradėjimo. Kitos valstybės, pvz., Didžioji Britanija, Kinija ir daugelis kitų, žmogaus teisę į gyvybę įstatymiškai pripažįsta tik po gimimo. Amerikos žmogaus teisių komisija išaiškino, kad Amerikos žmogaus teisių konvencijos 4 str. numatyta teisė į gyvybę ne visais atvejais ginama nuo prasidėjimo momento.⁴⁹

Taigi, egzistuoja nemažai teorijų, kurios skirtingai sprendžia klausimą - koks momentas laikytinas žmogaus gyvybės pradžia:⁵⁰

1. „Pirmojo judesio“ teorija. Pasak šios teorijos šalininkų, jeigu žmogus juda, tai jis yra gyvas, todėl žmogaus gyvybės pradžia reikėtų laikyti pirmąjį kūdikio judesį, kuris paprastai fiksuojamas keturiolikta nėštumo savaitę.

2. „Pirmojo įkvėpimo“ teorija žmogaus gyvybės pradžia laiko pirmąjį kūdikio įkvėpimą, t.y. tokią stadiją, kai pradeda visiškai funkcionuoti visi vaisiaus kvėpavimo organai. Jau dešimtą nėštumo savaitę funkcionuoja kūdikio plaučiai, gaunantys oro per motinos organizmą.

3. Gyvybės pradžią dalis teoretikų sieja su smegenų veiklos impulsų fiksavimo, atliekamo elektroencefalografu, pradžia. JAV specialistai teigia, kad moderniausia technika tokie impulsai fiksuojami šeštą nėštumo savaitę.⁵¹

4. Pagal R. Šarapovą (Шарапов)⁵² pirminė žmogaus gyvybės pradžios riba turi būti siejama su smegenų ląstelių masės (galvos smegenų) susiformavimu, kuri lemia vaisiaus gyvybingumą, o tai įvyksta motinos iščiose dar gerokai iki kūdikio gimimo (apie penktąjį nėštumo mėnesį).

⁴⁷ Valstybės žinios, 1995. Nr.60.

⁴⁸ KAVOLIŪNAITĖ, E. Žmogaus gyvybės teisinės apsaugos pradžios koncepcijos. *Teisės problemos*, 2005, nr. 2 (48), p. 5-25.

⁴⁹ *Ibidem*, p. 7.

⁵⁰ ALEŠIŪNAITĖ, K. Ar lygios tėvų teisės į kūdikį? In *Teisė* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2006-03-30]. Prieiga per internetą <www3.vdu.lt/life/pv/lygyb.html>.

⁵¹ DOCKA, P. Nuo aborto iki žmogžudystės. *Justitia*, 1999, nr.3, p.16-18.

⁵² ШАРАПОВ Р. Начало уголовно-правовой охраны жизни человека: опыт юридического анализа. *Уголовное право*, 2005, nr. 1, p. 75-77.

Visos minėtos teorijos turi priešininkų, teigiančių, kad keturiolikos ar šešių savaičių vaisius yra pernelyg priklausomas nuo motinos organizmo ir negalės savarankiškai atlikti daugelio biologinių ir fiziologinių funkcijų, tad gyvybės pradžios momento nukėlimas į tokią ankstyvą nėštumo stadiją yra neracionalus.

5. Gyvybės pradžia nuo gimdymo. Po gimdymo naujagimio plaučiai su pirmuoju įkvėpimu išsiplėčia. Dažniausiai apie tai liudija pirmas naujagimio riksmai. Nuo to momento galima kalbėti apie žmogaus gyvybės pradžią.⁵³ Prasidėjus fiziologiniam procesui, nors naujagimis dar nėra išėjęs iš įsčių, jis jau yra žmogus.

Lenkijos Varšuvos universiteto profesorius Pranekas (Franciszek) Longchamps de Bérier⁵⁴ teigia, kad gyvybės pradžia galima laikyti du momentus: pradėjimą arba gimimą. Tačiau labiausiai paplitusi Lenkijos teisės doktrinoje koncepcija, pagal kurią gyvybės pradžios momentu pripažįstamas pirmas savarankiškas naujagimio įkvėpimas.⁵⁵

Darbo autorė, pastebi, jog nereikėtų tapatinti vaisiaus, kuris yra pirmajame etape ir kūdikio, apie kurį galima pradėti kalbėti tik prasidėjus gimdymui. Pripažįstant aukščiau išdėstytas baudžiamosios teisės specialistų pozicijas ir sutinkant, kad vaisius gali judėti, jo smegenys funkcionuoja ir jis turi gyvybinį potencialą, tačiau šie požymiai dar nereiškia, jog gims gyvas kūdikis, siūloma gyvybės pradžią sieti nuo gimdymo pradžios. Vaisius moters organizme turi visus gyvybės simptomus, išskyrus vieną – vaisius dar negyvena savarankiškai, jis yra dalis moters organizmo. Jis dar nėra juridškai apsaugomas, nes iki gimdymo gali atsitikti nenumatomų situacijų, kurios nepriklauso nuo pašalinių žmonių

Lietuvoje žmogaus gyvybės pradžios momento nustatymą reglamentuoja Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas⁵⁶ (toliau - CK) bei Lietuvos Respublikos vaiko gimimo momento nustatymo įstatymas⁵⁷.

CK 2.3. straipsnio „Fizinio asmens gimimo ir mirties momentas“ 1 dalyje nurodoma, kad fizinio asmens gimimo momentu pripažįstamas pirmas savarankiškas naujagimio įkvėpimas. Vaiko gimimo momento nustatymo įstatymas nurodo, kad vaiko gimimas yra gyvo vaisiaus išstūmimas arba ištraukimas iš moters organizmo.

Labai svarbų žingsnį padarė Lietuva 2006 m. kovo 14 d. priėmusi įstatymo projektą dėl gyvybės prenatalinėje fazėje apsaugos⁵⁸. Šiuo įstatymo projektu yra siekiama apsaugoti gyvybę

⁵³ КАРАУЛЮВ, В.Ф., et at. *Уголовное право Российской Федерации. Особенная часть*. Москва, 1999, p. 23.

⁵⁴ ROME TV NEWS AGENCY REPORTS.[Interaktyvus]. [Žiūrėta 2007-03-16]. Prieiga per internetą. <<http://www.ostatniaszuflada.pl/content/view/205/63/>>

⁵⁵ BOJARSKI, T., et al. *Kodeks karny. Komentarz*. Dom wydawniczy ABC, 2005, p. 382.

⁵⁶ Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262. (aktuali redakcija – 2006 10 17)

⁵⁷ Valstybės žinios, 2002, Nr. 43-1602.

⁵⁸ Gyvybės prenatalinėje fazėje apsaugos įstatymo projektas. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007-03-02]. Prieiga per internetą <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=271639&p_query=&p_tr2=>>

iki gimimo. Iš to galima padaryti išvadą, kad Lietuva siekia apsaugoti gyvybę nuo moters apvaisinimo, o ne nuo naujagimio gimimo.

Šis įstatymo projektas buvo pateiktas Europos teisės departamentui, kad pastarasis pateiktų išvadą. Europos teisės departamentas pažymi⁵⁹, kad Projektu siekiami sureguliuoti klausimai, ypač uždraudimas nutraukti nėštumą išskyrus trimis griežtai apibrėžtais atvejais, neatsiejamai susiję su Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 2 straipsniu, įtvirtinančiu teisę į gyvybę, bei 8 straipsniu, įtvirtinančiu teisę į privataus gyvenimo neliečiamybę.

EŽTK 2 straipsnis užtikrina teisę į gyvybę, t.y. numato, kad kiekvieno asmens teisę į gyvybę saugo įstatymas. Konvencijos taikymo praktikoje laikoma, kad „kiekvieno asmens teisė į gyvybę“ neapima vaisiaus teisės į gyvybę. Nors sąvoka „kiekvienas asmuo“ Konvencijoje nėra tiesiogiai apibrėžta, tačiau ligšiolinė Europos žmogaus teisių teismo ir Komisijos praktika rodo, kad negimęs vaikas nelaikomas „asmeniu“, tiesiogiai saugomu Konvencijos 2 straipsnio, ir kad negimusių vaikų „teisė gyventi“ yra apribota motinos teisėmis ir interesais (žr., 2004 m. liepos 8 d. sprendimo *Vo prieš Prancūziją* 80 pastraipą). Taigi, negalima sakyti, kad Konvencijoje įtvirtinta pagrindinė teisė į gyvybę ir jos išplaukiantis draudimas atimti asmens gyvybę apima draudimą nutraukti nėštumą.⁶⁰

Atsižvelgiant į tai, kad EB steigimo sutartis įtvirtina asmenų judėjimo laisvę (EB sutarties 18 straipsnis), Lietuvos Respublika neturėtų teisinių priemonių užkirsti kelio norinčioms nutraukti nėštumą moterims tai atlikti kitose valstybėse narėse. Tai reiškia, kad suinteresuotos moterys, galėtų vykti nutraukti nėštumo į bet kurią kitą EB valstybę narę, kurioje tai yra leidžiama. Todėl akivaizdu, kad nėštumo nutraukimo uždraudimas Lietuvoje turėtų didžiausią įtaką moterims, neturinčioms finansinių galimybių nuvykti į kitas valstybes nares.⁶¹

Taigi įstatymo projektas „Dėl gyvybės prenatalinėje fazėje apsaugos“ sulaukė neigiamos kritikos ir vargu ar jis bus priimtas.

Darbo autorė sutinka su tokia Europos teisės departamento išvada, nes kai moteris tampa nėščia, jos privatus gyvenimas tampa glaudžiai susijęs su besivystančio vaisiaus gyvybe ir nėštumas negali būti vertinamas skyrium nuo privataus gyvenimo sferos. Tai ar turėti vaiką yra moters apsisprendimo teisė. Be to, EŽTK pirmenybę suteikia moteriai, nes jei ji gintų absoliučią vaisiaus teisę į gyvybę, abortai turėtų būti draudžiami besąlygiškai (o tai jau būtų nesuderinama su Konvencijos 8 str. – teisę į privatų gyvenimą ir kitomis teisėmis).

Apibendrinus galima padaryti išvadą, kad baudžiamosios teisės prasme vaiko gimimo momentu laikomas viso gyvybingo vaisiaus pasirodymas iš moters organizmo. Ir nuo šio

⁵⁹ EUROPOS TEISĖS DEPARTAMENTO IŠVADA dėl Lietuvos Respublikos gyvybės prenatalinėje fazėje įstatymo projekto. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007-03-02]. Prieiga per internetą <http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=260196>

⁶⁰ *Ibidem*, p. 2.

⁶¹ *Ibidem*, p. 2.

momento, jei tokiam vaisiui bus atimta gyvybė, tokia veika bus traktuojama kaip nužudymas. Jei tas vaisius sunaikinamas iki jo pasirodymo, tai veika gali būti kvalifikuojama kaip neteisėtas abortas.

Kitas labai reikšmingas klausimas yra žmogaus gyvybės pabaiga. Reikia skirti klinikinę ir biologinę mirtį. Kai nebefunkcionuoja žmogaus širdis ir sustoja kvėpavimas, prasideda klinikinė mirtis, kuri trunka 5-6 minutes, o kartais iki 10 minučių. Paskutinė mirties stadija – biologinė, kuomet prasideda negrįžtamas žmogaus galvos smegenų ląstelių irimo procesas, nors kai kurios organizmo funkcijos dar vyksta.⁶²

Lietuvoje žmogaus mirties klausimus reglamentuoja ne tik CK bet ir specialus „Žmogaus mirties registravimo ir kritinių būklių įstatymas“.⁶³ Pagal CK 2.3 straipsnio 2 dalį ir pagal Žmogaus mirties registravimo ir kritinių būklių įstatymą, mirties momentu laikomas laikas, kai negrįžtamai nutrūksta žmogaus kraujotaka ir kvėpavimas arba kai negrįžtamai nutrūksta visų žmogaus galvos smegenų struktūrų veikla.

2.2. Objektinioji pusė.

Nusikalstamos veikos objektinioji pusė – tai išorinė pavojingo kėsinosi, kuriuo pažeidžiami baudžiamojo įstatymo saugomi teisiniai gėriai, pasireiškimo pusė. Baudžiamajame įstatyme konstruojant konkrečias nusikaltimų sudėtis reikia atsižvelgti į atitinkamos nusikaltimo rūšies esminius, būdingiausias objektyviosios pusės požymius.⁶⁴

Požymiai, apibūdinantys objektyviają pusę:

1) Pavojinga veika. Tai būtinas objektyviosios pusės požymis. Kiti požymiai yra papildomi. Nusikalstama veika – tai priešingas teisei, pavojingas, sąmoningas ir valingas žmogaus elgesys išoriniame pasaulyje. Jos pavojingumas pasireiškia tame, kad ja daroma žala baudžiamojo įstatymo saugomiems teisiniams gėriams. Veika visada yra žmogaus elgesio pasireiškimas išoriniame pasaulyje. Žmogus negali būti baudžiamas už savo mintis, įsitikinimus, pažiūras, jis gali būti baudžiamas tik už konkrečią veiką.⁶⁵ Pavojinga veika- tai priešingas teisei, sąmoningas aktyvus ar pasyvus žmogaus elgesys, kuris pridaro žalos visuomeniniams santykiams. Bet kuri priešinga teisei veika yra objektyviai pavojinga.⁶⁶ Nusikalstamos veikos pavojingumas yra dinamiškas, kintantis požymis. Pavojingumą lemia įvairūs objektyvūs ir subjektyvūs nusikaltimo požymiai.

⁶² *Cit. op.* 54, p. 23.

⁶³ Valstybės žinios, 2002, Nr. 43-1601

⁶⁴ PAVILONIS, V., et al. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Vadovėlis.3-asis pataisytas ir papildytas leidimas.* Vilnius: Eugrimas, 2003, p. 170.

⁶⁵ PRAPIESTIS, J., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo komentaras.* Vilnius: TIC, 2004, p.92.

⁶⁶ *Уголовное право. Общая часть.* [red. Н. Ф. Кузнецова, Г. Н. Борзенкова], Москва: Изд-во Моск. Ун-та, 1993, p. 115.

Išoriškai veika gali pasireikšti dviem formomis: veikimu ir neveikimu. Veikimas yra pagrindinė nusikaltimo padarymo forma. Veikimas pasireiškia įvairių veiksmų, kuriais kėsinama į baudžiamojo įstatymo saugomus teisinius gėrius, atlikimu. Kiekvieną veikimą sudaro sąmoningas ir valingas žmogaus kūno judesys ar judesių visuma.⁶⁷

Antra veikos pasireiškimo išoriniame pasaulyje forma yra neveikimas. Nusikalstamas neveikimas – tai visų pirma privalomų veiksmų neatlikimas, kai tam tikroms teisinėms vertybėms yra kilęs tikras pavojus. Vadinasi, bet kokiam nusikalstamam neveikimui apibūdinti būtina nustatyti asmens pareigą veikti. Ji dažniausiai išplaukia iš tam tikrų reikalavimų (įstatymo, įsipareigojimo, ankstesnės veiklos ir pan.).⁶⁸

Sprendžiant baudžiamosios atsakomybės už neveikimą klausimą tenka plačiau nagrinėti asmeniui nustatytų pareigų pagrindus ir jų turinį. Universaliais laikytini tokie pagrindai. Pirma, įstatymuose apibrėžtos pareigos, kurių nevykdymas kelia pavojų visuomenei pvz., pareiga atlikti privalomąją karo tarnybą, vairuotojo pareiga sustoti degant raudonai šviesoforo šviesai; tėvai privalo išlaikyti savo nepilnamečius vaikus, pilnamečiai vaikai privalo išlaikyti savo nedarbingus ir paramos reikalingus tėvus. Antra, kaltininko anksčiau padaryti neteisėti veiksmai, sukėlę pavojų žmogaus gyvybei, sveikatai ar turtui, ar kitoms valstybės saugomoms teisinėms vertybėms. Trečia, įsipareigojimą apsaugoti tam tikrus interesus asmuo gali prisiimti savanoriškai. Ketvirta, asmens pareiga apsaugoti tam tikras vertybes nuo pavojaus gali atsirasti turint ar naudojant didesnio pavojaus šaltinius, pvz. asmuo, turintis šunį ar kitą gyvūną, galintį sukelti pavojų atsitiktinio žmogaus gyvybei ar sveikatai, privalo užtikrinti žmonių saugumą.⁶⁹

Nusikaltimų žmogaus gyvybei objektyvioji pusė gali pasireikšti ir aktyviais veiksmais, ir neveikimu. Dažniausiai nužudoma aktyviai veikiant. Gali būti bet koks poveikis žmogui: cheminis, psichinis, mechaninis, fizinis. Apžvelgus Aukščiausiojo Teismo baudžiamųjų bylų praktiką, padarytina išvada, kad dažniausiai nužudoma fiziškai veikiant. Pavyzdžiui, *D. M. nuteistas už tai, kad jis 2004 m. lapkričio 3 d., apie 18.30 val., Alytaus r., būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, asmeninio konflikto metu tyčia kumščiais sudavė ne mažiau kaip keturis smūgius nukentėjusiajam B. Z. į veidą ir galvą, nuo to nukentėjęs 2004 m. lapkričio 8 d. mirė.*⁷⁰ Kitoje byloje *H. V. nuteistas už tai, kad nužudė R. S.: 2003 m. balandžio 28 d., apie 23.30 val., bare, konflikto su R. S. metu smogė jam vieną smūgį kumščiu į veidą, nuo smūgio R. S.s krito ant grindų, atsitrenkdamas į jas pakaušiu ir nuo galvos sužalojimų visumos – dėl kraujo išsiliejimo po*

---

⁶⁷ *Cit. op.* 65, p. 173.

⁶⁸ PAVILONIS, V. Baudžiamoji atsakomybė už neveikimu padarytus nusikaltimus. *Justitia*, 1997, Nr.1, p. 6-7, 22.

⁶⁹ *Ibidem*, p. 7.

⁷⁰ LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-381/2006. Procesinio sprendimo kategorija 1.2.3.1.

*minkštaisiais galvos smegenų dangalais, galvos smegenų sumušimo bei kraujo išsiliejimo į skilvelius – mirė.*⁷¹

Neveikimu paprastai nužudoma tada, kai asmuo turi pareigą ir galimybę atitinkamai veikti, tačiau tos pareigos neatlieka. *Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. birželio 12 d. nuosprendžiu N. D. pripažinta kalta tyčia nužudžiusi buvusią bejėgiškos būklės savo motiną G. S. Teismas nustatė, kad nuteistoji žinodama, kad jos motina G. S. serga psichine liga ir dėl to yra bejėgiškos būklės, neatsižvelgdama į gydytojų rekomendacijas pasiėmė ją iš ligoninės ir parsivežė į savo būtą, kur, turėdama pareigą ir galimybę tinkamai prižiūrėti ir maitinti savo motiną ir taip išvengti jos mirties, 18 dienų nedavė jai maisto, neprižiūrėjo. Dėl tokio ilgalaikio badavimo išseko nukentėjusiosios organizmas ir ji mirė.*⁷²

Kadangi nusikaltimai žmogaus gyvybei, o ypač nužudymai, priskiriami prie smurtinių nusikaltimų tai būtina tiksliau panagrinėti smurto sąvoką. Smurtinių nusikaltimų grupei priskiriamos visos nusikaltimų rūšys, susijusios su smurto naudojimu. Smurtas apima kriminalines žmogžudystes, užpuolimus, išprievartavimą ir kitokia seksualinę prievartą.⁷³ Teisės literatūroje smurtas apibrėžiamas įvairiai.⁷⁴ Pvz., kriminologijos literatūroje nurodomi tokie pagrindiniai smurto požymiai: (a) gėdingas, skriaudžiantis, neteisėtas ir savavališkas veiksmas; (b) veikia, padaryta prieš kieno nors norą, laisvo valios išreiškimo paneigimas; (c) vieno žmogaus atliekamas veiksmas kito žmogaus atžvilgiu prieš pastarojo valią; neteisėtas jėgos panaudojimas. V. Justickis, rašydamas apie smurtinius nusikaltimus ir nusikalstamą prievartą, smurtą ir kriminalinę prievartą laiko sinonimais.⁷⁵ Dabartinės Lietuvių kalbos žodyne⁷⁶ smurtas apibrėžiamas kaip „šturkšti prievarta, o prievarta kaip „jėgos vartojimas“. Kriminologijos ir baudžiamosios teisės literatūroje smurtas kaip nusikaltimo požymis apibrėžiamas, akcentuojant jo neteisėtumą – kaip neteisėtas jėgos panaudojimas, prievartinis, t.y. vykdomas prieš kito asmens valią, poveikis jam.⁷⁷ Smurtiniai nusikaltimai gali būti padaromi tik tyčia.⁷⁸ Neatsargius nusikaltimus (pvz. neatsargų gyvybės atėmimą) būtų sunku pavadinti smurtiniais, kadangi jų atveju nėra smurtinės motyvacijos, liudijančios smurtinį nusikaltimo pobūdį. Nagrinėjant

⁷¹ LAT baudžiamoji byla Nr. 2K–321/2005. Procesinio sprendimo kategorija 1.2.3.1.

⁷² Vilniaus apygardos baudžiamoji byla Nr. 1- 107/2003.

⁷³ ŽUKAUSKIENĖ, Rita. *Kriminalinio elgesio psichologija*. Vilnius: MRU, 2006, p. 346.

⁷⁴ Žr. pvz., PRAPIESTIS, J., et at. *Namų advokatas*. Vilnius: TIC, 2002, p. 773; ШАРАПОВ, Р. *Физическое насилие в уголовном праве*. СПб, Изд-во „Юридический центр Пресс“, 2001, p. 20-21

⁷⁵ JUSTICKIS, V. *Kriminologija*. Vadovėlis. 1 dalis. Vilnius: LTU, 2001, p. 411. Taip pat ir anglų teisės literatūroje smurtas (anglų kalbos žodis *violence* į lietuvių kalbą verčiamas ir kaip smurtas, ir kaip prievarta) suprantamas kaip veiksmai arba žodžiai, kuriais ketinama žmonėms sukelti skausmą, padaryti žalos, juos sužeisti. Žr. A Dictionary of Law. Fifth edition. Oxford: Oxford University Press, 2002, p. 527.

⁷⁶ Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijos leidykla, 1993, p. 718.

⁷⁷ ШАРАПОВ, Р. *Физическое насилие в уголовном праве*. СПб, Изд-во „Юридический центр Пресс“, 2001, p. 49

⁷⁸ БОСК, М. *Kriminologie*. Munchen, 2000, p. 424., ШАРАПОВ, Р. *Физическое насилие в уголовном праве*. СПб, Изд-во „Юридический центр Пресс“, 2001, p. 230-257.

smurtinio nusikaltimo sampratą, iškyla problema: ar smurtas gali būti tik fizinis, ar ir psichinis. Kriminologijos ir baudžiamosios teisės literatūros analizė leidžia teigti, jog dauguma autorių pasisako už tai, kad smurtas gali būti ir fizinis, ir psichinis. Lietuvių sociologė I. Leliūgienė, nagrinėdama smurtinio nusikaltimo sampratą, pažymi, kad nederėtų susiaurinti smurtinio nusikaltimo termino reikšmės ir jį sieti su grubia fizine jėga. Šio termino reikšmė yra daug platesnė, apimanti įvairias blogo elgesio su žmonėmis formas.⁷⁹ Taigi, smurtinis nusikaltimas apibrėžiamas kaip neteisėta tyčinė veika, nukreipta prieš kitą žmogų ir pasižyminti fiziniu ar psichiniu poveikiu jam. Pažymėtina, kad nusikaltimai žmogaus gyvybei daugiausia pasireiškia fiziniu smurtu.⁸⁰

2) Nusikalstamos veikos pasekmės. Nemaža dalis BK esančių straipsnių numato atsakomybę ne už pačių veikų padarymą, o tik dėl jų padarymo kilus pasekmėms. Tokiais atvejais baudžiamajame įstatyme minimos pasekmės tampa įrodinėjimo dalyku baudžiamojoje byloje. Taip yra visais atvejais, kai nusikaltimo sudėtis yra materialinė.⁸¹ Nusikalstamos veikos pasekmės – tai žala, kuri atsiranda kėsinant į baudžiamojo įstatymo saugomus objektus, t.y. teisinius gėrius. Nusikalstamos pasekmės betarpiškai susijusios su nusikalstamos veikos objektu. Jei tokio objekto turinį sudaro teisiniai gėriai susiję su nuosavybe, tai paprastai atsiranda turtinio pobūdžio pasekmės, jei objekto turinys susijęs su asmens gyvybe, sveikata – tai fizinio pobūdžio pasekmės ir pan. Tačiau nusikaltimo objekto negalima tapatinti su nusikalstamomis pasekmėmis. Nusikaltimo objektas nurodo, į kokius teisinius gėrius kėsinamasi nusikaltimu. Nusikalstamos pasekmės – tai nusikaltimo rezultatas. Jos parodo, kokie pakitimai įvyko nusikaltimo objekte.⁸²

Nusikaltimai žmogaus gyvybei sudėtys yra materialios. Tai reiškia, kad baudžiamoji atsakomybė kils, jei atsiranda padarinių, t.y. miršta nukentėjusysis. Nusikaltimas žmogaus gyvybei laikomas baigtu nusikaltimu nuo padarinių atsiradimo momento, t.y. nuo nukentėjusiojo mirties. Jei žmogus nemirė dėl priežasčių, nepriklausančių nuo kaltininko valios, tai veika kvalifikuojama kaip pasikėsinimas nužudyti. Svarbu nustatyti priežastinį ryšį tarp kaltininko veikos ir padarinių.

3) Priežastinis ryšys tarp veikos ir atsiradusių pasekmių. Priežastinis ryšys – tai toks santykis tarp reiškinių, kuriam esant vienas reiškinys ar sąveikaujančių reiškinių visuma sukelia ir lemia kitą reiškinį (pasekmę). Priežastinis ryšys tarp veikos ir nusikalstamų pasekmių yra toks santykis, kuriam esant veika sukelia ir nulemia nusikalstamas pasekmes.⁸³ Priežastinio ryšio

⁷⁹ LELIŪGIENĖ, I. *Žmogus ir socialinė aplinka*. Kaunas: Technologija, 1997, p. 138.

⁸⁰ Tačiau toks nusikaltimas kaip privedimas prie savižudybės gali būti padaromas ir psichiniu smurtu, pvz. grasinimais.

⁸¹ PIESLIAKAS, Vytautas. *Mokymas apie nusikaltimą ir nusikaltimo sudėtį*. Vilnius: Atviros Lietuvos fondas, 1996, p.86.

⁸² *Cit. op.* 44, p. 270.

⁸³ *Cit. op.* 65, p. 181.

problema yra sudėtinga kai nusikaltimas padaromas neveiku. Rusu profesorius M. Šargorodskis (Шаргородский)⁸⁴ rašė, kad esant neveikimui priežastinio ryšio nėra. Jo manymu, baudžiamoji teisė turi pagrįsti baudžiamąją atsakomybę, pavyzdžiui, kai asmuo, įpareigotas rūpintis nukentėjusiuoju, savo pareigos nevykdė ir nukentėjusysis mirė. Kaltininkas, norėjęs nukentėjusiojo mirties ir neveikęs sąmoningai, kad jis nemirtų, nors priežastinio ryšio ir nėra, atsako už pažeidimą, nes privalėjo veikti.⁸⁵ Profesorius N. Tagancevas (Таганцев)⁸⁶ rašė, kad atsakomybė už neveikimą turi būti dėl šio neveikimo atsiradusio nusikalstamo kėsینimosi, pavojaus atsiradimo ar žalos teisės saugomam interesui padarymo pagrindas. Vokiečių profesorius H. Velzelis mano galint būti neveikimo ir įstatymo aprašytų padarinių priežastinį ryšį. Taigi autorius kreipia dėmesį ne į faktinius padarinius dėl neveikimo, o bando tą ryšį nustatyti įstatyme aprašytos nusikaltimo sudėties atžvilgiu.⁸⁷ Pažymėtina aplinkybė, kad objektyviai nustatyti tiesioginį priežastinį konkretaus neveikimo ir faktiškai atsiradusių padarinių ryšį ne visada įmanoma. Pavyzdžiui, motina, norėdama atsikratyti vaiko invalido, jam susirgus neduoda vaistų. Liga vystosi, ir vaikas miršta. Visiškai suprantama, kad šiuo atveju vaiko mirties priežastis yra liga, o ne tai, jog neduota vaistų, nes tai galėjo veikti tik ligą, o ne gyvybę. Tačiau nepaisant to, nustatčius tokį elgesį yra pagrindas spręsti jos patraukimo baudžiamojon atsakomybės už pasikėsinimą nužudyti klausimą.⁸⁸

Baudžiamasis įstatymas, nustatydamas įpareigojimą tam tikru būdu veikti, kartu numato ir padarinius, galinčius atsirasti nesilaikant šio reikalavimo. Taigi įstatymo požiūriu visiškai nesvarbu, dėl kokių faktinių priežasčių neveikiant atsiranda tam tikrų padarinių. Tai tik tarpinės grandys, jungiančios įstatymo draudžiamą neveikimą su jo numatytais padariniais. Ir tai sudaro pagrindą asmenį patraukti baudžiamojon atsakomybėn.⁸⁹

Tiriant nusikaltimus žmogaus gyvybei svarbu nustatyti priežastinį ryšį tarp kaltininko veiksmų ir padarinių. Nustatant priežastinį ryšį ir inkriminuojant kaltininkui kilusius padarinius (ypač mirtį), neturi reikšmės padarinių kilimo laikas (mirties laikas). Baudžiamąją teisinę reikšmę turi mirties priežastis. Nukentėjusysis gali mirti nusikalstamos veikos padarymo vietoje ar gali po kelių valandų ar net savaitių, gulėdamas ligoninėje. Veikai vertinti svarbu tik mirties priežastis, o ne laikas.⁹⁰ *Kauno apygardos teismo nuosprendžiu A. A. nuteistas pagal BK 129 straipsnio 1 dalį laisvės atėmimu dešimčiai metų. Jis 2004 m. sausio 11 d. vakare, A. L. bute, apsvaigęs nuo alkoholio, tarpusavio konflikto su P. M. metu, tyčia sudavė smūgius spintos lentyna, kumščiais,*

⁸⁴ ШАРГОРОДСКИЙ М. *Преступления против жизни и здоровья*. Москва: Юридический центр Пресс, 1948, p. 279.

⁸⁵ *Ibidem*, p. 280.

⁸⁶ ТАГАНЦЕВ, Н. *Русское уголовное право*. СПб.: Гос. Тип., 1902, 1 t., p. 651.

⁸⁷ WELZEL, H. *Das Deutsche Strafrecht*. 2 Auflage, 1995, p. 711.

⁸⁸ *Cit. op.* 68, p.22.

⁸⁹ *Cit. op.* 68, p.22.

⁹⁰ *Cit. op.* 44, p. 281.

spyrė į galvą, krūtine, nugarą, pilvą, plaštakos briauna sudavė per kaklą, šokinėjo ant jo, padarydamas sužalojimus, nuo kurių P. M. mirė. Kasaciniu skundu nuteistasis prašė teismų sprendimus pakeisti, jo veiką perkvalifikuoti iš į BK 135 straipsnio 2 dalį ir paskirti teisingą bausmę arba sušvelninti jam paskirtą bausmę. Kasatorius nurodo, kad teismas turėjo atsižvelgti į tai, kad P. M. mirtį galėjo įtakoti paties nukentėjusiojo atsisakymas medikų pagalbos bei medicinos darbuotojų ir policijos pareigūnų aplaidus elgesys su sunkiai sužeistu asmeniu. Nuteistasis teigia, jog jis neturėjo tikslo nužudyti, po įvykio pats iškvietė greitąją medicinos pagalbą ir policiją. A. A. kasacinis skundas buvo atmestas. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nurodė, jog tai kad nukentėjusysis mirė tik praėjus kelioms dienoms po sužalojimų padarymo nėra pakankamas pagrindas perkvalifikuoti kasatoriaus veiksmus į kitą lengvesnį BK straipsnį. Veikos kvalifikavimui pagal BK 129 straipsnį svarbu ne mirties laikas, o mirties priežastis. Kaip jau minėta, P. M. mirties priežastimi buvo smūgiai į galvą, kuriuos sudavė kasatorius. Savalaikis ar nesavalaikis medicinos pagalbos suteikimas arba gydymo klaidos gali turėti įtakos veikos padariniams – užkirsti jiems kelią, ar atvirksčiai paspartinti pasekmių kilimą. Tačiau baudžiamajai atsakomybei svarbiausia yra priežastinis ryšys tarp kaltininko veikos ir kilusių pasekmių. Pavojingas gyvybei kūno sužalojimas yra toks sužalojimas, kuris paprastai baigiasi nukentėjusiojo mirtimi. Savalaikė medicininė pagalba gali užkirsti kelią mirčiai, tačiau veikos kvalifikavimui tai reikšmės turi tik tiek, kad dėl savalaikės pagalbos suteikimo pavykus išgelbėti gyvybę, veika kvalifikuojama kaip pasikėsinimas nužudyti. Jei to padaryti nepavyksta, veika kvalifikuojama kaip baigtas nužudymas.⁹¹

4) Nusikaltimo padarymo laikas, vieta, būdas, įrankiai, priemonės bei kitos objektyvios aplinkybės. Tai fakultatyvieji objektyviosios nusikaltimo sudėties požymiai. Jei jie yra numatyti konkrečioje nusikaltimo sudėtyje, jie tampa būtinaisiais jos požymiais. Įstatymų leidėjas kai kurias nusikalstamų veikų sudėtis formuluoja taip, kad nusikalstamos veikos padarymo būdas neturi reikšmės veikos nusikalstamumui ir konstatuoti, ar yra pagrindinė nusikaltimo sudėtis, tačiau tas būdas gali sunkinti atsakomybę, jei šis požymis panaudotas kvalifikuotoje nusikaltimo sudėtyje.⁹²

Nusikaltimo padarymo vieta – tai apibrėžta, konkreti teritorija, kurioje padarytas nusikaltimas.⁹³ Nusikaltimo padarymo vieta gali lemti nusikaltimo kvalifikaciją kai įstatymo leidėjas ją nurodo BK specialiosios dalies straipsnyje.⁹⁴ Pažymėtina, kad darant nusikaltimus žmogaus gyvybei dažniausiai vieta neturi reikšmės.

⁹¹ LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-472/2005. Procesinio sprendimo kategorija 1.2.3.1.

⁹² Cit. op. 44, p. 299.

⁹³ Курс уголовного права. Учебник для вузов. Общая часть. Учение о преступлении. [ред. Н. Ф. Кузнецова], Москва:Зерцало-М, Т 1., 2002, p. 261.

⁹⁴ Pvz., pagal BK 250 straipsnį sprogmenys turėtų būti padėti žmonių gyvenamoje, darbo, susibūrimo ar viešoje vietoje.

Laiką reikia suprasti ne kaip apibrėžtą metų ar dienos laikotarpį, o kaip nusikaltimo darymo trukmę ar konkretus laiko tarpasnis, kurio metu vyksta nusikaltimas. Pavyzdžiui, nužudymas labai susijaudinus apibrėžiamas tam tikru laikotarpiu, nes turi įvykti greitai po itin įžeidžiančio ar neteisėto asmens poelgio.⁹⁵

Tačiau svarbiausia reikšmę turi nusikaltimo padarymo būdas, priemonės ir įrankiai. Būdas geriausiai charakterizuoja veiką, jis parodo kaip, koku metodu padaromas veikimas (neveikimas). Kai kuriais atvejais nusikaltimo padarymo būdas turi tokią didelę reikšmę, kad net nusikaltimas bus pripažintas kvalifikuojančiu.⁹⁶ Pavyzdžiui, nužudymas, jei jis padarytas kankinant ar itin žiauriai arba būdu, pavojingu kitų žmonių gyvybei (7 punktas), kvalifikuojama kaip nužudymas padarytas, esant kvalifikuojamųjų požymių. Visais šiais atvejais nusikalstamos veikos padarymo būdas tampa įrodinėta bylos aplinkybė. Tokio būdo neįrodžius, veika negali būti kvalifikuojama kaip nužudymas, padarytas esant kvalifikuojančių požymių.⁹⁷

Priemonės ir įrankiai kartais irgi turi didelę reikšmę kvalifikuojant nusikaltimus. Priemonės – tai daiktai, kurie patys nenaudojami nusikaltimui padaryti, tačiau palengvina atlikti nusikalstamus veiksmus arba sudaro jo materialias prielaidas (pvz. dujos, ugnis, epidemija, radiacija). Įrankiai – tai daiktai ar priemonės, kurias kaltininkas tiesiogiai vartoja darydamas nusikaltimą. Įrankiais dažniausiai darant nusikaltimą yra ginklas, peilis ir kita. Į priemonių ir įrankių panaudojimą atsižvelgia teismas skirdamas bausmę.⁹⁸

2.3. Subjektas

Subjektu yra baudžiamojon atsakomybėn traukiamas asmuo, padaręs nusikalstamą veiką. Asmuo, trauktinas baudžiamojon atsakomybės pagal Lietuvos baudžiamąją teisę gali būti ir fizinis ir juridinis asmuo. Juridinis asmuo baudžiamosios atsakomybės subjektu tapo palyginti neseniai, 2002 m. sausio 25d. įstatymu papildžius 1961 metų BK 11 straipsniu „Juridinių asmenų baudžiamoji atsakomybė“.⁹⁹ Naujajame BK galutinai įtvirtinta juridinių asmenų baudžiamoji atsakomybė ir išplėstas BK straipsnių, kuriuose greta fizinių asmenų numatoma ir juridinių asmenų baudžiamoji atsakomybė, skaičius.¹⁰⁰

Nusikalstamos veikos subjektu galima pripažinti tik tokį fizinį asmenį, kuris yra pakaltinamas ir sulaukęs baudžiamajo įstatymo nustatyto amžiaus. Nusikaltimo subjekto amžius – tai konkreti amžiaus riba, kurios sulaukus pripažįstama, kad asmuo gali suvokti savo veiksmų pavojingumą ir

⁹⁵ БРАГИН, Е. П. *Российское уголовное право: Учебное пособие*. Москва: ООО“Маркет ДС Корпорейшн“, 2004, p. 83.

⁹⁶ *Cit. op.* 66, p. 131.

⁹⁷ *Cit. op.* 44, p. 299.

⁹⁸ *Cit. op.* 95, p. 259.

⁹⁹ Plačiau apie juridinius asmenis žr. 3.2.1. Neatsargus gyvybės atėmimas.

¹⁰⁰ *Ibidem*, p. 301.

kartu būti atsakingas už juos.¹⁰¹ Tik tuomet, kai žmogus sugeba įvertinti savo veiksmų pavojingumą, galima reikalauti, kad žmogus atsakytų už savo padarytus pavojingus veiksmus. Jeigu asmuo nepasekė amžiaus ribos, nuo kurios gali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, tai nors ir bet koks sunkus nusikaltimas būtų padarytas, vis tiek jis nebus pripažintas nusikaltimo subjektu.¹⁰² BK 13 straipsnyje teigiama, kad pagal baudžiamuosius įstatymus atsako asmenys, kuriems prieš padarant nusikaltimą yra suėję 16 metų. Už kai kurias nusikalstamas veikas baudžiamoji atsakomybė kyla nuo 14 metų. Nusikalstamos veikos, už kurias atsakomybė kyla nuo 14 metų, išvardytos BK 13 straipsnio 2 dalyje. Čia pateikiamas išsamus nusikalstamų veikų, už kurias baudžiamoji atsakomybė kyla nuo 14 metų, sąrašas.

Skirtingose šalyse amžiaus minimumas nėra vienodas. Prancūzijoje baudžiamąją tvarka atsako asmuo, kuriam yra 18 metų.¹⁰³ Pagal Rusijos, Vokietijos, Italijos BK asmens, galinčio atsakyti baudžiamąją tvarka amžius yra analogiškas numatytam LR BK – 14 metų.¹⁰⁴ Tuo tarpu pagal Švedijos, Danijos, Suomijos ir Lenkijos BK minimali subjekto amžiaus riba yra 15 metų.¹⁰⁵

Nagrinėjant nusikaltimus žmogaus gyvybei reikia atkreipti dėmesį, kad subjektu gali būti tik fizinis asmuo. Už nužudymą, numatytą BK 129 straipsnyje, asmuo traukiamas baudžiamojon atsakomybės nuo 14 metų, nes taip numatyta BK 13 straipsnyje, o už kitus nusikaltimus žmogaus gyvybei asmuo atsako nuo 16 metų. Taigi subjekto amžius diferencijuojamas priklausomai nuo nužudymo rūšies.

Kitas svarbus klausimas nagrinėjant nusikaltimų žmogaus gyvybei subjektą tai jo pakaltinamumas. Baudžiamosios teisės subjektais gali būti tik sąmoningi, normalios psichikos žmonės. Pakaltinamumas yra viena iš neatskiriamų žmogaus savybių, be kurios žmogus negali būti pripažįstamas kaltas padaręs nusikalstamą veiką. BK nepateikia pakaltinamumo apibrėžimo, o pagrindinį dėmesį skiria nepakaltinamumui. Nepakaltinamumas (BK 17 str.) – tai tokia psichinė asmens būseną, kuri uždraustos veikos darymo metu dėl psichikos sutrikimo neleidžia asmeniui suvokti tokios veikos pavojingumo arba valdyti savo veiksmų. Nepakaltinamas asmuo, padaręs baudžiamajame įstatyme uždraustą veiką, netraukiamas baudžiamojon atsakomybės ir nebaudžiamas, nes nesuvokdamas savo veiksmų esmės ar negalėdamas jų valdyti jis negali suvokti ir jam skiriamos bausmės arba baudžiamojo poveikio priemonės esmės.¹⁰⁶

Atkreiptinas dėmesys, kad nepakaltinamumo sąvoka yra teisinė kategorija, tačiau jos turinys gali būti atskleistas tik taikant psichiatrijos ir psichikos mokslo žinias. Teisės nuostatų taikytojas

---

¹⁰¹ *Cit. op.* 65, p. 186.

¹⁰² ПАВЛОВ, В. Г. *Субъект преступления*. Санкт-Петербург: Юридический Пресс, 2001, p. 71-72.

¹⁰³ Tačiau tam tikrais atvejais baudžiamojon atsakomybėn gali būti traukiamas asmuo nuo 13-18 m. Žr. ЕРЕМИН, Н., et al. *Уголовное право зарубежных стран*. Москва: Омега-Л, 2003, p. 301-305.

¹⁰⁴ SAKALAUSKAS, G. Vaikų ir jaunimo baudžiamoji atsakomybė Vokietijoje. *Teisės problemos*, 2000, nr. 3-4. p. 45; ЕРЕМИН, Н., et al. *Уголовное право зарубежных стран*. Москва: Омега-Л, 2003, p. 306.

¹⁰⁵ *Cit. op.* 102, p. 81.

¹⁰⁶ *Cit. op.* 65, p. 114.

kiekvieniu konkrečiu atveju pats iš esmės negali atskleisti šios teisinės sąvokos ir priklauso nuo ekspertinės nuomonės, kuri lemia jo sprendimą dėl asmens patraukimo baudžiamojon atsakomybėn.¹⁰⁷

Greta nepakaltinamumo sąvokos naujajame BK įvesta nauja sąvoka – ribotas pakaltinamumas. Pagal BK 18 straipsnio 1 dalį teismas pripažįsta asmenį ribotai pakaltinamą, jeigu darydamas BK uždraustą veiką tas asmuo dėl psichikos sutrikimo, kuris nėra pakankamas pagrindas pripažinti jį nepakaltinamą, negalėjo visiškai suvokti pavojingo nusikalstamos veikos pobūdžio ar valdyti savo veiksmų.

Kai kurie baudžiamosios teisės mokslo atstovai, pavyzdžiui A.N. Traininas (Трайнин¹⁰⁸), S.V. Borodinas (Бородин¹⁰⁹), teigia, jog amžius ir pakaltinamumas yra tik subjektyvios baudžiamosios atsakomybės prielaidos: baudžiamasis įstatymas numato bausmę kaltininkui ne dėl to, kad jis sulaukė atitinkamo amžiaus ir yra pakaltinamas, o už kaltininko padarytą nusikalstamą veiką, su sąlyga, kad jis sulaukė atitinkamo amžiaus ir yra pakaltinamas. Tokia pozicija grindžiama tuo, kad bet kokia nusikalstama veika, įskaitant ir nužudymą, nepraranda pavojingumo visuomenei vien todėl, kad ją padarė mažametis ar nepakaltinamas asmuo – tai tik pašalina kaltininko patraukimo baudžiamojon atsakomybėn galimybę.

Darbo autorė nesutinka su tokia pozicija, nes reikia atkreipti dėmesį į tai, jog baudžiamoji atsakomybė neatsiranda ne dėl to, kad kaltininkas nesulaukė amžiaus ar nepakaltinamas, o todėl, kad nesuvokia savo veiksmų esmės ir jų negali valdyti. N. S. Leikina (Лейкина) rašo: „Pakaltinamas žmogus pagal savo valią gali pasirinkti elgesio variantą ir jis gali elgtis pagal baudžiamojo įstatymo reikalavimus. Tačiau, ignoruojant baudžiamosios teisės draudimą, pakaltinamas asmuo pažeidžia tuos reikalavimus.¹¹⁰“

Pagal BK už nusikaltimus žmogaus gyvybei traukiamas atsakomybėn pakaltinamas ir ribotai pakaltinamas asmuo. Tam tikrais atvejais nusikaltimo žmogaus gyvybei subjektas privalo turėti specialiuosius požymius, tačiau jie bus detaliau nagrinėjami apžvelgiant kiekvieną nusikaltimą atskirai.

3.4. Subjektyvioji pusė.

Tai požymiai, kurie apibūdina žmogaus vidinę – psichinę, savo elgesį suvokiančią, pateisinančią, nukreipiančią ir kontroliuojančią pusę. Žmogaus poelgis duoda pagrindą pažvelgti į

¹⁰⁷ DRAKŠIENĖ, Anna. Pakaltinamumas kaip nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės prielaida. *Teisė*, 2006, nr. 58, p. 54-69.

¹⁰⁸ ТРАЙНИН А. Н. *Общее учение о составе преступления*. Москва: Госюриздат, 1957, p. 47

¹⁰⁹ БОРОДИН, С. В. *Ответственность за убийство: квалификация и наказание по российскому праву*. Москва: Юрист, 1994, p. 22.

¹¹⁰ ЛЕЙКИНА, Н. С. *Личность преступника и уголовная ответственность*. Ленинград, Издательство Ленинградского Университета, 1968, p. 185

žmogaus vidų, žmogaus sąmonėje vykstančius psichinius procesus ir juos vertinti. Išoriškai pasireiškiantis žmogaus poelgis leidžia daryti išvadas apie jo požiūrį į tam tikras vertybes ir spręsti jo teisinės atsakomybės klausimus.¹¹¹

Prie subjektyviąją nusikaltimo pusę sudarančių požymių priskiriami: 1) kaltė; 2) motyvas; 3) tikslas.

Kaltė – tai asmens, padariusio pavojingą veiką, vidinis santykis su objektyviais nusikalstamos veikos sudėties požymiais. Tai pagrindinis subjektyviosios pusės požymis. Ji turi būti įrodinėjama kiekvienoje baudžiamojoje byloje. BK skiriamos dvi kaltės formos: tyčinė ir neatsargi. Kaltės formos viena nuo kitos skiriasi asmens psichinio santykio su objektyviaisiais nusikalstamos veikos sudėties požymiais ypatumais. Kitais žodžiais tariant, tyčia nuo neatsargumo skiriasi tik tuo, kad ji turi skirtingą psichinį santykį su daroma pavojinga veika ir dėl to jos kilusiais pavojingais padariniais.¹¹²

Visi nusikaltimai žmogaus gyvybei, išskyrus neatsargų gyvybės atėmimą¹¹³, yra padaromi tyčia. Tyčinė kaltė apibrėžiama BK 15 straipsnyje. Šio straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad „nusikaltimas ar baudžiamasis nusižengimas yra tyčinis, jeigu jis padarytas tiesiogine ar netiesiogine tyčia“. Taigi galiojančiame BK įstatymiškai užfiksuota tai, kas anksčiau buvo priskiriama prie teorijos, BK įvardijamos dvi tyčinės kaltės rūšys: tiesioginė ir netiesioginė tyčia. Nužudymas yra padarytas tiesiogine tyčia, jei kaltininkas suprato, kad jis savo veika kėsina į kito žmogaus gyvybę, numatė, kad gali atimti gyvybę kitam žmogui ir norėjo ją atimti.

Nužudymas gali būti padarytas ir netiesiogine tyčia. *LAT 2005 m. gruodžio 2 d. nutartyje nurodė, kad K. K. padaryta veika teismo kvalifikuojama, kaip nužudymas, įvykdytas, veikiant netiesioginės tyčios kaltės forma. Netiesioginė tyčia yra tuomet, kai kaltininkas supranta, kad savo veika kelia pavojų kito žmogaus gyvybei, numato, jog tuo atims gyvybę kitam žmogui, ir nors nenori jos atimti, bet sąmoningai leidžia tokioms pasekmėms kilti. Byloje nustatyta, kad nukentėjusysis A. A. mirė nuo galvos sumušimo, sukėlusio kraujo išsiliejimą po kietuoju ir minkštaisiais smegenų dangalais, dėl ko išsivystė plaučių ir smegenų pabrinkimas, sąlygojęs nukentėjusiojo mirtį*¹¹⁴.

Nužudymas gali būti padarytas tiesiogine apibrėžta tyčia, kai veikiama siekiant atimti gyvybę, ir neapibrėžta tyčia, kai veikiama siekiant, ar sutrikdyti žmogaus sveikatą, ar atimti gyvybę. *G. B. nuteista už tai, kad 2004 m. rugsėjo 3 d., būdama apsvaigusi nuo alkoholio, asmeninio konflikto metu su nukentėjusiuoju Ž. A. tyčia iš pykčio peiliu vieną kartą dūrė jam į dešiniąją krūtinės ląstos*

¹¹¹ *Cit. op.* 44, p. 327.

¹¹² *Cit. op.* 44, p. 336-337.

¹¹³ Plačiau apie neatsargumą žr. Neatsargus gyvybės atėmimas.

¹¹⁴ LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-288/2005. Procesinio sprendimo kategorija 1.1.8.1, 1.2.3.1 (S)

pusę, dėl to Ž. A. mirė, taip tyčia jį nužudė. LAT 2005 m. lapkričio 8 d. nutartyje nurodė, kad Panevėžio apygardos teismas tinkamai kvalifikavo kaltininkės veiką. G. B. veikė tiesiogine neapibrėžta tyčia. Pabrėžė, kad neapibrėžtos tyčios atveju kaltininkas galimybę atsirasti įvairiems jo pavojingos veikos padariniams (nukentėjusiojo sveikatos sutrikdymams ar net jo mirčiai) numato bendrai, tų padarinių savo sąmonėje nedetalizuoja ir vienodai nori bet kurio iš jų atsiradimo. Kai yra tiesioginė neapibrėžta tyčia, veika kvalifikuojama pagal atsiradusius padarinius – kaip nužudymas ar sveikatos sutrikdymas.¹¹⁵

Veika gali būti kvalifikuojama kaip pasikėsinimas nužudyti tik esant apibrėžtai kaltininko tyčiai atimti gyvybę. Tyčinis sveikatos sutrikdymas, padarytas esant tiesioginei apibrėžtai tyčiai atimti gyvybę, kvalifikuojamas kaip pasikėsinimas nužudyti pagal LR BK 22 straipsnio 1 dalį ir 129 straipsnį, 130 ar 131 straipsnius. Taip pat kvalifikuojama veika, nesukėlusi jokių padarinių (šovė ir nepataikė), jei tyčia buvo nukreipta į kito žmogaus gyvybės atėmimą.

Tačiau kaltė neatskleidžia tų vidinių veiksmų, kurie skatina pavojingos veikos padarymą, bei neparodo to rezultato, kurio siekiama darant pavojingą veiką. Šiuos aspektus atskleidžia papildomi subjektyviosios pusės požymiai – nusikalstamos veikos padarymo motyvas ir tikslas. Nusikalstamos veikos motyvas – tai veikos priežastis, paskata, nusikalstamo elgesio varomoji jėga ar savęs pateisinimas. Žmogaus elgesio motyvai gali būti labai įvairūs. Dažniausiai įstatyme nurodomi motyvai yra savanaudiškos ar chuliganiškos paskatos. Antai BK 129 straipsnio 2 dalyje nužudymą kvalifikuojančiais požymiais yra numatyti chuliganiškos ir savanaudiškos paskatos. Nusikalstamos veikos padarymo tikslas – tai asmens siekiai, susiję su nusikalstamos veikos padarymu, priežastys, dėl ko jis nusprendė padaryti nusikalstamą veiką. Pagal BK 129 straipsnio 2 dalies 11 punktą nužudymas esant kvalifikuojamųjų aplinkybių yra, jei jis padarytas siekiant „nuslėpti kitą nusikaltimą“. Neįrodžius tokių tikslų, šios nusikalstamos veikos sudėties nėra.¹¹⁶

---

¹¹⁵ LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-604/2005. Procesinio sprendimo kategorija 1.2.3.1.

¹¹⁶ *Cit. op.* 44, p.341.

3. Nusikaltimų žmogaus gyvybei rūšys

3.1. Nužudymai

Galiojantis BK (kaip ir Lenkijos¹¹⁷, Švedijos¹¹⁸, Estijos¹¹⁹) tiesiogiai neįtvirtina nužudymo sąvokos, o kitų valstybių baudžiamieji kodeksai: Rusijos Federacijos (toliau – RF), Prancūzijos¹²⁰, Latvijos¹²¹ apsiriboja praktiškai identiškos normos įtvirtinimu, kad nužudymas – tai tyčinis gyvybės atėmimas kitam žmogui. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, formuodamas teismų praktiką, irgi teigia, kad „nužudymas yra tyčinis kito žmogaus gyvybės atėmimas“¹²².

Lyginant šiuo metu galiojantį BK su prieš tai galiojusiuoju, taip pat ir su Lietuvos TSR BK dabartiniame BK nužudymo samprata pasikeitė iš esmės. Iki 2003 m. gegužės 1 d. galiojęs BK nužudymu pripažino tiek tyčinį, tiek ir neatsargų gyvybės atėmimą žmogui. Taigi galima teigti, kad „neatsargaus gyvybės atėmimo traktuotė nužudymo rūšimi yra teisės inertiškumo relikvas, kurį palaikė sovietinis baudžiamosios teisės mokslas“¹²³.

Reikia pripažinti, kad dauguma baudžiamosios teisės teoretikų nužudymu linę manyti esant išimtinai tyčinį gyvybės atėmimą. Tokios nuomonės buvo rusų baudžiamosios teisės specialistas M.D. Šargorodskis, kuris, pagrįsdamas savo poziciją, rašė: „Sakydami „žudikas“ šnekamojoje kalboje neturime galvoje žmogaus, kuris gyvybę kitam atima dėl neatsargumo. Baudžiamosios politikos požiūriu netikslinga terminą, vartojamą labai sunkiam nusikaltimui apibrėžti, vartoti ir neatsargaus nusikaltimo atveju“.¹²⁴ Tokiai M.D. Šargorodskio išsakytai pozicijai pritarė ir A.N. Traininas, nors papildomų ją pagrindžiančių argumentų nepateikė.¹²⁵

Tokios nuomonės yra ir daugelis Lietuvos baudžiamosios teisės specialistų. Pavyzdžiui, K. Jovaišas, atskirdamas nužudymą nuo neatsargaus gyvybės atėmimo, rašė, jog „veika, nors ir

---

¹¹⁷ Polski kodeks karny. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007-03-08]. Prieiga per internetą. < <http://e-prawnik.pl/prawo/data.php/dHlwZT00MTAwJmlkPTYxNzgmdj0xMjg1>>

¹¹⁸ The Swedish Penal Code. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007-03-09]. Prieiga per internetą. < <http://www.sweden.gov.se/content/1/c6/02/77/77/cb79a8a3.pdf>>

¹¹⁹ Уголовный кодекс Эстонии. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007-03-05]. Prieiga per internetą. < <http://www.crime.vl.ru/index.php?p=1332&more=1&c=1&tb=1&pb=1#more1332>>

¹²⁰ Penal Code of France. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007-03-06]. Prieiga per internetą < http://195.83.177.9/upl/pdf/code_33.pdf>

¹²¹ Уголовный кодекс Латвии. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007-03-05]. Prieiga per internetą < <http://www.law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1243424&subID=100106935,100106943,100106956#text>>

¹²² LAT Senato nutarimas 2004 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei byloje“. Teismų praktiką. Nr. 21, p. 213.

¹²³ *Cit. op.* 46, p. 179.

¹²⁴ *Cit. op.* 84, p. 38.

¹²⁵ ТРАЙНИН А. Н. Рецензия на кн. Шаргородский М. Д. Преступления против жизни и здоровья. Советское государства и право. 1949, nr. 2, p. 70.

sukėlusi tokius pačius padarinius – nukentėjusiojo mirtį, tačiau padaryta dėl neatsargumo, negali būti įvardijama nužudymu, o tik gyvybės atėmimu“.¹²⁶

Darbo autorė sutinka su tokia pozicija, nes nužudymai yra padaromi esant vienai iš kaltės formos – tyčiai, tuo tarpu neatsargiai atimti gyvybę negalima veikiant tyčia, nes jau pats terminas „gyvybės atėmimas dėl neatsargumo“ reiškia, kad kaltės forma –neatsargumas.

3.1.1. Paprastas nužudymas

Paprastas nužudymas tai toks nužudymas, kuris neturi nei kvalifikuojančių, nei privilegijuojančių požymių. Šis nusikaltimas reglamentuotas BK 129 straipsnio 1 dalyje. II skyriuje „Nusikaltimų žmogaus gyvybei sudėties analizė“ buvo išnagrinėta pagrindinė nusikaltimų žmogaus gyvybei sudėtis, kuri yra būdinga paprastam nužudymui, todėl dar kartą nagrinėti paprasto nužudymo sudėtį nėra prasmės.

3.1.2. Kvalifikuotas nužudymas

BK 129 straipsnio 2 dalis numato nužudymą kvalifikuojančius požymius. Kvalifikuoti nužudymai padaromi esant aplinkybėms, didinančioms veikos pavojingumą.

Jeigu kaltininko veikoje yra numatyta du ar daugiau kvalifikuojančių požymių, tai visi jie turi būti nurodyti kaltinamajame akte ir nuosprendyje. Tačiau bausmė turi būti viena, o į dviejų ar daugiau kvalifikuojančių požymių buvimą atsižvelgiama sprendžiant dėl nusikaltimo sunkumo.¹²⁷

Nužudymą kvalifikuojantys požymiai yra numatyti BK 129 straipsnio 2 dalyje. RF, Estijos ir Latvijos BK įtvirtintos nužudymą kvalifikuojančios aplinkybės iš esmės analogiškos LR BK numatytiems nužudymą kvalifikuojantiems požymiams, tačiau yra ir tam tikrų esminių skirtumų. Šie skirtumai bus aptariami analizuojant konkrečiai kiekvieną kvalifikuojantį požymį.

Pagal Vokietijos BK 211 straipsnio 2 dalį nužudymą kvalifikuoja kaltininko troškimas žudyti, siekis patenkinti seksualinius poreikius, godumas, kitos žemos paskatos. Kvalifikuotu taip pat laikomas klastingas, žiaurus nužudymas, nužudymas visuomenei pavojingu būdu arba siekiant paslėpti kitą nusikaltimą ar palengvinti jo įvykdymą. Lyginant su LR BK Vokietijos¹²⁸ BK įtvirtintas kvalifikuojančių aplinkybių sąrašas yra žymiai trumpesnis ir ganėtinai abstraktus (ypač kalbant apie tokius požymius kaip „troškimas žudyti“ bei „kitokie niekingi motyvai“).

¹²⁶ JOVAIŠAS, K. Nusikaltimai asmens gyvybei, sveikatai, laisvei ir orumui. *Teisės problemos*. 1997, nr.2, p.20-21.

¹²⁷ БОРОДИН, С. В. *Преступления против жизни*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2003, p. 28.

¹²⁸ Penal Code of Germany. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007-03-06]. Prieiga per internetą. <<http://www.iuscomp.org/gla/statutes/StGB.htm>>

Švedijos BK išvis nenumato nužudymą kvalifikuojančių požymių.

Lenkijos BK numato tokius kvalifikuojančius požymius: 1) itin žiauriai; 2) nužudymas susijęs su įkaito paėmimu, išžaginiu arba apiplėšimu; 3) nužudymas susijęs su motyvu, kuris vertas didelio paniekinimo; 4) panaudojant šaunamąjį ginklą ar sprogstamąsias medžiagas.

Nužudymą kvalifikuojantys požymiai klasifikuojami pagal tai, kuri nusikaltimo sudėties elementą jie apibūdina – objektą (tiksliau nukentėjusį), objektyviają, subjektyviają pusę ar subjektą. Taigi, visus LR BK numatytus nužudymą kvalifikuojančius požymius galima suskirstyti į 3 grupes:

I grupė.

Požymiai apibūdinantys nukentėjusį:

1) mažamečio nužudymas. Lietuvos TSR BK komentuojamas požymis apskritai nebuvo įtrauktas į nužudymą kvalifikuojančių aplinkybių sąrašą, tuo tarpu iki 2003 m. gegužės 1 d. galiojusiame BK mažametystė kaip nužudymą kvalifikuojanti aplinkybė buvo numatyta kartu su bejėgiškos būklės asmens nužudymu, neišskiriant šio požymio į atskirą punktą (senojo BK 105 straipsnio 13 punktas). Taigi bejėgišką būklę pagal tokią formuluotę galėjo lemti ir mažametystė - kitaip tariant, pagal tuo metu galiojusią įstatymo formuluotę kiekvienas asmuo, jaunesnis nei 14 metų, buvo pripažįstamas bejėgiškos būklės¹²⁹. Dabar galiojančiame BK reglamentavimas yra tikslesnis - mažamečio asmens nužudymas nebetapatinamas su bejėgiškos būklės asmens nužudymu. Pagal BK mažamečiu yra laikomas asmuo, jaunesnis nei keturiolikos metų amžiaus. Taigi, nusikalstama veika kvalifikuojama pagal šį punktą, kuomet nužudomas asmuo, nesulaukęs keturiolikos metų. Šiuo atveju būtina nustatyti, kad kaltininkas žinojo arba pagal veikos aplinkybes ir savo asmenines savybes turėjo ir galėjo suvokti, kad nukentėjusysis yra mažametis.¹³⁰ Kita vertus, tai nereiškia, kad mažametis asmuo negali būti kartu pripažintas ir esantis bejėgiškos būklės. Amžius iš principo lemia asmens fiziologinę ir psichinę brandą, o ji įtakoja nukentėjusio asmens sugebėjimą suvokti kaltininko veiksmus ir gebėjimą aktyviai jiems pasipriešinti ar tų veiksmų išvengti. Kaip pavyzdį galima paminėti *LAT 2006 m. kovo 7 d. nutartį, kurioje nurodyta, jog pagal Šiaulių apygardos teismo 2005 m. rugsėjo 29 d. nuosprendį L. V. nuteista už tai, kad ji 2003 m. gruodžio 28 d., apie 17 val., J. G. priklausančioje daržinėje, esančioje (duomenys neskelbtini), pagimdžiusi vyriškos lyties naujagimį, iš karto po gimdymo, mažamečiui jos vaikui dėl kūdikystės esant bejėgiškos būklės, panardindama jį į vandenį, dėl ko kūdikis užduso prigeriant vandenyje ir mirė, tyčia jį nužudė.*¹³¹

¹²⁹ *Cit. op.* 46, p. 167.

¹³⁰ *Cit. op.* 122, p.216.

¹³¹ LAT baudžiamoji byla Nr. 2K- 283/ 2006. Procesinio sprendimo kategorija 1.2.3.2.1.

Darbo autorės nuomone, ne kiekvienais atvejais mažamečio nužudymas gali būti pripažintas ir bejėgiškos būklės asmens nužudymu. Kai nužudomas trijų metų vaikas, tai galima kvalifikuoti ir kaip bejėgiškos būklės asmens nužudymą, nes toks asmuo negali save apginti, jis nesupranta kaltininko daromų veiksmų poveikio. Tačiau vargu ar galima pripažinti bejėgiškos būklės asmenį, kuriam yra dvylika ar trylika metų, nes toks žmogus jau aktyviai priešintis. Kita vertus, dėl tam tikrų priežasčių gali būti, kad irgi nesuvoks kaltininko veiksmų, todėl kiekvienu konkrečiu atveju būtina atsižvelgti į visas aplinkybes.

Pažymėtina, kad kai kurių valstybių baudžiamieji įstatymai mažametystės neįtvirtina kaip savarankiško nužudymą kvalifikuojančio požymio. Pavyzdžiui, pagal RF BK, tyčinis gyvybės atėmimas asmeniui, nesulaukusiam 14 metų amžiaus, kvalifikuojamas kaip bejėgiškos būklės asmens nužudymas pagal 105 straipsnio 2 dalies „v“ punktą. Latvijos ir Estijos BK mažametystė reglamentuojama taip pat kaip ir LR BK. Tuo tarpu Lenkijos BK mažametystė apskritai nėra įtvirtinta kaip nužudymą kvalifikuojanti aplinkybė. Vokietijos BK, kur mažamečiu (vaiku) yra laikomas asmuo iki keturiolikos metų amžiaus, tiesiogiai kaip nužudymą kvalifikuojantis požymis tokia aplinkybė įstatyme taip pat nėra įtvirtinta. Pagal Prancūzijos BK 221-4 straipsnio 1 punktą kvalifikuotas yra nepilnamečio, jaunesnio nei 15 metų, nužudymas.

2) Bejėgiškos būklės asmens nužudymas. Lietuvos TSR BK ir iki 1997 m. senojo LR BK pakeitimų tokios nužudymą kvalifikuojančios aplinkybės nebuvo.

Bejėgiškos būklės žmogumi pripažįstamas asmuo, kuris dėl fizinių ar psichinių savybių negali suprasti kaltininko veikos pobūdžio, negali gintis ar kitaip vengti pavojaus arba aktyviai ir veiksmingai pasipriešinti kaltininko naudojamam smurtui. Tokia būseną gali būti dėl ligos, invalidumo ar senatvės, taip pat apalpus, praradus sąmonę, miegant arba dėl stipraus apsvaigimo nuo alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų ir pan. Išsamaus bejėgiškos būklės požymių sąrašo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senatas nepateikia, nes tai vertinamasis kriterijus, dėl kurio teismai turi nuspręsti kiekvienu konkrečiu atveju, pagal konkrečias nukentėjusiojo fizinę ar psichinę būklę apibūdinančias aplinkybes.¹³²

Jei prieš nužudymą ar nužudymo metu kaltininkas savo veiksmais atėmė galimybę nukentėjusiajam priešintis, pavyzdžiui, sunkiai jį sužeidė, apsvaigino, tai ši aplinkybė vertintina kaip apibūdinanti nužudymo būdą, mechanizmą, bet nesudaranti pagrindo nužudymą kvalifikuoti pagal LR BK 129 straipsnio 2 dalies 2 punktą¹³³. *Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. birželio 3 d. nutartimi Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2002 m. gegužės 30 d. nuosprendis V. G., S. N., R. B. ir V. Č. Dėl E. G. nužudymo kvalifikavimo pakeistas. Pagal nuosprendį E. G. bejėgiška būklė*

---

¹³² *Cit. op.* 122, p. 216.

¹³³ *Cit. op.* 122, p. 215.

*pasireiškia tuo, kad jam buvo surištos rankos ir kojos, jis buvo prigirdytas alkoholiu. Tačiau tai padarė kaltininkai jau susitarę E. G. nužudyti, todėl nukentėjusysis ir buvo surištas, prievarta nugirdytas. Visi šie veiksmai buvo atlikti realizuojant bendrą sumanymą – nužudyti E. G., todėl, nors E. G. atimant jam gyvybę ir neturėjo galimybės priešintis, tačiau ši galimybė buvo atimta pačių nuteistųjų veiksmais.*¹³⁴

Tačiau jei sumanymas nužudyti asmenį kilo po to, kai dėl kaltininko panaudoto smurto nukentėjusysis tapo bejėgiškos būklės, tokio asmens nužudymas kvalifikuojama pagal šį požymį. LAT 2004 m. lapkričio 9 d. nutartyje nurodyta, kad pagal Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004 m. kovo 16 d. nuosprendį, S. T. nuteistas už tai, kad sukėlė konfliktą su nukentėjusiuoju restorano lankytoju E. P., kartu su S. I. išsivedė jį į lauką ir šalia minėto restorano, t.y. viešojoje vietoje, demonstruodami nepagarbą aplinkiniams, pažeisdami viešąją tvarką, kartu su prisidėjusiu prie jų nusikalstamų veikų V. K. sumušė E. P., sutrikdydami visuomenės rimtį, suduodami jam 37 smūgius, dėl to nukentėjusysis prarado galimybę priešintis, buvo bejėgiškos būklės. Tuoju po to S. T., žinodamas, kad nukentėjusysis yra bejėgiškos būklės ir negali pasipriešinti, tyčia smogė E. P. 38 smūgius peiliu į įvairias kūno vietas ir taip tyčia dėl chuliganiškų paskatų itin žiauriai nužudė bejėgiškos būklės E. P.¹³⁵

Nužudymas pasinaudojant nukentėjusiojo bejėgiška būsena įtvirtinamas ir RF BK Pagrindinis įstatyminio reglamentavimo skirtumas tarp LR BK ir RF BK yra tai, jog pagal pastarąjį nužudymas pasinaudojant bejėgiška nukentėjusiojo būkle apima ir mažamečio asmens nužudymą. Tuo tarpu Latvijos ir Estijos BK kaip ir Lietuvos BK šis požymis neapima mažametystės. Lenkijos BK bejėgiška nukentėjusiojo būklė apskritai nėra įtvirtinta kaip nužudymą kvalifikuojantis požymis.

3) Savo motinos, tėvo ar vaiko nužudymas. Komentuojama nužudymą kvalifikuojanti aplinkybė įtvirtinta nuo 2003 m. gegužės 1 d. įsigaliojusiam BK. Iki tol galiojusiam BK nužudymą kvalifikavo tik tyčinis gyvybės atėmimas savo motinai arba tėvui, tuo tarpu iki 1991 m. pastarojo BK pakeitimų bei LTSR BK nė vienas šių požymių nebuvo įtvirtintas kaip nužudymą kvalifikuojanti aplinkybė.

Savo motinos ar tėvo nužudymas yra akivaizdžiai priešgamtiška veika, nes kaltininkas atima gyvybę žmogui, ją jam suteikusiam. Tokie nusikaltimai drastiškiausiai pažeidžia krikščioniškąją ir apskritai žmoniškąją moralę.¹³⁶ Nužudymas kvalifikuojamas pagal šį požymį kai kaltininkas nužudo savo motiną, tėvą ar vaiką, kurie tokie jam yra pagal kilmę, ir ši aplinkybė jam yra žinoma. Veika kvalifikuojama pagal šį punktą ir tais atvejais, kai nužudomi motina ar tėvas, kuriems kaltininko atžvilgiu yra apribota tėvų valdžia arba jų teisės yra panaikintos vaiką įvaikinus, bet kalti-

¹³⁴ LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-370/2003. Procesinio sprendimo kategorija 2.1.2.1.3.1.

¹³⁵ LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-693/2004. Procesinio sprendimo kategorija 2.1.2.1.3.

¹³⁶ *Cit. op.* 46, p. 165

ninkas žino, kad tas asmuo yra jo motina ar tėvas pagal kilmę, taip pat ir tais atvejais, kai kaltininkas nužudo kitą įvaikintą asmenį, žinodamas, kad nukentėjusysis yra jo vaikas pagal kilmę.¹³⁷ Laikantis tokios pozicijos (teikiant prioritetą išimtinai kraujo ryšiui) tėviai šiame nusikaltime nukentėjusiais būti negali. Vadinas, kai asmuo, nežinodamas, kad yra įvaikintas, ir siekdamas nužudyti savo motiną ar tėvą, atima gyvybę savo įmotei arba tėviui, jis bus traukiamas baudžiamojon atsakomybėn ne už baigtą kvalifikuotą nužudymą, bet už pasikėsinimą jį padaryti. Šiuo atveju norėtųsi atkreipti dėmesį į įvaikinimo institutą ir jo esmę tiek teisine, tiek socialine prasme.

*Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. sausio 11 d. nuosprendžiu R. G. nuteistas už tai, kad 2004 m. rugpjūčio 27 d. būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, buitinio kiverčio su savo tėvu R.G. metu spyrė jam atbula koja vieną kartą į pilvą, taip padarė jam pilvo sumušimą ir tuščiosios žarnos plyšimą, sukėlusį pilvo ertmės pūlinį bei abipusį plaučių uždegimą, nuo to R. G. mirė, t. y. Rolandas Gaidelis tyčia nužudė savo tėvą.*¹³⁸

Pagal Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo¹³⁹ 2 straipsnį, taip pat pagal Vaiko teisių konvencijos 1 straipsnį vaiku pripažįstamas žmogus neturintis 18 metų. Tačiau atsižvelgiant į LAT Senato išaiškinimą, veika turi būti kvalifikuojama pagal šį punktą nepriklausomai nuo nukentėjusiojo amžiaus. Tuo atveju, jei nukentėjusysis yra mažametis asmuo (nesulaukęs 14 metų amžiaus), tuomet veika turėtų būti kvalifikuojama ir pagal BK 129 straipsnio 2 dalies 1 punktą.

Šio nusikaltimo vykdytoju gali būti tik nukentėjusiojo tėvas, motina ar vaikas. Kitų asmenų, kurie atliko vykdytojo veiksmus nužudant bendrininko tėvą, motiną ar vaiką tai suvokdami, veika kvalifikuojama pagal BK 24 straipsnio 6 dalį ir 129 straipsnio 2 dalies 3 punktą.

Pažymėtina, kad nei RF, nei Vokietijos, nei Lenkijos, nei Latvijos bei Estijos BK tyčinio gyvybės atėmimo savo motinai, tėvui ar vaikui netraktuoja kaip kvalifikuoto nužudymo, tačiau nekyla abejonių, kad šios aplinkybės gali turėti didelę reikšmę individualizuojant bausmę.

4) Nėščios moters nužudymas. Šio nužudymą kvalifikuojančio požymio įtvirtinimas baudžiamajame įstatyme grindžiamas išskirtine besilaukiančios moters padėtimi tiek fiziologiniu, tiek psichologiniu, socialiniu bei moraliniu požiūriu. Komentuojama aplinkybė didina veikos pavojingumą, nes atimama ne tik moters gyvybė, bet sunaikinamas ir jos iščiose esantis vaisius, t.y. besiformuojanti nauja gyvybė.¹⁴⁰ Kaip, iš kur kaltininkas sužinojo apie nukentėjusiosios nėštumą (ar kaltininkui pranešė pati nukentėjusioji, medikas ar kiti asmenys, ar nėštumas buvo

¹³⁷ *Cit. op.* 122, p.216.

¹³⁸ LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-701/2005. Procesinio sprendimo kategorija 1.2.3.2.3.

¹³⁹ Valstybės žinios., 1996, Nr. 33-807 (aktuali redakcija - 2006 06 08).

¹⁴⁰ *Cit. op.* 46, p. 166

matyti iš nukentėjusiosios išvaizdos ir t.t.), kokia nęštumo trukmę, kokia vaisiaus būklę, teisinę reikšmę neturi¹⁴¹.

Nors nęščios moters nužudymas yra žymiai pavojingesnis už paprastą nužudymą, tačiau šis kvalifikuojantis požymis nėra numatytas nei Lenkijos BK, nei Vokietijos BK. RF, Latvijos ir Estijos BK naudojama formuluotė „kaltininkui žinomai nęščios moters nužudymas“ šiek tiek platesnė, nei LR BK. Čia tiesiogiai nurodomas ir tyčios intelektualusis elementas, t.y. kaltininko žinojimas (suvokimas) apie nusikaltimo dalyką sudarančias aplinkybes.

Sunki situacija iškyla kai kaltininkas nužudo moterį manydamas, kad ji nęščia, o iš tikrųjų ji tokios būsenos nebuvo. Šiuo klausimu literatūroje išreikštos įvairios pozicijos. Pagal A.A. Piontkovskį (Пионтковский)¹⁴² tokiu atveju, kai kaltininkas klysta dėl nukentėjusiojo statuso, reikia jį traukti baudžiamojon atsakomybėn už pasikęsinimą nužudyti esant kvalifikuojantiems požymiams. V.F. Kiričenko (Кириченко)¹⁴³ manė, kad panašiu atveju kaltininko veiką reikia kvalifikuoti kaip baigtą nužudymą be kvalifikuojančių požymių ir kaip pasikęsinimą nužudyti nęščią moterį. Su tokia pozicija nesutinka Borodinas¹⁴⁴, nes tokiu atveju, jo teigimu, asmuo bus kaltinamas dviejų nusikaltimų padarymu.

Darbo autorės nuomone, A.A. Piontkovskio pozicija yra kritikuotina, nes kaltininko veikos rezultatas yra moters mirtis todėl bausti už pasikęsinimą nužudyti nęščią moterį yra netikslinga, nes tokiu atveju kaltininkas sulauks mažesnės bausmės. Kvalifikuoti veiką kaip baigtą nusikaltimą, t.y. kaip nęščios moters nužudymą, irgi bus netikslinga, nes teisė reikalauja, kad tokiu atveju moteris būtų nęščia, o tokios būsenos ji tik yra kaltininko manymu. Darbo autorė labiau linkusi palaikyti Kiričenko nuomonę. Tokia pozicija grindžia tuo, kad nužvelgti čia du nusikaltimus būtų ne taip ir netikslinga, nes būna atveju kai vienas nusikaltimas turi dviejų ar daugiau nusikaltimų požymių. Tai yra taip vadinama idealioji sutaptis. Taigi darbo autorės nuomone tokiu atveju geriau kvalifikuoti kaip pasikęsinimą nužudyti nęščia moterį ir kaip paprastą nužudymą arba nužudymą turint kvalifikuojančius požymius.

5) Dviejų ar daugiau žmonių nužudymas. Kelių žmonių nužudymas neabejotinai yra sunkesnis nusikaltimas, nei panašiomis aplinkybėmis vieno žmogaus nužudymas.¹⁴⁵ Pagal komentuojamo punkto formuluotę būtinos šio nusikaltimo pasekmės – mažiausiai dviejų žmonių mirtis. 1999 m. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato nutarime Nr. 18 teigiama, kad nužudymas turi būti kvalifikuojamas pagal šį punktą tada, kai kaltininko veiksmus, nukreiptus į ne mažiau kaip dviejų žmonių gyvybės atėmimą, sąlygoja bendras nusikalstamas sumanymas, kurį galima

---

¹⁴¹ *Cit. op.* 53, p. 613.

¹⁴² ПИОНТКОВСКИЙ, А. А. *Курс советского уголовного права*. Москва: Наука, 1970, 2 t. p. 339.

¹⁴³ КИРИЧЕНКО В. Ф. *Значение ошибки по советскому уголовному праву*. Москва: Изд-во АН СССР, 1952. p. 58.

¹⁴⁴ *Cit. op.* 127, p. 133.

¹⁴⁵ *Cit. op.* 46, p. 166

realizuoti vienu metu ar esant laiko tarpui tarp atskirų žmonių nužudymų.¹⁴⁶ 2004 m. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato nutarime Nr. 46 pateiktas šiek tiek patikslintas išaiškinimas, kad veika kvalifikuojama pagal analizuojamą punktą tuomet, kai kaltininkas nužudo bent du asmenis vienu metu, veikdamas tiesiogine ar netiesiogine tyčia atskirų nukentėjusiųjų atžvilgiu, arba skirtingu laiku, veikdamas tiesiogine tyčia pagal bendrą nusikalstamą sumanymą nužudyti bent du asmenis.¹⁴⁷ *Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutartyje nurodyta, kad E. A. nuteistas už tai, jog nužudė du žmones, t. y. 2004 m. balandžio 18 d. bute, esančiame Kaune, (duomenys neskelbtini), smogdamas M. Z. peiliu į kaklo kairę pusę nuo ko M. Z. Mirė. Taip pat tuo pačiu laiku, tame pačiame bute, smogdamas vieną kartą M. P. į kaklo dešinę pusę, padarydamas kirstinį-durtinį dešinės pusės kaklo-krūtinės ląstos sužalojimą su dešiniu plaučio pažeidimu, kas komplikavosi vidiniu nukraujavimu į dešinę krūtinplėvės ertmę, nuo ko M. P. mirė.*¹⁴⁸

Apie vieningą sumanymą liudija kaltininko tyčios kryptingumas nužudyti du ar daugiau žmonių ir paprastai tas pats nusikaltimo motyvas. Vienas ir tas pats motyvas, dėl kurio nužudomi keli žmonės, gali liudyti apie sumanymo vieningumą. Šiuo atveju galima pateikti tokį pavyzdį – *A.M. būdamas girtas, dėl chuliganiškų paskatų nužudė sugyventinę R.K. Paskui dviračiu nuvažiavo į kaimyninį kaimą, kur dėl to paties motyvo nužudė sesę S.R. ir kėsinosi nužudyti kitas žmones.*¹⁴⁹

Tačiau motyvas ne visais atvejais gali liudyti apie vieningą nusikalstamą sumanymą. Galimos ir tokios situacijos, kuomet vienas po kito skirtingais motyvais nužudomi keli žmonės, pavyzdžiui, vienas nukentėjusysis nužudomas dėl chuliganiškų paskatų, o kitas – dėl nukentėjusiojo asmens tarnybos ar piliečio pareigų vykdymo.¹⁵⁰

Būtina dar apžvelgti tuos atvejus kai kaltininkas nužudo vieną asmenį ir rengiasi ar pasikėsina nužudyti kitą esant bendram nusikalstamam sumanymui nužudyti du asmenis. Pagal 2004 m. LAT Senato nutarimą tokia veika kvalifikuojama kaip baigto nužudymo (BK 129 straipsnio 1 ar 2 dalis, priklausomai nuo konkrečių aplinkybių) ir rengimosi nužudyti du ar daugiau žmonių sutaptis arba kaip baigto nužudymo ir pasikėsینimo nužudyti du ar daugiau žmonių sutaptis.

Kai kėsınamasi nužudyti du asmenis, tačiau nė vieno nužudyti nepavyksta, veika kvalifikuojama kaip pasikėsınimas nužudyti du ar daugiau žmonių (pagal BK 22 straipsnį ir 129 straipsnio 2 dalies 5 punktą.)

---

¹⁴⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 1999 birželio 18 d. nutarimas Nr. 18 „Dėl teismų praktikos nužudymo bylose“

¹⁴⁷ *Cit. op.* 122, p. 217.

¹⁴⁸ LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-423/2006. Procesinio sprendimo kategorija 1.2.3.2.5.

¹⁴⁹ *Cit. op.* 127, p. 126.

¹⁵⁰ *Cit. op.* 127, p. 127.

Tuo atveju, kai kaltininko sumanymas buvo nužudyti tris ir daugiau asmenų, bet pavyko nužudyti du asmenis, o į kitus tik pasikėsinta, veika kvalifikuojama kaip baigtas nusikaltimas pagal BK 129 straipsnio 2 dalies 5 punktą.

Rusijos ir Estijos BK šis kvalifikuojantis požymis reglamentuojamas taip pat kaip ir Lietuvos BK. Tuo tarpu Latvijos BK šis požymis priskirtas prie itin kvalifikuojančių požymių. Lenkijos BK 148 straipsnio 3 dalyje nurodyta, kad už nužudymą, kai vienu veiksniu nužudomi du ar daugiau žmonių arba kai kaltininkas prieš tai jau buvo teisėtai nuteistas už nužudymą, kaltininkas baudžiamas taip pat, kaip ir už šio straipsnio 2 dalyje numatytą veiką.

Darbo autorės nuomone, toks požymio turinys yra nepagrįstai susiaurintas, nes neapima dviejų ar daugiau žmonių nužudymo keliais kaltininko veiksmais, esant vieningai tyčiai ir laiko tarpui tarp atskirų veikų.

Neatsižvelgiant į tai, kad dviejų ar daugiau žmonių nužudymas yra pavojingesnis už paprastą nužudymą Vokietijos BK tokio nužudymą kvalifikuojančio požymio neįtvirtina.

II grupė.

Požymiai apibūdina objektyviają pusę:

1) **Nužudymas kankinant ar kitaip itin žiauriai.** Senojo BK 105 straipsnio 5 punkto formuluotė buvo trumpesnė nei galiojančiame LR BK („nužudymas itin žiauriai“), atskirai nenurodant kankinimo aplinkybės, tačiau komentuojamo požymio turinys iš esmės liko nepakitęs.

Pažymėtina tai, jog nei senajame, nei galiojančiame BK nėra apibrėžtos sąvokos „kankinant“ ir „itin žiauriai“¹⁵¹, todėl šiuo atveju didelę reikšmę turi baudžiamosios teisės doktrina bei teismų praktika. Pavyzdžiui, J. M. Antonjanas (Антонян)¹⁵² žiaurumą mano esant asmenybės bruožu, kurį traktuoja kaip siekimą sukelti kančias žmonėms ar gyvūnams, pasireiškiantį veikimu, neveikimu, žodžiais, taip pat panašaus pobūdžio fantazijomis. A. N. Leontjevas (Леонтьев)¹⁵³ teigia, kad agresyvumas kaip žmogaus bruožas cholерiko pasireišk kitaip negu flegmatiko, tačiau paaiškinti agresyvumą temperamento bruožais taip pat beprasmiška, kaip ieškoti karų paaiškinimo atsižvelgiant į tai, kad žmonėms būdingas peštynių instinktas. Pagal J. Nocių¹⁵⁴ ypatingą žiaurumą lemia didelės kančios, objektyviai sukeltos nukentėjusiajam prieš mirtį, taip pat kitos aplinkybės, rodančios ypatingą kaltininko žiaurumą. Nužudymas laikytinas itin žiauriu, kai nukentėjusiajam sukeliama didelės fizinės kančios – jį kankinant, padarant daug sužalojimų, sudegant, numarinant badu. Tokiai J. Nociaus nuomonei pritaria K. Jovaišas.¹⁵⁵ Taigi, nužudymo

¹⁵¹ Pagal dabartinės lietuvių kalbos žodyną: kankinti ~ teikti skausmo, kamuoti, varginti, neduoti ramybės; žiaurus ~ negailestingas; ypatingas ~ išskiriantis, nepaprastas.

¹⁵² АНТОНЯН, Ю. М.; ГУЛЬБИН В. В. *Криминальная психология*. Москва: Наука, 1991, p. 115.

¹⁵³ ЛЕОНТЬЕВ А. Н. *Деятельность, сознание, личность*. Москва: МГУ, 1975, p. 16.

¹⁵⁴ *Cit. op.* 4, p. 18.

¹⁵⁵ *Cit. op.* 126, p. 25.

kvalifikuojantį požymį „, kankinant ar kitaip itin žiauriai“, ko gero, priimtinausia būtų galima apibrėžti kaip tyčinį veikimą ar neveikimą, kuriuo nukentėjusiajam ar jo artimiesiems sukeliama papildoma, ypač didelės fizinės ir (ar) dvasinės kančios.¹⁵⁶

Pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato nutarimą kankinimas – tai tam tikrą laiką trunkantys veiksmai, sukiantys dideles fizines, dvasines kančias nukentėjusiajam tiesioginiu poveikiu į jo kūną arba sudarantys sąlygas kilti tokioms kančioms (dėl skausmo, alkio, troškulio, šalčio, karščio, verčiant atlikti nukentėjusį žeminančius veiksmus ir pan.). Nužudymas kitaip itin žiauriai yra tada, kai gyvybė atimama itin skausmingu būdu (pvz., nuodijant skausmingai veikiančiais nuodais, deginant, užkasant, numetant iš didelio aukščio ir pan.) arba padarant nukentėjusiajam daug kūno sužalojimų. Šiuo atveju neturi reikšmės, kiek laiko nukentėjusysis po panaudoto smurto iki mirties jautė kūno sužalojimų sukeltą skausmą.

Nužudymas itin žiauriai gali būti pripažintas ir tada, kai prieš atimant gyvybę ar jos atėmimo metu iš nukentėjusiojo buvo tyčiojama (jis verčiamas pats save žaloti ir pan.) arba kai kaltininkas tyčia trukdo suteikti pagalbą jo sužalotam nukentėjusiajam, arba kai nužudoma saurdant žmogaus kūno anatominių vientisumą (pvz., nukertama galva ir pan.), arba kai nukentėjusysis nužudomas jo artimųjų akivaizdoje, taip sukiant jiems dideles dvasines kančias.

2004 spalio 19 d. LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus trijų teisėjų kolegijos priimtoje nutartyje nurodyta, kad sąvoka „itin žiauriai“ yra vertinamasis įstatymo požymis, kuris nustatomas įvertinus pavartoto smurto pobūdį, jo trukmę, intensyvumą, įrankius, padarytų sužalojimų kiekį, lokalizaciją. Bylos duomenimis nustatyta, kad D.S. buvo mušamas ilgą laiką: pirmiausia jis buvo mušamas ir spardomas S.R. nuomojamame bute, po to – nuvežus prie Šventosios upės. Dalis iš 26 smūgių buvo suduoti į galvą, buvo sulaužyti nosies kaulai, išsiliejo kraujas po minkštaisiais galvos smegenų dangalais. Po to nukentėjusysis buvo įkeltas į automobilio bagažinę ir pradėtas badyti peiliu. Iš viso D.S. buvo padaryti 74 dūriai peiliu: 29 – kakle, 4 – dešiniajame šone, 29 – krūtinės kairėje, kairiajame šone ir kitose vietose. Visi šie sužalojimai padaryti prieš mirtį, todėl nužudymas įvertintas kaip itin žiaurus.¹⁵⁷

Pažymėtina tai, kad vertinant, ar nužudymas yra padarytas kankinant ar kitaip itin žiauriai, svarbus vaidmuo tenka teismo medicinos specialisto išvadai, ypač tuomet, kai nukentėjusiajam yra padaryta daug kūno sužalojimų.

Verta paminėti ir tai, kad baudžiamosios teisės doktrinoje galima rasti teiginių, jog itin žiauriai turėtų būti pripažinti ir tie nužudymai, kai „kaltininko veiksmai po nusikaltimo rodo jo ypatingą žiaurumą – kai tyčiojama iš lavono: jis pjaustomas, badomas ir pan.“¹⁵⁸ Pagrindinis

¹⁵⁶ ALIUKONIENĖ, Rita. Kankinimas ar kitoks ypatingas žiaurumas kaip požymis, kvalifikuojantis sunkų sveikatos sutrikdymą. *Teisė*, 2005, nr. 54, p. 19-29.

¹⁵⁷ LAT baudžiamoji byla Nr. 2 K- 534 /2004. Procesinio sprendimo kategorija 2.1.2.1.3.1.

¹⁵⁸ *Cit. op.* 46, p. 167.

tokios pozicijos argumentas yra tai, jog, net jei žmogus miręs ir nejaučia skausmo, jo artimiesiems yra sukeliama didelės dvasinės kančios. Tačiau Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nesutinka su tokia pozicija. Be abejonės, tai rodo ypatingą kaltininko asmenybės šaltakraujiškumą, žiaurumą, iškrypimą, tačiau tai nėra pagrindas inkriminuoti kaltininkui kvalifikuoto nužudymo, o gali turėti reikšmės tik bausmės individualizavimui. Taigi šiuo atveju veika, kai po nužudymo lavonas sunaikinamas ar susmulkinamas į dalis nepriklausomai nuo tokių kaltininko veiksmų tikslų ir motyvų, turi būti kvalifikuojama kaip nusikaltimų sutaptis – nužudymas (BK 129 straipsnio 1 arba 2 dalis priklausomai nuo veikos aplinkybių) ir mirusiojo palaikų išniekinimas (BK 311 straipsnio 1 dalis).¹⁵⁹

Rusijos, Vokietijos, Lenkijos ir Latvijos BK ypatingas žiaurumas kaip nužudymą kvalifikuojantis požymis reglamentuojamas panašiai kaip ir LR BK, išskyrus vieną išimtį. Čia nėra reglamentuojamas atvejis kai asmuo nužudomas kankinant. Estijos BK šis kvalifikuojantis požymis numatomas analogiškai kaip ir LR BK.

2) Nužudymas kitų žmonių pavojingu būdu. Nei senajame 1961 m., nei dabar galiojančiame baudžiamuosiuose kodeksuose sąvoka „kitų žmonių gyvybei pavojingu būdu“ neapibrėžiama. Todėl šią spragą ilgą laiką teko užpildyti pasitelkus doktrininį aiškinimą. Pavyzdžiui, J.A. Krasikovas (Красиков)¹⁶⁰ mano, kad kitų žmonių gyvybei pavojingu būdu reikia laikyti tokius atvejus, kai iškyla pavojus ne tik nukentėjusiojo gyvybei, bet ir nors vienam pašaliniam asmeniui (pvz., sprogdinant, padegant, šaudymas vietose kur daug žmonių, nuoduojant vandenį ar maistą, kuri naudoja ne tik nukentėjusysis). Tokiai nuomonei pritaria ir N. I. Zagorodnikovas (Загородников).¹⁶¹ N.J. Borisovas (Борисов)¹⁶² ir V.N. Куч (Куц)¹⁶³ teigia, kad pavojingas kitų žmonių gyvybei būdas yra toks būdas, kai iškyla pavojus ne tik nukentėjusiojo gyvybei, bet ir dar nors vienam žmogui. Taigi, pasak šių autorių, nagrinėjamas požymis inkriminuojamas ir tada, kai, įvertinus nusikaltimo padarymo įrankius ir priemones, nustatoma, kad nors pavojus grėsė vieno žmogaus gyvybei, tačiau nusikaltimo auka galėjo būti ir kiekvienas kitas žmogus, buvęs įvykio vietoje. T.V. Kondrašova (Кондрашова)¹⁶⁴ teigimu, atsakomybė už nusikalstamą veiką, padarytą kitų žmonių gyvybei ar sveikatai pavojingu būdu, iškyla ir tada, kai kaltininkas žino ir supranta, kad pavojus gali kilti ne tik nukentėjusiajam, bet dar nors vienam kitam žmogui.

¹⁵⁹ *Cit. op.* 122, p.218.

¹⁶⁰ КРАСИКОВ, Ю. А., et al. *Уголовное право. Особенная часть*. Москва: Юнити, 2000, p. 26.

¹⁶¹ ЗАГОРОДНИКОВ М. Д. *Преступления против жизни по советскому уголовному праву*. Москва: Юрист, 1961, p. 169

¹⁶² БОРИСОВ В. И.; КУЦ, В. Н. *Преступления против жизни и здоровья и вопросы квалификации*. Харьков: НКВФ "Консум", 1995, p. 19.

¹⁶³ *Ibidem*, p. 19.

¹⁶⁴ КОНДРАШОВА, Т. В. *Проблемы уголовной ответственности за преступления против жизни, здоровья, половой свободы и половой неприкосновенности*. Екатеринбург, 2000, p. 87.

Pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato nutarimą nužudymas kvalifikuojamas pagal šį požymį kai, siekdamas nužudyti asmenį, kaltininkas panaudoja tokį būdą, kuris yra pavojingas ne tik siekiamo nužudyti žmogaus, bet ir bent vieno kito žmogaus gyvybei.¹⁶⁵ Vertinant gyvybės atėmimo būdo pavojingumą atsižvelgiama ne tik į panaudotų priemonių, įrankių, ginklų, medžiagų, fizikinių, cheminių procesų ir pan. naikinamąją galią (pavyzdžiui, sprogmenys, ugnis, nuodai, dujos, elektra, nepagydomas ligas sukeliantys mikrobai), bet ir į nusikaltimo darymo vietą, laiką, situaciją ir kitas aplinkybes, sudarančias realias galimybes atimti gyvybę ne tik kaltininko numatyti aukai, bet ir kitam ar kitiems asmenims (pavyzdžiui, padegus, susprogdinus, paleidus dujas, sukėlus radiaciją pastatuose, transporto priemonėse, kuriose yra daug žmonių, šaudymas iš automatinio ginklo judrioje miesto vietoje ir pan.)¹⁶⁶. *Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. sausio 26 d. nuosprendžiu B. S. nuteistas už tai, kas 2004 m. kovo 12 d., B. S., turėdamas išankstinį tikslą nužudyti M. D., pakvietė jį atvykti į (duomenys neskelbtini) namo kiemą, o pastarajam atvykus, B. S. iš šautuvo ne mažiau kaip penkis kartus šovė į M. D., padarydamas daugybinius šautinius sužalojimus įvairiuose kūno vietose, nuo kurio M. D. vietoje mirė. Lietuvos apeliacinis teismas nuosprendį pakeitė: B. S. veiką iš BK 129 straipsnio 1 dalies perkvalifikavo į BK 129 straipsnio 2 dalies 7 punktą. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nurodė, kad nužudymo kvalifikavimui pagal BK 129 straipsnio 2 dalies 7 punktą nebūtina, kad pavojingo kėsینimosi metu būtų sužalotas nors vienas kitas žmogus, o būtina nustatyti tik pavojaus kito žmogaus gyvybei realumą.¹⁶⁷*

Teisės literatūroje nėra vienos nuomonės dėl veikos kvalifikavimo ir tais atvejais, kai nužudant kitų žmonių gyvybei pavojingu būdu kitiems žmonėms, kuriems buvo iškilęs pavojus, sutrikdoma sveikata. M. D. Šargorodskis rašė, kad nužudymas kitų žmonių gyvybei pavojingu būdu, kurio metu kitiems asmenims buvo padarytas įvairaus laipsnio sveikatos sutrikdymas, turi būti kvalifikuojamas papildomai. L. L. Kruglikovo teigimu, nužudymas kvalifikuojamasis požymis pripažįstamas pats nusikaltimo padarymo būdas, pavojingas kitų žmonių gyvybei, o ne jo sukelti padariniai. Padarius žalą kitiems objektams, nukentėjusiesiems, kaltininko veika turi būti kvalifikuota ne tik kaip nužudymas kitų žmonių pavojingu būdu, bet ir pagal kitus BK straipsnius, numatančius atsakomybę už konkrečios žalos padarymą.¹⁶⁸

Pagal LAT Senato nutarimą Nr. 46 jeigu veikiant tokiu būdu kitiems žmonėms padarytas sveikatos sutrikdymas, veika kvalifikuojama pagal nusikaltimų sutaptį kaip nužudymas kitų

---

¹⁶⁵ *Cit. op.* 122, p. 218.

¹⁶⁶ PRAPIESTIS, J., et al. *Namų advokatas*. Vilnius: TIC, 2002, p. 613.

¹⁶⁷ LAT Baudžiamoji byla Nr. 2K-12/2007. Procesinio sprendimo kategorija 1.2.3.2.7.

¹⁶⁸ ALIUKONIENĖ, R., MILINIS, A. Kitų žmonių gyvybei pavojingas būdas kaip nužudymo, sunkaus ir nesunkaus sveikatos sutrikdymo kvalifikuojamasis požymis. *Teisė*, 2006, nr. 59, p. 18-27.

žmonių gyvybei pavojingu būdu (BK 129 straipsnio 2 dalies 7 punktą) ir sveikatos sutrikdymas pagal atitinkamą BK straipsnį, priklausomai nuo sveikatos sutrikdymo laipsnio.

Jei panaudodamas komentuojamą būdą kaltininkas atima gyvybę dviem ir daugiau žmonių, nusikalstama veika kvalifikuojama pagal BK 129 straipsnio 2 dalies 5 ir 7 punktus, kaip dviejų ar daugiau žmonių nužudymas kitų žmonių gyvybei pavojingu būdu.

Latvijos BK kaip ir LR BK įtvirtinta formuluotė „nužudymas kitų žmonių pavojingu būdu“. Tuo tarpu Vokietijos BK 211 straipsnio 2 dalyje įtvirtinto komentuojamo požymio formuluotė analogiška RF BK – „nužudymas visuomenei pavojingu būdu“. Manytina, kad šios nuostatos turinys turėtų būti aiškinamas taip pat analogiškai. Tuo tarpu Lenkijos BK 148 straipsnio 2 dalies 4 punkte reglamentuojama baudžiamoji atsakomybė už nužudymą „panaudojant šaunamąjį ginklą ar sprogstamąsias medžiagas“, o Estijos BK reglamentuoja atsakomybę už nužudymą „panaudojant sprogstamąsias medžiagas“.

Darbo autorės nuomone, tokia Lenkijos ir Estijos įstatymų leidėjo pozicija kritikuotina kaip neapimanti visų atvejų, kai nužudant sukeliama pavojus ne tik nukentėjusiajam, bet ir aplinkiniams. Veikia pavojinga daugeliui žmonių ne tik tada, kai naudojamas šaunamasis ginklas, sprogstamosios medžiagos, tačiau ir, pavyzdžiui, nuodingos dujos ar kitos cheminės medžiagos. Pavojus daugeliui žmonių, be jokios abejonės, kyla ir tada, kai konkretų žmogų nužudyti kėsiniama padegant gyvenamąjį namą ir pan. Taigi pažymėtina, jog Lenkijos ir Estijos BK numatytas kvalifikuojamasis nužudymo požymis yra pernelyg „kazuistinis“, t.y. susijęs tik sukeltomis konkrečiomis priemonėmis.

III grupė.

Požymiai apibūdinantys subjektyviają pusę:

1) Nužudymas dėl chuliganiškų paskatų. Sovietinėje baudžiamojoje teisėje chuliganizmas buvo pripažįstamas ne tik kaip nužudymą kvalifikuojanti aplinkybė, bet ir kaip savarankiškas nusikaltimas visuomenės saugumui ir viešajai tvarkai. Tokios pozicijos buvo laikomasi ir senajame LR BK, kurio 105 straipsnio 9 punktą reglamentavo baudžiamąją atsakomybę už nužudymą dėl chuliganiškų paskatų, tuo tarpu 225 straipsnis – už chuliganizmą, kaip savarankišką nusikaltimą.¹⁶⁹ Dabar galiojančiame BK tokio reglamentavimo atsisakyta, paliekant chuliganiškas paskatas kaip nužudymą kvalifikuojantį požymį.

S. V. Borodinas chuliganiškas paskatas sieja su nežabotu egoizmu, kuris pasireiškia nepagarba asmenybei, žmogaus garbės ir orumo nepaisymu, abejingumu visuomenės interesams bei įstatymų ir nusistovėjusių elgesio taisyklių nesilaikymu. Pasak profesoriaus, dažnai chuliganiškas paskatas nulemia iškreiptas asmens veiksmų laisvės suvokimas, kurio esmę labai

---

¹⁶⁹Cit. op. 46, p. 169

tiksliai atspindi formuluotė „man viskas leistina“¹⁷⁰. Chuliganiškos paskatos reiškia, kad subjektui pasitenkinimą suteikia pati nusikalstama veika, pats pažeidimas visuomeninės tvarkos, jis gauna pasitenkinimą dėl savo amoralaus elgesio.¹⁷¹ LAT 2005 m. gegužės 17 d. nutartyje pažymėjo, kad Kauno apygardos teismas teisingai kvalifikavo K. T. ir A. B. veiką kaip nužudymą dėl chuliganišku paskatų. Teismas nurodė, kad tyčinis nužudymas iš chuliganiškų paskatų yra tada, kai jis padaromas dėl aiškaus žmogaus ar visuomenės negerbimo, elementarių moralės bei elgesio normų niekinimo, kai kaltininko elgesys yra atviras iššūkis visuomeninei tvarkai, siekiant priešpastatyti save aplinkiniams, pademonstruoti niekinantį požiūrį į juos, arba visai be dingsties, arba panaudojant kaip pretekstą savo veiksams mažareikšmę dingstį. Būtent apkaltinamajame nuosprendyje nustatyta, kad A. B. būdamas girtas, viešoje vietoje, šiurkščiai pažeisdamas viešąją tvarką, be rimtos dingsties, pašalinių asmenų akivaizdoje, prikibo prie R. G. ir mirtinai jį sužalojo.¹⁷²

Norint pripažinti nužudymą padarytu dėl chuliganiškų paskatų didelę reikšmę turi nusikaltimo motyvas, kuris nulėmė kaltininko apsisprendimą nusikalsti. Šiuo atveju tai yra būtinas nusikaltimo sudėties požymis, kurio nenustačius negalima kvalifikuoti veikos pagal komentuojamą punktą. Tuo atveju kai chuliganiškos paskatos yra vieninteliu nužudymo motyvu, jų nustatymas reikalauja mažesnių sunkumų. Sunkiau yra kai chuliganiškos paskatos susiję su kitais motyvais. Tokiu atveju iš prokurorų, teisėjų reikalaujamas ir aukštas profesionalus lygis, ir patirtis tam, kad atskirti chuliganiškas paskatas nuo kitų motyvų. Dažniausiai chuliganiškas paskatas reikia atskirti nuo pavydo ir keršto. Svarbu ne tik atskirti tuos motyvus, bet ir išaiškinti kuris iš jų dominavo darant nužudymą, buvo pagrindiniu motyvu, kuriuo kaltininkas vadovavosi darant nusikaltimą.¹⁷³

RF ir Estijos BK baudžiamąją atsakomybę už nužudymą dėl chuliganiškų paskatų reglamentuoja analogiškai kaip ir LR BK. Tačiau, RF ir Estijos baudžiamojoje teisėje vis dar laikomasi pozicijos, kad chuliganizmas turi būti traktuojamas kaip savarankiška nusikalstama veika. Dėl šios priežasties kvalifikuojant veiką pagal RF BK 105 straipsnio 2 dalies „i“ punktą arba Estijos BK 101 straipsnio 2 punktą būtina nustatyti, koks kaltininko elgesys buvo prieš nužudymą ir po jo. Kai gyvybės nukentėjusiajam atėmimas seka po prieš tai atliktų chuliganiškų kaltininko veiksmų kaip tokio elgesio tęsinys arba kaltininkas po nužudymo padaro ir kitus tyčinius veiksmus, grubiai pažeidžiančius viešąją tvarką ir rodančius aiškų visuomenės negerbimą, veika bus kvalifikuojama pagal sutapties taisyklės, papildomai inkriminuojant ir

---

¹⁷⁰ Cit. op. 109, p. 66.

¹⁷¹ Cit. op. 127, p. 183

¹⁷² LAT baudžiamoji byla Nr. 2K- 324/2005. Procesinio sprendimo kategorija 1.2.3.2.8.

¹⁷³ Cit. op. 127, p. 183-184.

chuliganizmą¹⁷⁴. Latvijos BK nužudymas dėl chuliganiškų paskatų iš viso nėra numatytas. Vokietijos BK 211 straipsnio 2 dalyje įtvirtintą formuluotę „nužudymas iš godumo ar kitokių niekingų motyvų pagrindu“ reikėtų traktuoti kaip apimančią ir chuliganiškas paskatas, nors konkrečiai jos ir nėra įvardintos. Analogiškai reikėtų aiškinti ir Lenkijos BK 148 straipsnio 2 dalies 3 punkte įtvirtintą nuostatą „nužudymas dėl motyvų, vertų griežtesnio nuosprendžio“. Šiuo atveju teismams paliekama prerogatyva vertinti, ar kaltininko veika apima atitinkami įstatyme numatyti nužudymą kvalifikuojantys požymiai.

2) Nužudymas dėl savanaudiškų paskatų. Savanaudiškumas, kurį galima įvardyti ir materialiniu suinteresuotumu, būdingas daugumai žmonių ir laikyti jį žema paskata apskritai vargu ar teisinga, nes tai yra viena iš žmogaus elgsenos varomųjų jėgų. Svarbu, kaip ši paskata išreiškiama. Savanaudiškumas, paskatinęs nusikalsti, yra žema paskata.¹⁷⁵

Apie savanaudiškas paskatas galima kalbėti tuomet, kai kaltininkas iš nužudymo siekia turėti kokią nors materialinę naudą arba išvengti kokių nors materialinių išlaidų.¹⁷⁶ Neturi reikšmės kas gali gauti materialinę naudą: pats kaltininkas ar jo artimieji, pvz., šeimos nariai ar kiti asmenys, kurie jam rūpi.

Pagal analizuojama punktą veika kvalifikuojama, kai tokias paskatas kaltininkas turėjo iki nužudymo pradžios arba jos kilo kėsিনimosi į gyvybę metu. Jei siekis turėti turtinės naudos dėl vienokių ar kitokių priežasčių nebuvo įgyvendintas, tai neturi įtakos nužudymo kvalifikavimui. Jei sumanymas užvaldyti turtą kilo ir buvo realizuotas po to, kai kaltininkas nužudė nukentėjusįjį, veika kvalifikuojama pagal BK 129 straipsnio 1 dalį (paprastą nužudymą), jei nėra kitų 2 dalyje numatytų kvalifikuojamųjų požymių, ir 178 straipsnį (vagystę) ar kitus Baudžiamojo kodekso straipsnius.

Asmens, kuris kitą asmenį kurstė, organizavo ar padėjo jam padaryti nužudymą už atlyginimą, veika kvalifikuojama pagal BK 24 straipsnio atitinkamą dalį ir 129 straipsnio 2 dalies 9 punktą.

Pagal LAT Senato nutarimą Nr. 46 nužudymas, padarytas plėšimo ar turto prievartavimo metu, kvalifikuojamas pagal komentuojamą punktą ir atitinkamai LR BK 180 ir 181 straipsnių dalis (priklausomai nuo kvalifikuojamųjų požymių), o taip pat pagal BK 254 straipsnio 2 dalį, 256 straipsnį ar 263 straipsnio 2 dalį, jei plėšimo ar turto prievartavimo dalykas yra daiktai, numatyti šiose normose, ir veika padaryta dėl savanaudiškų paskatų. Negali būti pripažįstami padarytais dėl savanaudiškų paskatų tyčiniai nužudymai dėl motyvų, kurių formavimąsi nulėmė turtiniai interesai (kerštas skolininkui dėl negražintos skolos, pyktis dėl prarasto turto, pavydas dėl praturtėjimo

---

¹⁷⁴ *Cit. op.* 109, p. 68.

¹⁷⁵ *Cit. op.* 46, p. 168.

¹⁷⁶ *Cit. op.* 127, p. 187.

ar nukentėjusiojo atsisakymas įvykdyti kitokias turtines prievoles, atsiradusias teisėtu pagrindu, ir pan.), bet dėl šios veikos kaltininkas negauna turtinės naudos.

RF BK reglamentuoja baudžiamąją atsakomybę už nužudymą dėl savanaudiškų paskatų, o taip pat ryšium su ginkluotu plėšimu ar turto prievartavimu arba banditizmu. Pagal tokią komentuojamo punkto formuluotę darytina išvada, kad, jei kaltininkas nužudo nukentėjusį ginkluoto plėšimo, turto prievartavimo ar banditizmo metu dėl savanaudiškų paskatų, esant atitinkamoms aplinkybėms veiką pakaktų kvalifikuoti pagal pastarąjį punktą. Tačiau literatūroje yra pateikiama nuomonė, jog šiuo atveju veika turi būti kvalifikuojama pagal sutapties taisyklės, t.y. papildomai inkriminuoti kaltininkui straipsnius, atitinkamai reglamentuojančius baudžiamąją atsakomybę už ginkluotą plėšimą, turto prievartavimą ar banditizmą¹⁷⁷. Latvijos ir Estijos BK numato tokį patį reglamentavimą kaip LR BK – „dėl savanaudiškų paskatų“. Vokietijos BK 211 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas kvalifikuojantis požymis „nužudymas iš godumo“ iš principo gali būti traktuojamas kaip atitinkmuo nužudymui dėl savanaudiškų paskatų. Tuo tarpu Lenkijos BK tiesiogiai tokio kvalifikuojančio požymio nenurodo, tačiau jį turėtų apimti kodekso 148 straipsnio 2 dalies 3 punktas, numatantis nužudymą dėl motyvų, vertų griežtesnio nuosprendžio

3) Nužudymas dėl nukentėjusiojo asmens tarnybos ar piliečio pareigų vykdymo.

Nukentėjusiuoju šiuo atveju gali būti valstybės tarnautojas, pareigūnas, visuomenės atstovas, taip pat bet kuris kitas žmogus, jei jis nužudomas dėl to, kad vykdo savo tarnybinę ar pilietinę pareigą visuomenei ir valstybei.

Pagal Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo¹⁷⁸ 2 straipsnio 2 punktą valstybės tarnautoju laikomas fizinis asmuo, einantis pareigas valstybės tarnyboje ir atliekantis pastarojo įstatymo 2 straipsnio 1 dalyje nurodytą viešojo administravimo veiklą. Tuo tarpu, pagal teisinėje literatūroje pateiktą sampratą tarnybinės pareigos reiškia valstybės tarnautojo ar pareigūno veiklą, vykdančią savo tarnybines funkcijas pagal teisės aktuose nustatytą kompetenciją, t.y. šios pareigos gali būti nustatytos įstatymuose, taip pat nulemtos einamų pareigų valstybės tarnybos, savivaldybių ir kitose institucijose¹⁷⁹. Pagal 2004 m. LAT Senato nutarime Nr. 46 pateiktą išaiškinimą komentuojamas BK punktas turi būti suvokiamas plačiau, tarnybos pareigų vykdymą traktuojant ne tik kaip valstybės tarnautojų, bet ir kaip kiekvieno asmens, vykdančio tarnybos pareigas, išplaukiančias iš įstatymų, kitų teisės aktų, tarnybinių nuostatų, pareiginių instrukcijų, darbo sutarties ir pan., valstybinėje, visuomeninėje ar privačioje įmonėje, įstaigoje ar organizacijoje, veiklą. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad kėsinimasis į Lietuvos Respublikos Prezidento, taip pat į kitos valstybės ar tarptautinės viešosios organizacijos atstovo gyvybę sudaro

¹⁷⁷ Уголовное право России. Особенная часть: учебник. [ред. Кудрявцев В. Н., Наумов А. В.] Москва: Юристъ, 2003, p. 45.

¹⁷⁸ Valstybės žinios., 1999, Nr. 66-2130 (aktuali redakcija - 2006 07 19, Nr. VIII – 1316).

¹⁷⁹ Cit. op. 166, p. 614.

savarankiškas nusikaltimų sudėtis, įtvirtintas LR BK 115 ir 116 straipsniuose, todėl papildomai pagal LR BK 129 straipsnio 2 dalies 10 punktą nekvalifikuojamas.¹⁸⁰

Pilietinės pareigos vykdymas – tai asmens, kaip valstybės piliečio ar visuomenės nario, vykdymas bet kokios visuomenei naudingos veiklos, kurią vykdyti tiesiogiai įpareigoja ar įgalioja Lietuvos Respublikos Konstitucija, kiti teisės aktai, taip pat ir kitos visuomenei naudingos veiklos vykdymas (liudijimas teisme, pranešimas teisėsaugos institucijoms apie rengiamą, daromą ar padarytą nusikaltimą, užpulto asmens gynimas ir pan.). *R. K. nuteistas už tai, kad 1993 m. kovo 17 d. vakare, veikdamas bendrininkų grupę Anykščių seniūnijoje, Klikūnų kaimo teritorijoje esančiame miške nužudė A. Navicką dėl jo piliečio pareigų vykdymo, tai yra dėl to, kad jis pranešė apie J. R. padarytą nusikaltimą ir davė parodymus ikiteisminio tyrimo metu bei teisme, kuriais remiantis J. R. 1992 m. vasario 25 d. teismo nuosprendžiu buvo nuteistas laisvės atėmimo bausme.*¹⁸¹

Pagal šį punktą veikia kvalifikuojama kai ji padaroma siekiant sukliudyti nukentėjusiojo teisėtai veiklai vykdant tarnybos ar piliečio pareigas dabar ar ateityje, taip pat kerštauojant už tokią veiklą, įvykdytą praeityje. Veikia kvalifikuojama pagal šį punktą ir tuo atveju, jei nukentėjusysis nužudymo metu jau nejo tų tarnybos pareigų, dėl kurių vykdymo kaltininkas kėsina į jo gyvybę. Jei nužudoma dėl aiškiai neteisėtų nukentėjusiojo veiksmų, taip pat ne dėl nukentėjusiojo, o dėl jo artimųjų teisėto tokių pareigų vykdymo, toks nužudymas negali būti pripažintas padarytu dėl nukentėjusiojo tarnybinės ar pilietinės pareigos vykdymo.

Galiojančiame RF BK aptariamo nužudymą kvalifikuojančio požymio turinys jau platesnis. Pagal RF BK nužudymas turi būti pripažįstamas kvalifikuotu ir tuomet, kai dėl asmens tarnybinių ar pilietinių pareigų vykdymo atimama jam artimų žmonių gyvybė.

Latvijos BK šis požymis yra numatytas prie itin nužudymą kvalifikuojančių požymių. Kaip ir RF BK irgi apima atvejus kai gyvybė atimama artimiesiems žmonėms. Tuo tarpu Estijos BK šio požymio turinys yra identiškas kaip ir LR BK. Pažymėtina, kad nei Vokietijos BK, nei Lenkijos BK analizuojamo požymio tiesiogiai neįtvirtina kaip nužudymą kvalifikuojančio požymio. Šiuo atveju teismams paliekama prerogatyva spręsti, ar tokia aplinkybė patenka į atitinkamai Vokietijos BK 211 straipsnio 2 dalies formuluotę „dėl kitų niekingų motyvų“ bei Lenkijos BK 148 straipsnio 2 dalies 3 punkto formuluotę „dėl motyvų, vertų griežtesnio nuosprendžio“.

4) Nužudymas siekiant nusišlepti kitą nusikaltimą. Senasis LR BK numatė baudžiamąją atsakomybę tiek už nužudymą darant kitą sunkų nusikaltimą, tiek ir už nužudymą turint tikslą paslėpti kitą sunkų nusikaltimą. Pagal dabar galiojančią LR BK pirmoji aplinkybė nebetraktuojama

---

¹⁸⁰ *Cit. op.* 122, p. 220.

¹⁸¹ LAT baudžiamoji byla Nr. 2 K-133/2005. Procesinio sprendimo kategorija 1.2.3.2.10.

kaip nužudymą kvalifikuojantis požymis, o antroji aplinkybė turinio atžvilgiu yra platesnė, nes siekiamo nuslėpti nusikaltimo sunkumo laipsnis reikšmės veikos kvalifikavimui nebeturi.

Kvalifikuojama pagal šį punktą tik nustačius tokį tikslą, kuris yra būtinas šios nužudymo sudėties požymis. Tokiu tikslu yra siekis nuslėpti kitą nusikaltimą. Kitas nusikaltimas kvalifikuojamas atskirai. Kitas nusikaltimas, kurį kaltininkas siekė nuslėpti, gali būti padarytas jo paties ar kito asmens, taip pat tuo pačiu kaip nužudymas ar skirtingu laiku. Nepriklausomai nuo to, ar kaltininkui pavyko pasiekti norimą tikslą – nuslėpti kitą nusikaltimą, jis atsako pagal LR BK 129 straipsnio 2 dalies 11 punktą. *V. S. nuteistas pagal BK 24 straipsnio 4 dalį ir 129 straipsnio 2 dalies 11 punktą už tai, kad, siekdamas nuslėpti parduotuvės „Sarma“ apiplėšimą, organizavo šio nusikaltimo dalyvio R. Š. nužudymą organizuota grupe: 2000 m. rudenį, jis nurodė kitiems asmenims nužudyti R. Š. ir su jais nuvyko į Kelmės rajone esantį Vainagių mišką, kuriame nurodė iškasti duobę, skirtą R. Š. kūnui užkasti. Šie asmenys, vykdydami V. S. nurodymus, iškasė duobę, nuvežė R. Š. į fermą ir ten vienas iš jų iš šaunamojo ginklo, gauto iš V. S., iššovė R. Š. vieną kartą į krūtinę ir vieną kartą į galvą. Nuo šautinio galvos sužalojimo R. Šuliejus mirė. R. Šuliejaus kūną šie asmenys užkasė minėtoje duobėje.*¹⁸²

RF BK reglamentuojama baudžiamoji atsakomybė už nužudymą siekiant nuslėpti kitą nusikaltimą arba palengvinti jo padarymą, o taip pat ryšium su išžaginiu ar seksualinio pobūdžio prievartiniais veiksmais. Estijos BK baudžiamoji atsakomybė reglamentuojama panašiai kaip ir RF BK – „siekiant nuslėpti kitą nusikaltimą arba palengvinti jo padarymą, o taip pat ryšium su išžaginiu“, o Latvijos BK atsakomybė numatyta tik už siekį nuslėpti kitą nusikaltimą ar palengvinti jo padarymą“. Panašiai kaip ir RF BK, Vokietijos BK 211 straipsnio 2 dalyje kaip nužudymą kvalifikuojantys požymiai išskiriami kaltininko siekis patenkinti savo seksualinius poreikius, tikslas paslėpti kitą nusikaltimą ar palengvinti jo įvykdymą. Tuo tarpu Lenkijos BK siekio nuslėpti kitą nusikaltimą ar palengvinti jo padarymą netraktuoja kaip nužudymą kvalifikuojančio požymio. Tačiau Lenkijos BK 148 straipsnio 2 dalies 2 punkte numatyta griežtesnė baudžiamoji atsakomybė už nužudymą ryšium su išžaginiu. Taigi pastarosios aplinkybės kaip nužudymą kvalifikuojančio požymio neįtvirtina tik Lietuvos ir Latvijos BK.

5) Nužudymas siekiant įgyti nukentėjusiojo asmens organą ar audinį transplantavimui.

Tai naujas nužudymą kvalifikuojantis požymis, kurio anksčiau galiojusiam LR BK nebuvo. Tokios aplinkybės įtvirtinimą baudžiamajame įstatyme lėmė šiuolaikinio gyvenimo realijos, nes padidėjus medicinos galimybėms transplantuoti (persodinti) vieno žmogaus organus ar audinius

¹⁸² LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-728/2005. Procesinio sprendimo kategorija 1.2.3.2.11.

(širdį, inkstus, kepenis, akių rageną, odą ir pan.) kitam, padidėjo tikimybė, kad “donorų” bus ieškoma ir žudant.¹⁸³

Pagal Lietuvos Respublikos žmogaus audinių, ląstelių ir organų donorystės ir transplantacijos įstatymo¹⁸⁴ 2 straipsnio 1 punktą transplantacija reiškia audinių, ląstelių ir/ar organų paėmimą ir persodinimą į kito žmogaus kūną gydymo tikslu. Pagal to paties straipsnio 5 punktą audiniai – tai gyvo ar mirusio žmogaus kūno dalys, reikalingos recipiento (žmogaus, kuriam gydymo tikslais persodinami audiniai, ląstelės ir/ar organai) organizmo funkcijoms atkurti. Tuo tarpu, pagal 2 straipsnio 7 punktą organai – tai atskiros žmogaus kūno dalys, sudarytos iš įvairių audinių, kurie išlaiko savo struktūrą, vaskuliariškumą¹⁸⁵ ir galimybę atlikti fiziologines funkcijas.

Nužudymą pagal komentuojamą punktą kvalifikuoja specialus nusikaltimo padarymo tikslas. Taigi, norint kaltininkui inkriminuoti veiką, numatytą LR BK 129 straipsnio 2 dalies 12 punkte, būtina nustatyti, kad nužudymu jis siekė įgyti nukentėjusiojo audinį ar organą transplantavimui. Svarbu, kad toks kaltininko ketinimas susiformuotų prieš komentuojamo nusikaltimo padarymą ar jo darymo metu. Galimi atvejai, kai šis tikslas susiformuoja jau po nukentėjusiojo mirties - tuomet veika negali būti kvalifikuojama kaip nužudymas siekiant įgyti nukentėjusio asmens organą ar audinį transplantavimui, o kaltininkas traukiamas baudžiamojon atsakomybėn už paprastą nužudymą, jei nėra kitų nužudymą kvalifikuojančių aplinkybių.

Komentuojamo nusikaltimo subjektu gali būti bet koks asmuo. Kita vertus, atsižvelgiant į nusikaltimo tikslo specifiką mažai tikėtina, nors hipotetiškai įmanoma, kad tokia nužudyme vienokiu ar kitokiu būdu nedalyvaus medikas ar specialių medicininių žinių turintis asmuo.¹⁸⁶

Nusikaltimas padaromas tiesiogine tyčia, kai žmogus nužudomas turint tikslą paaimti jo organą ar audinį ir jį panaudoti transplantavimui. Tyčia nukentėjusiojo mirties atžvilgiu gali būti ir netiesioginė, kai atliekama neteisėta operacija išimant jo organą ar audinius transplantavimui nesiekiant jo nužudyti, tačiau nukentėjusysis miršta. Motyvai gali būti įvairūs, pvz. Savanaudiškumas, egoizmas arba siekis išgelbėti gyvybę artimo žmogaus.

Žmogaus nužudymas siekiant įgyti jo organą ar audinius ne transplantavimo, o kitokio medicininio eksperimento, hanibalizmo, seksualinio fetišizmo ir pan. tikslais negali būti kvalifikuojamas pagal BK 129 str. 2 d. 12 p.

Toks pat nužudymą kvalifikuojantis požymis yra numatytas RF BK. Čia požymio turinys suformuluotas taip – „, siekiant panaudoti nukentėjusiojo organus ar audinį“. Taigi čia nenurodoma kokiam tikslui tai paaimami organai ar audiniai. Vokietijos, Lenkijos, Latvijos ir Estijos BK neįtvirtina komentuojamos aplinkybės kaip nužudymą kvalifikuojančio požymio.

---

¹⁸³ *Cit. op.* 160, p. 30.

¹⁸⁴ Valstybės žinios, 2004. Nr.55-1886.

¹⁸⁵ Pagal Tarptautinių žodžių žodyne pateiktą sąvoką vaskuliarizacija ~ naujų kraujagyslių susidarymas.

¹⁸⁶ *Cit. op.* 127, p. 156.

3.1.3. Privilegiuotas nužudymas

Privilegiuotos yra tokios nusikalstamų veikų sudėtys, kurios formuluojamos įtraukiant į pagrindinę sudėtį papildomus požymius, mažinančius veikos pavojingumą. Pagal BK privilegiuotu nužudymu laikomas nužudymas labai susijaudinus ir naujagimio nužudymas.

3.1.3.1. Nužudymas labai susijaudinus.

Teisės literatūroje šios rūšies privilegiuotą nužudymą įprasta vadinti nužudymu afekto būklėje. Afekto būkle vadinama tokia būseną, kai žmogui staiga labai susijaudinus iš dalies aptemsta sąmonė ir susilpnėja savitvarda, jis ne visai gali valdytis ir padaro tai, ko įprastos būklės nepadarytų. Afekto būklė tai ypatinga psichinė žmogaus būseną, kuri pasireiškia trumpalaikiškumu, dideliu ir giliu emociniu jaudinimusi, o taip pat savo veiksmų kontrolės susilpnėjimu.¹⁸⁷ Džonatanas Heringas¹⁸⁸ rašo, kad išprovokuotas nusikaltėlis yra mažiau kaltinamas, negu tie, kurie nužudo šaltakraujiškai, nes jie veikia dėl įsikarščiavimo. Auka išprovokuoja kaltininką ir taip sukelia savo mirtį. Kitaip tariant, ir kaltininkas ir auka turi pasidalinti atsakomybe dėl mirties.

Medicinos mokslas skiria dvi afekto būsenas – fiziologinę ir patologinę afektą. Fiziologinio afekto atveju žmogaus gebėjimas suvokti savo veiksmų prasmę ir valdytis yra tik sumažėjęs, žmogus yra ribotai pakaltinamas ir todėl jo nusikaltimas gali būti pripažintas privilegiuotu, lengvesniu. Ši afekto būklė ir turima mintyje aptariamuoju atveju, nes patologinis afektas reiškia, kad žmogus dėl didelio susijaudinimo nesuvokė savo veiksmų prasmės arba negalėjo kontroliuoti savo elgesio, taigi veikė būdamas patologinės būsenos, todėl yra nepakaltinamas ir už tai, ką būdamas tokios būklės padarė, - neatsako.¹⁸⁹

Šio nusikaltimo objektu yra kito žmogaus gyvybė. Nukentėjusiuoju yra asmuo, kuris dėl neteisėto ar itin įžeidžiančio kitą žmogų ar jo artimą asmenį poelgio privedė kaltininką nužudyti.

Tai privilegiuotas nužudymas. Privilegiuojantis požymis yra tai, kad kaltininkas veikia staiga labai susijaudinęs, būdamas ribotai pakaltinamas ir tą būseną yra sukėles pats nukentėjusysis savo neteisėtas veiksmais ar itin įžeidžiančiu poelgiu. Staigus didelis susijaudinimas - tai fiziologinio afekto būseną, kai emocinis stresas stabdo intelektualinę veiklą, smarkiai susilpnėja asmens gebėjimas kontroliuoti savo veiksmus, tvardyti, žmogus tampa

¹⁸⁷ *Cit. op.* 127, c. 181-182.

¹⁸⁸ JONATHAN, Herring. *Criminal Law. Text, Cases and Materials. Second Editon.* Oxford: University Press, 2006, p. 313, 314.

¹⁸⁹ *Cit. op.* 46, p. 176.

ribotai pakaltinamas. Ši būseną nustatoma pagal faktines bylos aplinkybes, prireikus gaunama specialisto išvada arba skiriama teismo psichologinė, teismo psichologinė-psichiatrinė ar kitokia ekspertizė.¹⁹⁰

Neteisėtas poelgis gali pasireikšti ir veikimu, ir neveikimu. Neteisėtas asmens poelgis – tai bet koks prieš kaltininką ar jo artimą asmenį nukreiptas priešingas teisei nukentėjusiojo elgesys, kuris gali reikštis kėsanimusi į asmens gyvybę, sveikatą, turtą (tyčia ar dėl neatsargumo), smūgių sudavimu, kankinimu, laisvės atėmimu ir pan., taip pat psichiniu poveikiu – grasinimu panaudoti smurtą, tyčiojimus, šantažu ir kitaip.¹⁹¹

Spręsdamas, ar nukentėjusiojo poelgis yra itin įžeidžiantis, teismas atsižvelgia į tai, kiek nukentėjusiojo tyčiniai veiksmai esmingai prieštarauja moralės bei dorovės principams, pažeidžia žmogaus garbę ir orumą ir kaip tai paveikia kaltininką, atsižvelgiant į jo individualias asmenines savybes. Daugelis nusikalstamų veikų yra įžeidžiantys poelgiai. Neabejotinai toks yra įžeidimas – tyčinis asmens garbės ar orumo pažeidimas žodžiu, raštu ar veiksniu.

Teismų praktikoje sutinkami atvejai, kai nužudoma dėl akivaizdaus sutuoktinių ar kitos intymios neištikimybės. Neištikimybės aktas yra įžeidimas tik tais atvejais, kai jis tyčinis ir demonstratyvus. Tačiau dažniausiai tai siekiama atlikti slaptai, tikintis, kad artimas asmuo apie tai nesužinos. Tokia veika nesudaro įžeidimo sudėties ir nėra neteisėta. Tačiau neabejotina, kad neištikimybės aktas, kurio liudininku tampa artimas asmuo, jam yra itin įžeidžiantis.

BK 130 str. inkriminuotinas ir tais atvejais, kai neteisėtas ar itin įžeidžiantis poelgis nukreiptas ne į patį kaltininką, o į kitą, jam artimą asmenį. Kaltininkui artimų asmenų sąvoka nėra ribojama formaliais požymiais. Tai gali būti šeimos nariai, artimi giminaičiai, kaimynai, draugai ar kiti asmenys, su kuriais kaltininką sieja glaudūs ryšiai ir jų pobūdis leidžia spręsti, kad nukentėjusiojo poelgis dėl to ir sukėlė labai didelį kaltininko susijaudinimą.

Nusikaltimo subjektu yra fizinis asmuo nuo 16 metų. Toks subjektas privalo būti fiziologinio afekto būsenoje, t.y. ribotai pakaltinamas.

Nagrinėjamam nusikaltimui yra būdinga specifinė kaltės forma – afektinė tyčia. Tai specifinė tiesioginės tyčios atmaina. Pagrindinis jos ypatumas yra tas, kad ši tyčia susiformuoja staiga prieš pat padarant nusikalstamą veiką dėl kažkokių išorinių veiksnių, kurie paveikia kaltininko psichiką ir suformuoja sprendimą padaryti nusikaltimą. Esant afektinei tyčiai kaltininko galėjimas valdyti savo veiksmus yra ribotas. Be to, esminis afektinės tyčios bruožas tas, kad ši tyčia staiga susiformuoja ir greitai praeina, todėl turi būti įgyvendinta per trumpą laiko tarpą.¹⁹²

Afektinė tyčia, kaip jau buvo pažymėta, yra labai trumpalaikė, todėl veikos kvalifikavimas siejamas su pakankamai greitu atsaku į dirgiklį. Nors įstatyme nenustatyta formalios laiko ribos,

---

¹⁹⁰ *Cit. op.* 122, p.221.

¹⁹¹ *Cit. op.* 122, p. 221.

¹⁹² *Cit. op.* 44, p. 372.

per kiek laiko asmuo turi nužudyti jį įžeidusį asmenį, laikoma, kad turi praeiti labai nedaug laiko. Antai Pagal LAT Senato nutarimą nužudymas pripažįstamas padarytas staiga labai susijaudinus tada, kai jis įvyko tuoj po nukentėjusiojo neteisėto ar itin įžeidžiančio kaltininką ar jo artimus asmenis poelgio kaip greitas atsakas į tai. Jei nuo nukentėjusiojo poelgio iki nužudymo praėjo ilgesnis laiko tarpas ar kaltininkas atliko kokius nors pasiruošimo tam veiksmus, toks nužudymas paprastai negali būti kvalifikuojamas kaip padarytas staiga labai susijaudinus, nes šios aplinkybės rodo, kad staigaus didelio susijaudinimo būseną daugeliu atvejų jam jau buvo praėjusi.¹⁹³

Nužudymas kvalifikuojamas pagal BK 130 straipsnį nepriklausomai nuo to, ar kaltininkas staiga labai susijaudino (buvo fiziologinio afekto būsenos) dėl netikėto, nelaukto nukentėjusiojo poelgio, ar tas poelgis buvo paskutinis iš ankstesnių nevienkartinių panašaus pobūdžio nukentėjusiojo poelgių.

Nužudymas staiga labai susijaudinus, padarytas net ir esant BK 129 straipsnio 2 dalyje numatytoms kvalifikuojamosioms aplinkybėms, kvalifikuojamas pagal BK 130 straipsnį.

Teisme kaltinamieji dažnai teisinasi, teigdami nusikalte afektinės tyčios būsenos. *Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nuosprendžiu V.R. pripažintas kaltas ir nuteistas už tai, kad jis Vilniaus autobusų stoties laukiamojoje salėje girtas konflikto su V.S. metu pasikėsino pastarąjį nužudyti tyčia smogdamas su kartus peiliu į gyvybiškai svarbias kūno vietas. Jo veika buvo kvalifikuota pagal 1961 metų BK 16 straipsnio 2 dalį, 105 straipsnio 12 punktą. Nuteistasis padavė kasacinį skundą, kuriame teigė, kad nusikaltimą padarė psichinės būsenos sutrikimo metu, pats nukentėjusysis iš dalies išprovokavo nusikaltimą, nes viešai pavadino jį „ožiu“, o tai sukėlė jam itin didelį susijaudinimą. Jis buvo ne kartą teistas, o tarp nuteistųjų tai laikoma dideliu įžeidimu, todėl prašo jo veiką perkvalifikuoti pagal BK 107 straipsnį (nužudymas labai susijaudinus). Kasacinis skundas buvo atmestas. Teisėjų kolegija nurodė, kad pagal 1961 metų BK 107 straipsnį reikia didelio susijaudinimo, kurio šaltinis būtų nukentėjusiojo pavartotas priešingas įstatymams smurtas ar sunkus įžeidimas. Teismui žodžio „ožys“ pasakymo nevertino kaip sunkaus įžeidimo. Šis žodis bendrinėje kalboje neturi jokio neigiamo atspalvio. Kasatoriaus teigimu, tarp kalinių šis žodis laikomas labai sunkiu įžeidimu, tačiau konfliktas įvyko ne laisvės atėmimo vietoje, o autobusų stotyje.¹⁹⁴*

Lenkijos BK ši sudėtis yra numatyta 148 straipsnio 4 dalyje. Įdomu tai, kad šis nusikaltimas numatytas straipsnyje kartu su pagrindine ir kvalifikuojančia nusikaltimo sudėtimi. Lenkijos BK 148 straipsnio 4 dalis yra suformuluota taip – „Kas nužudo žmogų dėl didelio susijaudinimo pateisinančio aplinkybėmis, baudžiamas...“. M. Tarnavskis (Tarnawski)¹⁹⁵ teigia, kad tokio

¹⁹³ Cit. op. 122, p. 221.

¹⁹⁴ LAT kasacinė byla Nr. 2K-204/2001. Procesinio sprendimo kategorija 2.1.2.1.3.1.

¹⁹⁵ TARNAWSKI, M. *Zabójstwo uprzywilejowane w ujęciu polskiego prawa karnego*. Poznań, 1981, p. 184.

nužudymo atveju turi būti priežastinis ryšys tarp padaryto nusikaltimo ir didelio susijaudinimo. Tačiau reikia pabrėžti, kad švelnesnę atsakomybę pagrindžia ne kiekvienas didelis susijaudinimas, o tik toks, kurį galima pateisinti aplinkybėmis. S. Plavskis (Plawski)¹⁹⁶ pažymi, kad dideliu susijaudinimu yra tokia būseną, kai dėl kito asmens veiksmų pergyvenama emocionali ir dėl to negalima kontroliuoti savo veiksmų. Tikslas nužudyti priimtas pateisinančiomis aplinkybėmis apibūdinamas kaip „staigus tikslas“ (*dolus repentinus*).¹⁹⁷ Pagal Lenkijos Aukščiausiąją Teismą pateisinančios aplinkybės dažniausiai susiję su neteisėtu nukentėjusiojo elgesiu.¹⁹⁸ Taigi, analizuojamas nusikaltimas Lenkijos BK traktuojamas taip pat kaip ir Lietuvos BK.

Latvijos BK šis nusikaltimas reglamentuotas identišškai kaip ir Estijos BK – „Tyčinis nužudymas, padarytas dėl staigiai atsiradusios didelio susijaudinimo būsenos, kurią lėmė smurtas arba didelis įžeidimas iš nukentėjusiojo pusės, baudžiamas...“ Rusijos BK irgi reglamentuoja atsakomybę už šį nusikaltimą, tik čia dar daugiau išskiriama atvejų, kuriais nukentėjusysis gali privesti kaltininką nužudyti. Tai yra: 1) smurtas; 2) šaipymasis; 3) sunkus įžeidimas; 4) kiti teisę pažeidžiantys ar amoralūs veiksmai; 5) „psichotrauminės“ situacijos padarymas savo amoraliais veiksmais. Pagal Borodiną¹⁹⁹ šaipymasis – tai dažniausiai smurtiniai veiksmai, kurie gali pasireikšti cinizmu ir tęstis laike. Kalbant apie įžeidimą, tai didelę reikšmę turi įžeidimo sunkumo laipsnis. Ne kiekvieną įžeidimą galima laikyti tokiu sunku, kad pripažinti jį pakankama priežastimi atsirasti fiziologinei būsenai. Rusų literatūroje vyrauja nuomonė, kad smurtas, šaipymasis ir įžeidimas neapima visų amoralių žmogaus elgesio variantų. Prieštaraujantys teisei ar amoraliais veiksmais gali būti laikomi: įvaikinimo paslapties atskleidimas, turto sunaikinimas, vengimas gražinti didelę pinigų sumą, vengimas išsikelti iš nuomojamo buto. Psichotrauminę situaciją reikia suprasti kaip procesą, kurio metu susikaupia neigiamos emocijos ir kuris baigiasi kulminacijos momentu, t.y. „kentėjimo taurė“ buvo jau perpildyta ir tai lėmė kaltininko fiziologinę būklę.

Darbo autorės nuomone, toks alternatyvių nukentėjusiojo veiksmų nurodymas yra nelabai pagrįstas. Ji mano, kad užtenka nurodyti, jog kaltininko veiksmus lėmė neteisėtas ar itin įžeidžiantis nukentėjusiojo asmens poelgis. Tokie vartojami terminai kaip „neteisėtas“ ar „itin įžeidžiantis“ apima Rusijos BK nurodytus požymius.

Vokietijos BK panašus nusikaltimas numatytas 213 straipsnyje. Šiame straipsnyje rašoma: „Jei asmuo, tyčia atėmęs gyvybę kitam, dėl blogo elgesio su juo ar jo giminaičiais buvo rimtai nukentėjusiojo įžeistas ir staiga padarė veiką, ar padaręs veiką esant kitoms lengvinančioms

¹⁹⁶ PLAWSKI, S. *Przestępstwa przeciwko życiu*. Szarawa, PWN, 1963. p. 57.

¹⁹⁷ *Cit. op.* 53, p. 387.

¹⁹⁸ *Cit. op.* 53, p. 388.

¹⁹⁹ *Cit. op.* 127, p. 191.

aplinkybėms, baudžiamas nuo 1 iki 10 metų“. Olaf Chomann (vok. Hohmann)²⁰⁰ ir Giunteris Zander (vok. Sander)²⁰¹ rašo, kad 213 skyriuje numatytas bausmių ribų neatitikimas ryšium su 212 straipsniu yra dogmatiškai ginčijamas. Vienaip ar kitaip, nors čia (213 skyriuje) numatyta paprasčiausia bausmės skyrimo norma, ji turėtų būti taikoma atsižvelgiant į kiekvieno dalyvaujančio veikoje asmens kaltę.

3.1.3.2. Naujagimio nužudymas.

Anksčiau galiojusiame BK 106 str. buvo nustatyta atsakomybė už tyčinį motinos nužudymą savo kūdikio gimdymo metu ar tuojau po gimdymo. Šis nusikaltimas buvo laikomas privilegijuotu.. Atsakomybės už tokį nužudymą lengvinimo pagrindas yra tai, kad gimdymo procesas daro tam tikrą įtaką moters organizmui, jos psichikai.

Kadangi Lietuvos įstatymų leidėjas galiojančiame BK visiškai atsisakė laiko kriterijaus (gimdymo metu arba tuojau po gimdymo), kuris buvo numatytas galiojusio BK 106 str., tai vienas iš faktorių, pagal kurį yra nustatoma, ar padaryta nusikalstama veika atitinka BK 131 str. numatytą nusikaltimą, yra aplinkybė, jog nukentėjusysis buvo naujagimis. Taigi tikslinga yra išsamiau panagrinėti „naujagimio“ sąvoką.

Pagal Lietuvos baudžiamosios teisės doktriną naujagimiu pripažintinas vaikas po gimimo ir pirmaisiais jo gyvenimo mėnesiais. Pediatrijoje naujagimiu yra pripažįstamas kūdikis nuo konstatavimo momento, kad jis gimė gyvas, iki vieno mėnesio amžiaus, akušerijoje naujagimiu kūdikis yra pripažįstamas tik vieną savaitę po savo gimimo, o teismo medicina kalba tik apie vienos paros laikotarpį.²⁰² Tačiau ne visi autoriai yra linkę apibrėžti konkretų terminą, kurio metu kūdikis yra laikomas naujagimiu, ir, pavyzdžiui, S.V. Borodinas mano, „jog išankstinis tam tikro termino nustatymas nėra priimtinas ir siūlo šį terminą nustatinėti kiekvienu konkrečiu atveju.“²⁰³

Darbo autorės nuomone, pastaroji sąvoka yra tikslesnė, nes naujagimystės periodas priklauso ne nuo nužudymo aplinkybių, o nuo paties vaiko vystymosi.

Kaip galima išeiti, darbo autorė siūlo vadovautis Medicinos enciklopedijos pateikiama naujagimio samprata, kurioje teigiama, „jog naujagimiu bendriausia prasme yra laikomas kūdikis pirminiu savo gyvenimo laikotarpiu, kai jis adaptuojasi prie gyvenimo ne motinos išsčiose ir kuris

---

²⁰⁰ HOHMANN, O.; SANDER, G. M. *Strafrecht. Besonderer Teil II*. 2 Aufl, Munchen: C. H. Beck, 2000, p. 6.

²⁰¹ *Ibidem*, p. 6.

²⁰² КРАСИКОВ А.Н. *Уголовно – правовая охрана прав и свобод человека в России*. Саратов: Полиграфист, 1996, p. 44.

²⁰³ *Cit. op.* 125, p. 174.

trunka nuo gimimo iki keturių savaičių amžiaus²⁰⁴. Taigi galima remtis ir šiais požymiais, kai reikia atsakyti į klausimą, iki kada kūdikis yra naujagimis.

Naujagimio nužudymo objektyvioji pusė pasireiškia neteisėtu motinos gyvybės atėmimu savo naujagimiui, tai reiškia, kad motinos nusikalstama veika pasireiškia veikimu arba neveikimu. Taigi šis nusikaltimas gali būti įvykdytas tiek aktyviais veiksmais, tiek neveikimu.

Nusikaltimas pagal BK 131 straipsnį kvalifikuojamas tada, kai motina nužudo savo naujagimį dėl gimdymo nulemtos psichinės būsenos, o ne dėl kitų priežasčių.

Gimdymo nulemta būsena gali turėti psichologines priežastis, ypač kai nėštumas ir gimdymas nepageidautinas, tada moteris kenčia nuo ligūstų idėjų, baimių. Šiuos reiškinius sustiprina gėda dėl nėštumo ne santuokoje, materialiniai sunkumai ateityje ir pan. Tokios aplinkybės nešalina atsakomybės, bet liudija apie mažesnę veikos pavojingumą. O. Gurniokas (Górniok)²⁰⁵ teisingai pažymi, kad ne tik sunkus gimdymas, jo ilgalaikiškumas ir su tuo patyrusios kančios, bet taip pat ir specialios aplinkybės, kuriomis vyko gimdymas (pvz. profesionalios pagalbos nebuvimas, vieta, kur vyksta gimdymas) gali turėti įtakos moters būsenai.

J. Nocius teigia, jog gimdymo nulemta būsena gali būti ir laikinas psichikos sutrikimas, nešalinantis pakaltinamumo, bet jį ribojantis ir konkretina, kad dažniausiai tai yra gimdymo ir pogimdyminės psichozės - depresija, kliesdėsiai, dirglumas, kurios gali kilti ir gimdymo metu ir po gimdymo (pogimdyminis periodas gali tęstis iki dvejų mėnesių).²⁰⁶

J.A. Krasikovas siūlo kiekvienu konkrečiu atveju, kad išsiaiškinti, ar moteris yra specifinėje gimdymo nulemtoje būsenoje, skirti kompleksinę psichologinę – psichiatrinę ekspertizę, kad būtų galima įvertinti gimdyvės, padariusios naujagimio nužudymą, būseną.²⁰⁷ Tuo tarpu pagal LAT Senato nutarimą kaltininkės „būsenai nustatyti pakanka specialisto išvados, o psichologinė ar psichiatrinė ekspertizė turi būti skiriamos tik to prireikus.“²⁰⁸

Darbo autorė nesutinka su tokia LAT Senato pozicija ir palaiko J.A. Krasikovą, nes kiekvienu naujagimio nužudymo atveju teisėsaugos institucijos ir teismas, tam, kad nuspręsti, ar motina naujagimį nužudė dėl gimdymo nulemtos būsenos gali tik remdamasis psichologine ar psichiatrine ekspertize.

Būtinuoju šio nusikaltimo sudėties elementu yra pripažįstamas nusikaltimo subjektas – motina. Pagal LR BK 13 str. 1 d. motina nužudžiusi savo naujagimį, atsakys tik tada, jei ji bus sulaukusi šešiolikos metų amžiaus. Tokia pati nuostata yra numatyta ir Rusijos BK 20 str. 1 d.

²⁰⁴ Покровский, В.И., et al. *Малая медицинская энциклопедия*. Москва: Советская Энциклопедия 1991, 4 t., p. 96.

²⁰⁵ *Cit. op.* 65, p. 389.

²⁰⁶ *Cit. op.* 4, p. 28.

²⁰⁷ *Cit. op.* 160, p. 30.

²⁰⁸ *Cit. op.* 122, p.222.

Pagal Lenkijos BK 10 str. 1 d. kaltininkė bus traukiama baudžiamojon atsakomybėn tik sulaukusi septyniolikos metų amžiaus.

Bendrajai prasme motina, kaip šios nusikalstamos veikos subjektas, turi būti pakaltinama. Tačiau naujagimių nužudžiusi motina pasižymi vienu specifiniu požymiu, ji tai padaro būdama patologinėje psichofizinėje būsenoje, kuri nors ir nėra vertinama kaip nepakaltinamumas, tačiau labai stipriai paveikia moters psichiką.

Kitų asmenų, dalyvavusių nužudant naujagimį, veika kvalifikuojama pagal BK 129 straipsnio 2 dalies atitinkamus punktus arba, priklausomai nuo jų vaidmens darant nusikaltimą, ir pagal BK 24 straipsnio atitinkamas dalis.

Tęsiant subjektyviųjų požymių analizę, būtina išnagrinėti naujagimio nužudymo subjektyviają pusę. Naujagimio nužudymo atveju motinos kaltės forma – tyčia. Tai reiškia, jog motina savo naujagimį gali nužudyti tiek esant tiesioginiai, tiek ir netiesioginiai tyčiai. Kitaip tariant padarytą nusikalstamą veiką reikia kvalifikuoti kaip naujagimio nužudymas tiek tada, kai padarytas nusikaltimas rodo, jog naujagimio motina suvokė savo veiksmų (neveikimo) pavojingumą, numatė galimas pasekmes arba jų neišvengiamumą – naujagimio mirtį ir jų norėjo, tiek tada, kai naujagimio motina numatė realią kūdikio mirties galimybę, jos nenorėjo, bet sąmoningai leido neigiamoms pasekmėms – naujagimio mirčiai atsirasti.

Lenkijos BK 149 str. numato atsakomybę motinai, kuri nužudo savo vaiką gimdymo metu dėl gimdymo poveikio. Lenkijos baudžiamosios teisės atstovai gimdymo laikotarpiu pripažįsta ne tik patį gimdymą, bet ir laiką po gimdymo, jeigu jis turėjo įtakos motinos psichikai.²⁰⁹ Be to, Lenkijos BK vietoj sąvokos „naujagimis“ naudoja „vaiko“ sąvoką. Darbo autorės nuomone, kadangi Lenkijos BK analizuojamas nužudymas yra griežtai apibrėžtas laike – gimdymo metu, tai tokiu atveju nurodytas terminas „vaikas“ pilnai atitinka LR BK terminą „naujagimis“. Rusijos BK 106 str. šį nusikaltimą apibūdina taip: motinos savo naujagimio nužudymas gimdymo metu arba iš karto po jo, taip pat dėl psichinės traumos arba psichinio sutrikimo, kuris nepaneigia pakaltinamumo. Estijos ir Latvijos BK šis nusikaltimas kaip ir Lenkijos bei Rusijos BK irgi griežtai apibrėžiamas laike – gimdymo metu ar iš karto po jo. Gimdymo metu reiškia prasidėjus ir dar nepasibaigus gimdymui. Kūdikis dar gali būti nematomas, motinos iščiose, arba matomas, tačiau dar ne visai atsiskyres nuo motinos kūno. Tuoju po gimdymo reiškia, kad naujagimis jau yra atsiskyres nuo motinos, kvėpuoja, tačiau nuo gimimo momento praėję nedaug laiko, kuris skaičiuojamas minutėmis, daugiausia – valandomis ir tęsiasi tol, kol motina nepradedą rūpintis naujagimių – nepradedą jo prausti, vystyti, maitinti. Tai gali užtrukti, jei motina ilgesniam laikui praranda sąmonę, yra šoko būsenoje ir pan.²¹⁰

²⁰⁹ BAFIA, J., et al. *Kodeks karny. Komentarz*. Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze 1987, p. 93.

²¹⁰ *Cit. op.* 126, p. 31.

3.2. Kiti nusikaltimai žmogaus gyvybei

3.2.1. Neatsargus gyvybės atėmimas

Iki 2003 gegužės 1 d., t.y. iki naujojo BK įsigaliojimo nusikaltimas padarytas dėl neatsargumo buvo laikomas nužudymu. Galiojantis BK šią klaidą ištaisė ir neatsargus gyvybės atėmimas yra laikomas atskiru nusikaltimu. Panašus reglamentavimas yra ir kitų užsienio šalių baudžiamuosiuose įstatymuose. Pavyzdžiui, Lenkijos BK atskiras nužudymų sudėtis įtvirtina 148 – 154 straipsniai. Visuose minėtuose straipsniuose subjekto nusikalstamai veikai apibrėžti yra vartojamas veiksmožodis *zabić* (*kto zabija człowieka, matka, która zabija*), kuris tuo pačiu skirtas ir kaltės formai – tyčiai – nusakyti. O Lenkijos BK 155 straipsnyje, numatančiame atsakomybę už neatsargų gyvybės atėmimą, šiai veikai aprašyti vartojamas terminas *powodować śmierć* (sukelti mirtį).

Panašiai nužudymas ir neatsargus gyvybės atėmimas atskiriamas Švedijos BK. Švedijos BK II dalies skyriaus 1 straipsnyje numatyta atsakomybė už tyčinį nužudymą, o neatsargaus gyvybės atėmimo sudėtis numatyta 7 straipsnyje. Toks pats reglamentavimas yra numatytas ir Rusijos, Estijos bei Latvijos BK.

Aptariamo nusikaltimo objektas yra kito žmogaus gyvybė.

Neatsargus gyvybės atėmimas įmanomas tiek aktyviais veiksmais, tiek neveikimu.

Neatsargų gyvybės atėmimą nuo nužudymų leidžia atskirti subjektyvioji pusė. Gali būti padaromas dėl nusikalstamo pasitikėjimo arba dėl nusikalstamo nerūpestingumo. Neatsargus gyvybės atėmimas dėl nusikalstamo pasitikėjimo yra tada, kai kaltininkas numato, kad jo veika gali sukelti kito žmogaus mirtį, tačiau lengvabūdiškai tikisi šių padarinių išvengti. Šiuo atveju yra tam tikras kaltininko tikėjimas, kad kito žmogaus mirtis neįvyks. Kaltininko tikėjimas šiuo atveju turi būti paremtas aplinkybėmis, kurios jo manymu turi užkirsti kelią kito žmogaus mirčiai ir šios aplinkybės turi būti objektyvaus pobūdžio. Bet kaltininkas šių aplinkybių neįvertina arba jas pervertina. *LAT 2007 m. sausio 16 d. nutartyje nurodyta, kad Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. gegužės 3 d. nuosprendžiu A. A., T. B., D. R. ir M. V. nuteisti už tai, kad 2003 m. liepos 18 d., Anykščiuose, prie Šventosios upės užtvankos, sąmoningai nesilaikydami atsargumo taisyklių, suvokdami, kad veikia rizikingai kito žmogaus gyvybės atžvilgiu, tačiau lengvabūdiškai tikėdamiesi išvengti pavojingų pasekmių, paėmę už rankų ir kojų, įmetė nuo upės kranto betoninio įtvirtinimo į maudytis nepritaikytą Šventosios upės vietą prie užtvankos M. J., kuris, neturėdamas galimybės saugiai išlipti į krantą, nuskendo. Taip nuteistieji dėl neatsargumo atėmė gyvybę M. J.*²¹¹

²¹¹ LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-3/2007. Procesinio sprendimo kategorija 1.2.3.5.

Jeigu kaltininkas, darydamas veiką, savo tikėjimą, kad užkirs kelią kito žmogaus gyvybės atėmimui, grindžia abstrakčiomis aplinkybėmis (pranašystės, sėkmė ir pan.), tai jo veika kvalifikuojama kaip nužudymas. Tikėjimas konkrečiomis aplinkybėmis, kurios kaltininko manymu objektyviai gali padėti išvengti kito žmogaus mirties, yra pagrindinis požymis, leidžiantis atskirti neatsargų gyvybės atėmimą nuo nužudymo, padaryto esant netiesioginei tyčiai, kai kaltininkas yra abejingas galimam kito žmogaus gyvybės atėmimui dėl savo veikos, sąmoningai leisdamas kilti numatomiems padariniams.²¹²

Neatsargus gyvybės atėmimas dėl nusikalstamo nerūpestingumo yra tada, kai kaltininkas nenumatė, kad jo veika gali atimti gyvybę kitam žmogui, tačiau pagal veikos aplinkybes ir savo asmenines savybes turėjo ir galėjo tai numatyti. Esant nusikalstamam nerūpestingumui, kaltininkas nesupranta, kad darydamas veiką kelia pavojų kito žmogaus gyvybei. Turėjimas numatyti padarinius yra objektyvus nusikalstamo nerūpestingumo kriterijus, kuris nustato pareigos būti atsargiam, darant atitinkamas veikas, buvimą. Tokia pareiga gali išplaukti iš įstatymo, tarnybos pareigų, profesijos, ankstesnės veiklos, gyvenimo patyrimo ir pan. Galėjimas numatyti padarinius yra subjektyvus nusikalstamo nerūpestingumo kriterijus, kuris nustato asmens, turinčio atitinkamą pareigą, realią galimybę konkrečioje situacijoje suprasti daromos veikos pavojingumą bei numatyti kito žmogaus gyvybės atėmimą kaip jo veikos padarinius. Apie tai teismas sprendžia įvertinęs kaltininko asmenines savybes – patirtį, kompetenciją, išsilavinimą, sveikatos būklę ir pan.

LR BK 132 straipsnio 2 ir 3 dalyse numatytos kvalifikuotos šio nusikaltimo sudėty. Pagal 2 dalį kaltininkas atsakys, kai jis gyvybę atima dviem ar daugiau žmonių. Tai atvejai, kai dėl kaltininko neatsargumo žūsta ne vienas žmogus ir tai yra vienos, o ne kelių veikų padarinys. 3 dalyje nustatyta baudžiamoji atsakomybė už neatsargų gyvybės atėmimą, pažeidžiant teisės aktų nustatytas specialias elgesio saugumo taisykles. Reikia nustatyti konkrečias elgesio saugumo taisykles, kurias pažeidus bent vienam asmeniui neatsargiai buvo atimta gyvybė. *Klaipėdos rajono apylinkės teismo 2005 m. rugsėjo 23 d. nuosprendžiu G. K. nuteistas pagal BK 132 straipsnio 3 dalį už tai, kad 2003 m. gruodžio 10 d., dirbdamas Klaipėdos rajono policijos komisariato kriminalinės policijos vyresnioju policininku, tarnybos metu vilkėdamas kamufliažinį švarką su užrašu „policija“, vykdydamas jam pavestas pareigas, bandydamas sulaikyti vengiantį sulaikymo ir bandantį pabėgti L. M., pavartojo psichinę prievartą, iš tarnybinio ginklo - pistoleto PM Nr. EE - 4796 iššovė keturis įspėjamuosius šūvius į viršų. G. K., vydamasis L. M., elgėsi neatsargiai - bėgdamas laikė pirštą ant tarnybinio ginklo nuleistuko, nesant tiesioginio ginklo panaudojimo poreikio, tuo pažeidė Policijos Departamento prie LR VRM generalinio komisaro 2000 m. gruodžio 7 d. įsakymu Nr. 354 patvirtintos „Teisės naudotis*

---

²¹² Cit. op. 122, p.222.

policijos ginkluote suteikimo policijos pareigūnams, ginkluotės skyrimo, išdavimo, saugojimo ir naudojimo, saugaus elgesio su ginklu bei ginklo priežiūros instrukcijos“ 37.2 p. reikalavimus, dėl ko suklupdamas iššovė į L. M., padarydamas jam šautinį kiaurinį krūtinės ląstos sužalojimą ir stuburo krūtininio XI slankstelio kūno, kairiojo plaučio, epikardo ir širdies dešiniojo skilvelio sužalojimus, nuo kurių L. M. įvykio vietoje mirė.²¹³

Pagal BK 132 straipsnio 4 dalį už šio straipsnio 3 dalyje numatytą veiką atsako ir juridinis asmuo. Pagal CK 2.33 straipsnio 1 dalį juridinis asmuo yra savo pavadinimą turinti įmonė, įstaiga ar organizacija, kuri gali savo vardu įgyti ir turėti teises bei pareigas, būti ieškovu ar atsakovu teisme. Modernioje baudžiamojoje teisėje, pripažįstančioje juridinių asmenų patraukimo baudžiamajon atsakomybėn teisėtas galimybes, laikoma, kad juridinis asmuo turi organizacinį vieningumą, civilinį ir civilinį procesinį veiksnumą ir teisnumą. Plačiau požiūriu tai reiškia, kad juridinis asmuo yra toks pat teisės subjektas, koks yra ir fizinis asmuo: jis gali veikti savo vardu, turėti savarankiškus interesus ir tikslus, įskaitant ir nusikalstamus. Kitaip tariant, juridinis asmuo yra tas sui generis ego, kuris gali būti atsakingas už nusikalstamos veikos padarymą ir traukiamas baudžiamajon atsakomybėn taip kaip ir fizinis asmuo.²¹⁴ Kaip nurodo A. S. Nikiforovas²¹⁵, juridinis asmuo gali priimti ir priima sprendimus, pasirenka jų vykdymo būdus ir yra, tiesiogiai atsakingas, jeigu juridinio asmens valios vykdymas sukelia visuotinai pavojingus padarinius. Kiti autoriai, pavyzdžiui P. A. French²¹⁶, taip pat teigia, kad pats juridinis asmuo, ne jo dalyviai, privalo atsakyti už neteisėtos veikos padarymą, kadangi įmonė nėra jos dalyvių teisių, pareigų ir atsakomybės administratorė, o pati yra šių elementų turėtoja. Taigi baudžiamosios teisės teorijoje pripažįstama, kad juridinis asmuo gali veikti arba susilaikyti nuo reikalaujamo, privalomo veikimo, taip pat tai, kad įmonė gali būti kalta padariusi nusikalstamą veiką.

Pagal BK 20 straipsnio 2 dalį juridinis asmuo atsako už fizinio asmens padarytas nusikalstamas veikas tik tuo atveju, jeigu nusikalstamą veiką juridinio asmens naudai arba interesais padarė fizinis asmuo, veikęs individualiai ar juridinio asmens vardu, jeigu jis, eidamas vadovaujančias pareigas juridiniame asmenyje, turėjo teisę: 1) atstovauti juridiniam asmeniui arba 2) priimti sprendimus juridinio asmens vardu, arba 3) kontroliuoti juridinio asmens veiklą. Pagal šio straipsnio 3 dalį juridinis asmuo gali atsakyti už nusikalstamas veikas ir tuo atveju, jeigu jas juridinio asmens naudai padarė juridinio asmens darbuotojas ar įgaliotas atstovas dėl šio straipsnio 2 dalyje nurodyto asmens nepakankamos priežiūros arba kontrolės.

²¹³ LAT baudžiamoji byla 2K-470/2006. Procesinio sprendimo kategorija 1.2.3.5.

²¹⁴ SOLOVEIČIKAS, D. Šiuolaikinės juridinių asmenų baudžiamosios atsakomybės realizavimo doktrinos. *Teisė*, 2003, nr. 46. P. 141.

²¹⁵ НИКИФОРОВ А. С. *Юридическое лицо как субъект преступления и уголовной ответственности*. Москва, 2002, p.109.

²¹⁶ FRENCH, P. A. *Collective and corporate responsibility*. New York: Columbia University Press, 1984, p. 38.

3.2.2. Sukurstymas nusižudyti arba privedimas prie savižudybės

Naujajame BK buvo pakeista šio straipsnio dispozicija taip, kad išsiplėtė jo taikymo ribos. Ankstesniame BK baudžiamoji atsakomybė buvo tik už privedimą prie savižudybės. Naujajame atsirado objektyvusis požymis – sukurstymas nusižudyti.

Šio nusikaltimo objektu yra kito žmogaus gyvybė. Nukentėjusysis yra bet kuris fizinis asmuo. Tačiau jei sukurstomas nusižudyti mažametis ar nepakaltinamas asmuo, tai kaltininkas atsako pagal BK 129 str. už tyčinį nužudymą (nužudymas nukentėjusiojo rankomis).

Objektyvioji pusė pasireiškia aktyviais, provokaciniais kaltininko veiksmais, kuriais privedama nusižudyti.²¹⁷ Pagal Lietuvos baudžiamąją teisę šio nusikaltimo objektyviają pusę sudaro 2 alternatyvios veikos:

1) Sukurstymas nusižudyti. Tai yra privedimo prie savižudybės rūšis, kai to pasiekama ne žiauriu ir ne klastingu elgesiu, o kitais būdais: įkalbinėjimu, raginimu, vertimu, lenkimu ir panašiai. Tačiau tie argumentai neturi tapti grasinimais. Kitu atveju tai bus privedimas prie savižudybės. Sukurstymas nusižudyti galimas tais atvejais, kai mintį nusižudyti inicijuoja nukentėjusiajam pats kaltininkas, arba galimas ir tais atvejais, kai kaltininkas tik paskatina nukentėjusiojo ketinimą nusižudyti. Asmenį sukurstyti nusižudyti galima tik veikimu. Tai materialiai nusikaltimo sudėtis. Dėl šio požymio baigtinumo yra 2 nuomonės:

a) Nusikaltimas laikomas baigtu nuo to momento, kai nukentėjusysis pats sau atima gyvybę. Jei kaltininkas sukurstė asmenį nusižudyti, tačiau tas asmuo dėl kažkokių priežasčių nenusižudė, tai tokiu atveju yra pasikėsinimas padaryti šį nusikaltimą. Taip pat kaip pasikėsinimą reiktų laikyti nepavykusį sukurstymą.

b) Nusikaltimas laikomas baigtu nuo to momento, kai nukentėjusysis realizavo savo ketinimą nusižudyti nepriklausomai nuo to, ar jam pavyko, ar nepavyko atimti sau gyvybę. Su šia nuomone sutinka darbo autorė, nes kaltininkas pasiekia savo sumanymą, t.y. sukursto asmenį nusižudyti, tačiau tai dar nereiškia, kad nukentėjusysis mirs (pvz. gyvybę gali išgelbėti gydytojai).

2) Privedimas prie savižudybės. Tai asmens veika, dėl kurios kitas žmogus atima sau gyvybę. Privedimu prie savižudybės pripažįstamos tik veikos, kurios yra susijusios su žiauriu, klastingu kaltininko elgesiu nukentėjusiojo atžvilgiu. Žiaurus elgesys – tai mušimai, kankinimai, sužalojimai, vertimas dirbti nepakeliamus darbus, atlikti neteisėtus ar žeminančius veiksmus.²¹⁸ Taip pat jis gali pasireikšti ir tuo, kad nukentėjusiajam ar jo artimiesiems yra grasinama. Žiauriai elgdamasis, kaltininkas nukentėjusiajam gali padaryti įvairaus masto sveikatos sutrikdymus. Jei padaro sunkų ar nesunkų sveikatos sutrikdymą, tai kaltininko veika kvalifikuojama kaip šito

---

²¹⁷ *Cit. op.* 160, p. 45.

²¹⁸ *Cit. op.* 127, p. 299.

nusikaltimo ir atitinkamo nusikaltimo žmogaus sveikatai sutaptis. Klastingas elgesys – tai išoriškai nežiaurus, tačiau apgaulingas, skaudinantis, dvasiškai žlugdantis kitą žmogų elgesys. Nusikaltimas laikomas baigtu, kai nukentėjusysis atima sau gyvybę.²¹⁹ Labai svarbu įrodyti, kad būtent kaltininko veikos nulėmė nukentėjusiojo apsisprendimą atimti gyvybę sau.

Subjektu yra fizinis, pakaltinamas, 16 metų sulaukęs asmuo. Naujasis kodeksas nereikalauja nustatinėti nukentėjusiojo priklausomybės nuo kaltininko, nei materialinės, nei kitokios, kaip to reikalaudavo anksčiau galiojęs įstatymas. Tai, kad žmogus nusižudo dėl kito asmens elgesio, neabejotinai liudija, kad jis nuo jo faktiškai buvo priklausomas.

Subjektyvioji pusė pasireiškia tyčia. Šiuo atveju kaltininkas nukentėjusiojo atžvilgiu atlieka tam tikras veikas, jis suvokia ir numato, kad dėl jo veikų nukentėjusysis gali nusižudyti ir tiesioginės tyčios atveju to nori, o netiesioginės tyčios atveju nors to nenori, tačiau sąmoningai leidžia tam atsirasti.

RF, Latvijos ir Estijos BK šis nusikaltimas reglamentuojamas analogiškai kaip ir LR BK, išskyrus tik vieną išimtį – čia jis vadinamas „Padėjimu nusižudyti“. Lenkijos BK 151 straipsnis numato atsakomybę už pagalbos suteikimą žmogui, kad pastarasis nusižudytų, o taip pat atsakomybę už privedimą prie savižudybės įkalbinėjimu. Vokietijos BK toks nusikaltimas nėra numatytas.

3.2.3. Padėjimas nusižudyti

Šis nusikaltimas atsirado tik įsigaliojus naujam BK, t.y. nuo 2003 gegužės 1 d. Nei Rusijos, nei Latvijos, nei Estijos BK tokio nusikaltimo nenumato.

Šį nusikaltimą reikia skirti nuo eutanazijos. Žodis eutanazija tarptautinių žodžių žodyne (lot. euthanasia - neskausminga mirtis) aiškinamas kaip:²²⁰

1) lengva mirtis;

2) neišgydomo ligonio neskausmingas numarinimas vaistais ar kitu būdu, norint apsaugoti žmogų nuo agonijos ar neišgydomos ligos kančių arba vykdant teismo nuosprendį.

Dėl šio vieno žodžio visame pasaulyje vyksta aršios diskusijos teisės, medicinos, psichologijos, teologijos, etikos mokslų ribose. Pagal LR įstatymus eutanazija nėra įteisinta. Vietoj to, BK 134 straipsnis numato baudžiamąją atsakomybę už padėjimą nusižudyti. Įstatymo leidėjo pagrindinis tikslas sukuriant šią teisės normą buvo bandymas sušvelninti baudžiamąją atsakomybę už tam tikrus eutanazijos atvejus. Visiškai tapatinti padėjimo nusižudyti reglamentuoto BK 134 str. ir eutanazijos negalima. Tam tikros formos sutampa, viena kita papildo, tačiau ne viskas telpa į bendrus rėmus. Padėjimas nusižudyti gali būti suprantamas

²¹⁹ *Cit. op.* 160, p. 45.

²²⁰ *Tarptautinių žodžių žodynas.* Vilnius: Alma Litera, 2001, p. 222.

nevienareikšmiškai. Kai nusižudyti padės gydytojas tai bus eutanazijos ir padėjimo nusižudyti sutapimas, už kurį bus baudžiama pagal Lietuvos įstatymus, tačiau nebūtų baudžiama valstybėse, kur eutanazija vykdoma legaliai (žinoma, jei tik medicinos specialistas laikėsi visų teisės aktų nustatytų reikalavimų). Jei padėjimą nusižudyti įgyvendins kitas asmuo, tai jau bus tokia eutanazijos forma už kurią net ir Olandijoje būtų baudžiama.²²¹

Sąvokų sutapimas taip pat priklauso nuo eutanazijos rūšies: pačia bendriausia prasme skiriama aktyvioji ir pasyvioji eutanazija. Aktyvi – kai žmogui tam tikrais veiksmais atimama gyvybė, t.y. ši sąvoka suponuoja tam tikro veiksmo, kuris sukelia mirtį. Atlikimą. Pasyvi – nesiimama jokių priemonių, kad būtų išgelbėta ar palaikyta gyvybė (pvz., antibiotikų neskyrimas). Aktyvios ir pasyvios eutanazijos atskyrimas svarbus tuo, kad pasyvioji eutanazija arba gydymo netaikymas iš esmės yra toleruojami ir palaikomi tiek visuomenės, tiek medikų. Tuo tarpu aktyvi eutanazijos forma vienareikšmiškai atmetama.²²²

Valstybių baudžiamuosiuose kodeksuose skirtingai reglamentuojama baudžiamoji atsakomybė už aktyviają eutanaziją ir padėjimą nusižudyti. Aktyvi savanoriška eutanazija kvalifikuojama, pirma, kaip tyčinis gyvybės atėmimas (Anglijoje, Latvijoje, Prancūzijoje), antra, kaip tyčinis gyvybės atėmimas nukentėjusiojo prašymu (Vokietijoje), trečia, kaip tyčinis gyvybės atėmimas nukentėjusiojo prašymu ir iš gailėsčio (ar dėl nukentėjusiojo ligos, kančių) (Gruzijoje, Lenkijoje, Šveicarijoje, Ispanijoje), ketvirta, aktyvi savanoriška eutanazija gali būti teisėtas aktas (Olandijoje, Belgijoje medikų vykdoma eutanazija). Nevienodai valstybės vertina ir padėjimą nusižudyti. Vienose valstybėse jis visai nekriminalizuotas (Vokietijoje, Liuksemburge). Retais atvejais padėjimas nusižudyti gali būti kvalifikuotas kaip nužudymas (Škotijoje). Olandijoje laikantis tam tikrų sąlygų gydytojų vykdomas padėjimas nusižudyti nebaudžiamas.²²³

BK 134 straipsnyje nekalbama apie gyvybės atėmimą beviltiškai sergančiam asmeniui, o vartojamas terminas padėjimas nusižudyti. Vadinasi, šios sąvokos aiškinimas suponuoja atsakomybę tik už padėjimą nusižudyti, t.y. kai pats nukentėjusysis savo veiksmais atima sau gyvybę, o padėjėjas, neatimdamas kitam gyvybės, tik padeda šį ketinimą įgyvendinti.

Padėjimo nusižudyti objektu yra kito žmogaus gyvybė. Nukentėjusiuoju gali būti ne bet kuris asmuo, o tik beviltiškai sergantis žmogus.

Objektyvioji pusė pasireiškia padėjimu nusižudyti. Padėti nusižudyti galima aktyviai veikiant tiek fiziškai, pavyzdžiui, parūpinant ginklą, sąlygų sudarymas, kliūčių pašalinimas tiek intelektualiai, pavyzdžiui, teikiant patarimus, kaip efektyviai nusižudyti, kokiomis priemonėmis,

---

²²¹ ADOMĖNAITĖ, J. *Pažvelkime iš teisinės pusės: eutanazija ir padėjimas nusižudyti*. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007-03-08]. Prieiga prie interneto <<http://mrtenente.infosys.lt/tk/?s0=apie&s1=straipsniai&s2=eutanazija>>

²²² *Ibidem*, p. 1.

²²³ LIESIS, M. Baudžiamosios atsakomybės už aktyviają eutanaziją ir padėjimą nusižudyti reglamentavimas Lietuvos, Vokietijos ir Olandijos Baudžiamuosiuose kodeksuose. *Teisė*, 2005, nr. 54, p. 99.

koku būdu. Kaltininkui šis straipsnis gali būti taikomas tik tada, kai yra nukentėjusiojo prašymas. Dėl šio nusikaltimo baigtinumo yra 2 nuomonės:

1. Nusikaltimas laikomas baigtu, kai kaltininkas atliko tam tikrus padėjimo veiksmus.
2. Nusikaltimas laikomas baigtu, kai nukentėjusysis nusižudė.

Darbo autorė palaiko antrąją nuomonę. Jos manymu yra svarbus nusikaltimo rezultatas – asmens mirtis. Kaltininkas yra tikras, kad viską atliko tobulai ir galvoja, kad to užtenka, kad nukentėjusysis nusižudys. Tačiau asmuo gali nenusižudyti dėl objektyvių priežasčių, tokiu atveju kaltininko veiką reikia kvalifikuoti kaip pasikėsinimą padėti nusižudyti.

Sudėtingiausia paaiškinti, ką reiškia 134 straipsnio dispozicijoje įtvirtintas požymis – beviltiškai sergantis asmuo. Nei BK, nei kituose teisės aktuose beviltiškai sergančio asmens apibrėžimo nėra. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas žodį „beviltiškai“ apibūdina kaip: „kas neturi vilties“.²²⁴ BK sąvoka „sergantis“ nedetalizuota: jame nereikalaujama nei kad asmuo jaustų fizinį skausmą, nei kad liga būtų sunki, nei kad ji keltų pavojų gyvybei ar dideles fizines kančias. Todėl visokia liga (tiek fizinė, tiek psichinė), kuri yra beviltiška, t.y. nuo kurios nėra vilties pasveikti, turėtų atitikti 134 straipsnio dispozicijoje įtvirtintą „beviltiškai sergančio asmens“ požymį. Taigi ir vėžiu sergantis pacientas, kuris netrukus mirs, ir paralyžuotas pacientas, kuris galbūt gyvens trisdešimt metų, formaliai atitinka „beviltiškai sergančio asmens“ požymį. Tačiau teismų praktika gali ir labai siaurai traktuoti beviltišką susirgimą. Kaip pavyzdys galėtų būti 1995 m. Australijos Šiaurinės Teritorijos Beviltiškai sergančiųjų teisių aktas (angl. Rights of the Terminally Ill Act). Šiame teisės akte teigiama, kad asmuo yra beviltiškai sergantis, kai medicininis požiūriu asmens liga yra tokia, jog neteikiant ypatingų priemonių ar gydymo, nepriimtino pacientui, nuo jos paprastai mirštama. Tačiau ir taip apibrėžiant beviltiškai sergantį asmenį neišvengiama vertinamųjų, ribinių požymių (pavyzdžiui, kiek laiko turi likti žmogui gyventi, kad būtų galima teigti asmenį esant beviltiškos būklės).²²⁵

Nusikaltimo subjektas - fizinis pakaltinamas asmuo nuo 16 metų. Nėra specialiųjų padėjimo nusižudyti subjekto požymių, t.y. asmuo atsakys nepriklausomai nuo jo užimamų pareigų, giminystės ryšių su nukentėjusiuoju ir panašiai. LR įstatymuose reglamentuotas vienas atvejis, kai baudžiamoji atsakomybė neatsiranda. Pagal žmogaus mirties nustatymo ir kritinių būklių įstatymą“, esant kritinei būklei, leidžiama nepradėti gaivinimo arba nutraukti gaivinimą, tačiau tik tuo atveju, jei pacientas įstatymų nustatyta tvarka yra pareiškęs nesutikimą, kad būtų gaivinamas, ir yra gydytojų konsiliumo pritarimas. Taigi, tai yra vienintelis išimtinis atvejis. Dar vienas svarbus pastebėjimas nagrinėjant padėjimo nusižudyti nusikalstamos veikos požymius: įstatymų leidėjas reglamentuodamas padėjimą nusižudyti sukūrė įdomią situaciją - jei kaltininkas padeda

²²⁴ *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijos leidykla, 1993, p. 41.

²²⁵ *Cit. op.* 222, p. 101-102.

nusižudyti beviltiškai sergančiam žmogui, jis yra baudžiamas, tačiau, jei padedama sveikam žmogui, tai jo patraukti baudžiamojon atsakomybėn negalima, nes nėra straipsnio kuris tai reglamentuotų - savižudybė ir bendrininkavimas nenusikalstamoje veikoje nėra nusikaltimas.

Padėjimas nusižudyti padaromas tyčia. Tyčia gali būti tiesioginė ar netiesioginė. Šiuo atveju kaltininkas nukentėjusiojo atžvilgiu atlieka tam tikras veikas, jis suvokia ir numato, kad dėl jo veikų nukentėjusysis gali nusižudyti ir tiesioginės tyčios atveju to nori, o netiesioginės tyčios atveju nors to nenori, tačiau sąmoningai leidžia tam atsirasti.

Vokietijos BK 216 straipsnyje įtvirtintas klasikinis tyčinio gyvybės atėmimo nukentėjusiojo prašymu pavyzdys. Pagal šį straipsnį baudžiamoji atsakomybė kyla už savanorišką aktyvią eutanaziją: „*Tas, kuris nukentėjusiojo aiškiu ir rimtu prašymu jam tyčia atėmė gyvybę, baudžiamas nuo šešių mėnesių iki penkerių metų*“. Pagal šį straipsnį atsakys tik toks asmuo, kurio buvo aiškiai ir rimtai prašyta, kad nukentėjusiajam būtų atimta gyvybė. Kaltininko iniciatyva, nukentėjusiajam tik sutinkant, neatitiks įstatymo reikalavimo „aiškiu ir rimtu prašymu“. Todėl atėmęs gyvybę nukentėjusiojo sutikimu, kaltininkas bus traukiamas atsakomybės už tyčinį gyvybės atėmimą (212str., 213str.). Prašymas pripažįstamas „aiškiu“ ne tik kai išreiškiamas žodžiais, bet ir kitokiu būdu, pavyzdžiui, gestais. Prašymas, išsakytas asmens, esančio agonijos būsenos, negali būti laikomas „rimtu. Prašymą reiškiantis asmuo turi suprasti savo veiksmų reikšmę ir galėti juos valdyti.²²⁶ Kitaip sprendžiamas atsakomybės už nesavanorišką aktyvią eutanaziją klausimas. Vokietijos BK 213 straipsnis numato švelnesnius gyvybės atėmimo atvejus palyginus su BK 212 straipsniu. 213 straipsnyje numatyta atsakomybė kai asmuo tyčia atima gyvybę dėl blogo elgesio su juo, buvo provokuojamas įniršti, ar padarė veiką esant kitoms lengvinančioms aplinkybėms. „Kitomis lengvinančiomis aplinkybėmis“ Vokietijos baudžiamosios teisės doktrina pripažįsta ir gailestį kaip nusikalstamos veikos motyvą.²²⁷ Taigi kaltininkas, įvykdęs nesavanorišką aktyvią eutanaziją – iš gaileščio atėmęs gyvybę kitam asmeniui be jo prašymo, - traukiamas baudžiamojon atsakomybėn pagal 213 straipsnį.

Lenkijos BK 150 straipsnyje numatyta atsakomybė už nužudymą esant nukentėjusiojo prašymui ir kaltininko gaileščiui. Pažymėtina, kad yra būtini šie du elementai, t.y. nukentėjusiojo prašymas ir kaltininko gailestis. Todėl šios rūšies nužudymą vadinti „nužudymas iš gaileščio“ ar „nužudymas dėl reikalavimo“ yra netikslinga, nes akcentuojamas tik vienas iš elementų.²²⁸ Prašymą nužudyti turi išreikšti asmuo, kuris supranta tokio veiksmo atlikimo pasekmes. Prašymas, išsakytas asmens psichiškai sergančio ar dėl kitų priežasčių negalinčio suprasti savo veiksmų esmės, nebus pripažintas tinkamu.²²⁹ Toks nusikaltimas padaromas tik tiesiogine tyčia.

²²⁶ *Cit. op.* 222, p. 103-104.

²²⁷ *Cit. op.* 222, p. 103.

²²⁸ *Cit. op.* 56, p. 390.

²²⁹ SLIWOSKI, J. *Prawo karne*. Warszawa: PWN 1979, p. 355.

Specifinis yra nusikaltimo motyvas. Kaltininkas nužudo, nes jaučia gailestį nukentėjusiajam. Taigi, kaltininko tikslas yra sutrumpinti kančias aukai.²³⁰

4. Kaltininko asmenybės samprata ir problematika

Nusikalstamos veikos, kaip ir bet kokios žmogaus veiklos, negalima nagrinėti atskirai nuo veiklos subjekto – žmogaus asmenybės. Bet koks elgesys, taip pat ir nusikalstamas, yra sąlygojamas tam tikros socialinės aplinkos, nes ji daro asmenybei labai didelį poveikį. Tačiau tai visai nereiškia, kad žmogaus elgesys visais atvejais gali būti paaiškinamas vien išorinėmis sąlygomis, kurios susiklostė prieš pat nusikaltimą. Kiekvienam žmogui tenka patirti aštrių socialinių prieštaravimų įtaką, susidurti su socialinių institucijų disfunkcija, patirti tiesioginį ar netiesioginį dezorganizuotų socialinių bendrijų poveikį, tačiau toli gražu ne kiekvienas tampa tokiomis aplinkybėmis nusikaltėliu.²³¹

Visada egzistavo ir dabar egzistuoja įsitikinimas, kad nusikaltimus daro iš esmės kitokie žmonės negu visi kiti, kad jie skiriasi nuo įstatymui paklusnių žmonių. Samprotaujama labai paprastai: sunkumų ir problemų turi visi žmonės, o nusikaltimą, jų veikiamas, padarė tik nusikaltėlis. Vadinasi, priežastis yra jis pats: jis yra kažkoks ne toks, turi blogų asmenybės savybių. Nusikaltimų priežastis bandoma aiškinti tokiais bruožais, kaip išūlumumas, agresyvumas, bevališkumas, cinizmas, nepastovumas, žiaurumas, godumas, egoizmas ir t.t.²³²

Kriminologijoje pripažįstama, kad kriminologijos mokslas prasidėjo nuo nusikaltėlio asmenybės nagrinėjimo.²³³ Nusikaltėlio asmenybės suvokimą reikėtų analizuoti sistemiškai, visų pirmą suvokti „asmenybės“ prasmę, vėliau pereiti prie nusikaltėlio asmenybės sąvokos.

Asmenybės problemas tiria daugelis mokslų: psichologija, filosofija, medicina, sociologija. Psichologiniu požiūriu asmenybe laikomas žmogus su ryškiais, paprastai teigiamais, jam būdingais bruožais. Tokie bruožai atsiskleidžia žmogaus veikloje, sąveikaujant su aplinka ir žmonėmis.²³⁴ Socialiniu požiūriu asmenybė – tai žmogus, kaip visuomenės individas, praktinės bei teorinės veiklos ir socialinės sąveikos subjektas, kurio formavimąsi lemia visuomenės egzistavimo istorinės sąlygos.²³⁵ Filosofijoje asmenybė apibūdinama kaip universali, harmoninga, talentinga, išsilavinusi, kūrybiška, save realizuojanti, sveika, suvereni, vientisa individualybė. Ji yra veiklos subjektas, kuris žino sąlygas tikslui pasiekti, veikia ir veikdamas kuria pats save ir

²³⁰ BUCHARA, K., et al. *Kodeks karny. Czesc szczególna – komentarz*. Kraków: Zakamycze, 1998, p. 242.

²³¹ BLUVŠTEINAS, J. *Kriminologija*. Vilnius: Pradai, 1994, p. 61

²³² *Ibidem*, p. 63

²³³ *Криминалогия*. [ред. Н. Ф. Кузнецовой, Г. М. Миньковского]. Москва : Изд-во МГУ, 1994, p. 26

²³⁴ DAVID G. MAYERS. *Psichologija*. Vilnius: Poligrafija ir informatika, 2000, p. 466

²³⁵ JUOZAS, T., et al. *Visuotinė Lietuvių enciklopedija*. Vilnius : Mokslo enciklopedijų leidybos institutas, 2002, p. 83.

aplinką, o taip pat ir veiklos objektas, tai yra rezultatas.²³⁶ Medikai pabrėžia, kad asmenybė – tai adaptacinių mechanizmų, kurie padeda žmogui prisitaikyti prie aplinkos, organizuota visuma.²³⁷ Kriminologijos literatūroje asmenybė apibūdinama kaip reikšmingiausių charakterizuojančių savybių ir bruožų visuma, kuri apibrėžia žmogų kaip socialinę vertybę, ir kartu išreiškia individualumą ir nepakartojamumą.²³⁸

Taigi žmogaus asmenybė – tai biologinių ir socialinių reiškinių kompleksas, biologinių, psichikos ir loginių žmogaus savybių sąveika su socialiniais reiškiniais. Tai yra vientisa žmogaus kaip visuomeninių santykių dalyvio socialinių ir psichinių bruožų ir savybių sistema, kurią sudaro asmenybės socialinio statuso, jos socialinių funkcijų ir dorovinės – psichologinės charakteristikos posistemės.²³⁹

Kalbant apie nusikaltėlio ar kaltininko asmenybę, pirmiausia būtina išaiškinti kas gi toks yra nusikaltėlis. Nusikaltėlis – tai asmenybė su daug aukštesniu nepasitikėjimo lygiu savyje, impulsyvumu ir agresyvumu, atstumu nuo vertybių ir vertingo bendravimo. Tokios asmenybės blogiau įsavina teisinių ir moralinių normų reikalavimus, daugiau atskirti nuo visuomenės ir jos vertybių, nuo socialinių mažumų, ir pas jas blogas socialinis prisitaikymas, dėl ko iškyla nemaži sunkumai norint prisitaikyti.²⁴⁰

Kalbant apskritai, tai nusikaltėlis yra asmuo, kuris padarė nusikaltimą. Priėmus naują LR BK, sąvoka „nusikaltimas“ buvo pakeista sąvoka „nusikalstama veika“, todėl tiksliau yra kalbėti ne apie nusikaltėlio, o kaltininko asmenybę. Atsižvelgiant į tai, kad tarp šių dviejų sąvokų nėra skirtumo, šiame darbe bus naudojamos tos dvi sąvokos.

Kriminologijos literatūroje aprašytus įvairių autorių požiūrius į sąvoką „nusikaltėlio asmenybė“ galima sąlygiškai suskirstyti į dvi grupes. Pirmajai grupei priskirtini autoriai sąvoka „nusikaltėlio asmenybė“ naudoja, kalbėdami apie konkretų žmogų, padariusį nusikaltimą²⁴¹, t.y. kalba ne apie abstraktų, o apie konkretų teisės pažeidėją. Konkrečią nusikaltėlio asmenybę jie supranta trim prasmėm: formaliąja (žmogaus, padariusio nusikaltimą, asmenybė), turinio (ypatinga asmenybės charakteristika, socialinių ir psichologinių požymių visuma) ir formaliąja – turinio (asmens būklė nusikaltimo padarymo metu).²⁴²

²³⁶ MORKŪNIENĖ, J. *Socialinė filosofija*. Vilnius : Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras, 2002, p. 103

²³⁷ *Cit. op.* 166, p. 66.

²³⁸ ВОЛКОВ, Б. С. *Личность преступника. Уголовноправовое и криминологическое исследование*. Изд-во Казанского ун-та, 1972. p. 7.

²³⁹ *Cit. op.* 166, p. 66.

²⁴⁰ КУДРЯВЦЕВ, В. Н., et al. *Криминология*. Москва: Юристъ, 1997. p. 80

²⁴¹ *Cit. op.* 166, p. 66, 586.

²⁴² JATKEVIČIUS, A. *Nepilnamečių smurtinio nusikalstamumo prevencija*. Daktaro disertacija. [interaktyvus]. Vilnius: VU, 2003, p. 30-31. [Žiūrėta 2007-03-18]. Prieiga per internetą <<http://www.nplc.lt/lit/lit23/lit23-iv.pdf>>

Antrosios grupės autoriai sąvoką „nusikaltėlio asmenybė“ vartoja kaip bendrinę, apibūdinančią tam tikrą žmonių tipą. Jie nusikaltėlio asmenybe laiko savybių ir santykių visumą, apibūdinančią abstraktų baudžiamosios teisės draudimo pažeidėją,²⁴³ neigiamų, kriminogeninių asmenybės bruožų, nulėmusių arba galėjusių nulemti nusikaltimo padarymą, visumą.

[vertinus skirtingų autorių teiginius, pritartina antrajai autorių grupei ir manytina, kad nusikaltėlio asmenybė nėra tapati konkretų nusikaltimą padariusio žmogaus asmenybei. Konkretaus nusikaltimą padariusio žmogaus asmenybę sudaro biologinių, psichologinių ir socialinių savybių visuma, būdinga žmogui, padariusiam konkretų nusikaltimą. Tuo tarpu nusikaltėlio asmenybė kriminologijoje yra veikiau apibendrinta daugumos konkrečius nusikaltimus padariusių žmonių asmenybė. Tai nebe konkreti asmenybė, o savotiškas masyvas, padariusių nusikaltimu asmenų visuma.²⁴⁴

Tarybinėje kriminologijoje taip apibrėžiama nusikaltėlio asmenybės sąvoka – tai socialinių ir socialiniai reikšmingų savybių, požymių, ryšių, santykių visuma, apibūdinanti asmenį, kaltą baudžiamojo įstatymo pažeidimu, ir kartu su kitomis sąlygomis ir aplinkybėmis daranti įtaką jo antvisuomeniniam elgesiui.²⁴⁵

Taigi kaltininko asmenybę galima apibūdinti kaip įvairių socialinių ir socialiai reikšmingų požymių ir savybių visumą, būdinga asmenims, padariusiems nusikaltimus.²⁴⁶

5. Kaltininko asmenybės struktūra

Dauguma kriminologų teigia, kad nusikaltėlio asmenybės struktūra – tai savybių ir santykių, apibūdinančių abstraktų baudžiamojo įstatymo pažeidėją, sąlyginis padalijimas į demografines, socialinių vaidmenų, teisinės, psichologines, fiziologines ir kitas kriminologiniu požiūriu reikšmingas vienaarūšes grupes. Nusikaltėlio asmenybės struktūra atspindi ne tik ją sudarančių požymių įvairovę, skirtingą jų pobūdį, bet ir skirtingą jų vaidmenį nusikalstamo elgesio etiologijoje ir tuo pat metu jų tarpusavio ryšį ir sąveiką.²⁴⁷ Kai kurie autoriai vietoj sąvokos „nusikaltėlio asmenybės struktūra“ siūlo vartoti sąvoką „nusikaltėlio asmenybės kriminologinė charakteristika“, kurią taip pat supranta kaip įvairių nusikaltimą padariusio asmens bruožų sistemą.²⁴⁸

Dauguma autorių²⁴⁹ nusikaltėlio asmenybės struktūroje pirmiausiai išskiria socialinius demografinius bruožus. Į šią grupę įeina tokios nusikaltusio asmens savybės, kaip jo lytis, amžius,

²⁴³ *Cit. op.* 166, p. 66.

²⁴⁴ АБЕЛЬЦЕВ, С. *Личность преступника и проблемы криминального насилия*. Москва: Юнити-Дана, 2000, p. 11.

²⁴⁵ КУДРЯВЦЕВ В.Н., et al. *Личность преступника*. Москва: Юрид. Лит., 1975, p. 18.

²⁴⁶ *Cit. op.* 241, p. 31.

²⁴⁷ *Cit. op.* 244, p. 30.

²⁴⁸ *Cit. op.* 241, p. 38.

²⁴⁹ P.vz., knygos „Личность преступника“ bendraautoriai.

išsimokslinimas, užimtumas, gyvenamoji vieta, šeiminė padėtis ir kt. Antra bruožų grupė – teisinės moralinės (arba teisinės dorovinės) savybės, apimančios nusikaltimo padarymo motyvą, tikslą, nusikaltimų kartotinumą, recidyvą, grupiškumą ir kai kurias nusikaltusio asmens socialines psichologines savybes (pažiūras, emocijas ir kt.). Motyvuojant tuo, jog kiekvienas žmogus visuomenėje atlieka daugybę vaidmenų, išskiriamos ir socialinio vaidmens statuso savybės: darbuotojo, vaiko, moksleivio ir kt. Ši savybių grupė dar vadinama socialinėmis funkcinėmis savybėmis, ir apima duomenis apie nusikaltėlio socialinį aktyvumą, gyvenimo orientaciją, kultūrą, bendravimą, dorovinį klimatą.

Iš lietuvių kriminologų bene išsamiausia nusikaltėlio asmenybės struktūrą pateikia J. Bluvšteinas ir V. Justickis. Jie nusikaltėlio asmenybę struktūriškai vaizduoja kaip tam tikrą sistemą, susidedančią iš tokių blokų (posistemių): 1) teisiniai požymiai; 2) demografiniai požymiai; 3) socialiniai, kultūriniai požymiai; 4) ekonominiai požymiai; 5) santykis su socialinėmis institucijomis; 6) požiūris į socialines bendrijas; 7) požiūris į socialines normas; 8) socialiniai vaidmenys.²⁵⁰ Taigi pažymėtina, kad įvairūs autoriai savo darbuose nagrinėja skirtingais pagrindais suformuluotas nusikaltėlio asmenybės struktūras. Tačiau egzistuoja tam tikri asmenybės struktūros elementai, kuriuos akcentuoja visi ar dauguma kriminologų, pvz., socialinės, demografinės ir teisinės nusikaltusiems asmenims būdingos savybės. Šios savybės išskiriamos ir smurtinius nusikaltimus darančių asmenų asmenybės struktūrose. Kriminologinėje literatūroje, analizuojant nusikaltėlio asmenybės struktūrą, dažniausiai aptariami šie svarbiausi nusikaltėlio asmenybės bruožai²⁵¹:

1. socialiniai demografiniai asmenybės bruožai (amžius, lytis, išsimokslinimas, užimtumas, pilietybė, šeiminė padėtis ir kt.);
2. psichologiniai bruožai (bruožai, atskleidžiantys poreikius ir motyvus, bruožai, atskleidžiantys asmenybės vertybines orientacijas).

5.1. Socialiniai demografiniai požymiai

Demografija yra mokslas apie gyventojus, jų skaičių, geografinį pasiskirstymą ir sudėtį pagal visuomenines grupes, užsiėmimą, lytį, amžių, tautybę. Iš esmės demografiniai požymiai atspindi tuos asmenybės bruožus, kurie rodo kiekybinę ir kokybinę nusikaltėlių, kaip tam tikros gyventojų dalies, charakteristiką. Kartu su kitomis savybėmis jie leidžia išsamiau apibūdinti nusikaltėlio asmenybę.²⁵²

Amžius. Šio požymio analizė leidžia daryti išvadas apie kriminogeninį aktyvumą skirtingų asmenų amžiaus grupėse. Kriminologijoje jau seniai nustatyta, kad žmogus jauno amžiaus

---

²⁵⁰ *Cit. op.* 230, p. 84-89

²⁵¹ *Cit. op.* 166, p. 586-587.

²⁵² *Cit. op.* 166, p. 220.

dažniau padaro agresyvaus, impulsyvaus pobūdžio nusikaltimus. Priešingas teisei senyvo amžiaus elgesys mažiau impulsyvus, daugiau apgalvotas. Amžius lemia poreikius, tikslus, gyvenimo būdą. Remiantis statistiniais duomenimis²⁵³ 2006 m. užregistruota 294 tyčinių nužudymų, iš jų 35,47% padarė asmenys, esantys 14-24 m. amžiaus grupėje, 31, 6% sudaro asmenys esantys 25-39 m. grupėje, o asmenys priklausantys virš 40 m. grupei sudaro 25%.(žr. 1 diagramą)

Nepilnamečių nusikalstamumas yra sudedamoji ir specifinė bendro nusikalstamumo dalis. Pastebėta, kad nepilnamečių nusikalstamumas didėja netgi tose šalyse, kuriose bendras nusikalstamumo lygis mažėja. Statistika rodo, kad jaunimo nusikalstamumas didėja visame pasaulyje – tiek Rytų, tiek Vidurio, tiek Vakarų Europoje ir kitose ekonomiškai išsivysčiusiose pasaulio šalyse (ypač JAV).²⁵⁴2006 m. Lietuvoje buvo 3403284 gyventojų²⁵⁵, iš kurių nepilnamečių, kurie gali būti traukiami baudžiamajon atsakomybėn, tai yra 14-17 metų amžiaus asmenų, buvo 271074. Tokie nepilnamečiai sudaro tik 7,9 proc. visų Lietuvos gyventojų. O per 2006 metus nepilnamečiai padarė 9,2 proc. tyčinių nužudymų, tai yra 29 veikas, lyginant su bendru registruotų asmenų, tyčinio nužudymo padarymo, skaičiumi²⁵⁶ (žr. 2 diagrama).

Apibendrinant galima teigti, kad amžiaus analizė kriminologijoje yra būtina ir reikalinga, nes ji padeda atskleisti asmenų kontingentą, linkusių daryti nusikaltimus, o tokių asmenų analizė gali padėti efektyviai vykdyti nusikaltimų prevenciją.

Lytis. Tai vienas iš požymių charakterizuojantis nusikaltėlių asmenybę. Kriminologijos literatūroje teigiama, kad nusikaltimus, ypatingai smurtinius, dažniausiai daro vyriškosios lyties asmenys. Užsienio kriminologai nurodo, kad moterų nusikaltimai yra retai išaiškinami, už juos baudžiama taip pat retai arba labai švelniai.²⁵⁷ M. Laine (Лайне) taip pat pažymi, kad moterys padaro mažiau nusikaltimų, nei vyrai, be to, tie nusikaltimai yra ne tokie sunkūs; po pirmojo nuosprendžio moterys rečiau tampa recidyvistėmis.²⁵⁸ V. Justickis teigia, kad visuomenė linkusi daug liberaliau žiūrėti į vaikinų alkoholizmą, narkotizaciją, seksualinį pasileidimą ir pan. Tačiau dažnai mergina, padariusi tokį patį nusizengimą, baudžiama švelniau, nei vaikinai, arba visiškai atleidžiama nuo bausmės, kartais iš viso atsisakoma jai kelti bylą. Be to, vaikinai žymiai dažniau įtariamais nusikaltimo padarymu.²⁵⁹

Nusikaltėlių lyties požymis liudija apie tvirtą vyrų dominavimą darant nusikaltimą. Analizuojant nusikaltimus žmogaus gyvybei pažymėtina, kad juos daug dažniau padaro vyrai nei

²⁵³ Duomenys iš Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centro. <http://www.nplc.lt>

²⁵⁴ SAKALAUSKAS, G. Nusikalstamumas. *Pranešimas apie žmogaus socialinę padėtį Lietuvoje*. Vilnius: Jungtinių Tautų Vystymo Programa, 1999, p. 145.

²⁵⁵ Duomenys iš Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. <http://www.stat.gov.lt>

²⁵⁶ Duomenys iš Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centro. <http://www.nplc.lt>

²⁵⁷ *Cit. op.* 241, p. 41.

²⁵⁸ ЛАЙНЕ, М. *Криминология и социология отклоненного поведения*. Хельсинки: Центр обучения тюремных служащих. 1994. p.65

²⁵⁹ *Cit. op.* 230, p. 203.

moterys. 2005 m. užregistruota 410 nusikaltimų žmogaus gyvybei, iš jų 377 – vyrų, 33 – moterų. 2006 m. užregistruota 347 asmenų, įtariamų nusikaltimų žmogaus gyvybei padarymu, iš jų 319- vyrų, 28- moterų. Šie duomenys rodo, kad su kriminaline prievarta susijusių nusikaltimų srityje moters "emancipacijos" – tradicinių vyro ir moters vaidmenų susilyginimo procesas yra lėtas.²⁶⁰ (žr. 3 diagramą)

Išsilavinimas. Asmens išsilavinimas turi nemažą kriminologinę reikšmę, kadangi išsilavinimo lygis yra glaudžiai susijęs su asmens vidine kultūra, pažinčių ratu, gyvenimo planais ir galimybėmis. Žmogaus išsilavinimas apibūdina socialinį asmens statusą, asmenybės elgesį, jo interesų sferą, bendravimo ratą, gyvenimo tikslo realizavimo būdų pasirinkimą²⁶¹. 15 m. ir vyresnių gyventojų išsilavinimas gana aukštas. Pirmąjį 2006 m. ketvirtį 900 tūkst. arba trečdalis šio amžiaus šalies gyventojų turėjo vidurinį išsilavinimą su profesija ar be jos, arba po pagrindinės mokyklos buvo įsigiję profesiją, 563 tūkst. turėjo aukštąjį ir aukštesnįjį išsilavinimą, o 544 tūkst. turėjo specialųjį vidurinį ar pavidurinį išsilavinimą. Miesto gyventojų išsilavinimas aukštesnis nei kaimo gyventojų. 2006 m. 6 tyčinius nužudymus padarė asmenys turintys aukštąjį išsilavinimą, 13- aukštesnįjį, 22 – profesinį, 122 – vidurinį, 104 – pagrindinį, 2 – neturintys išsilavinimo. Taigi, kaip rodo pateikti duomenys, nužudymus dažniau padaro žemesnio išsimokslinimo (žemesnio intelekto) asmenys.²⁶² (žr. 4 diagrama)

Užimtumas. Užimtumo lygis amžiaus grupėse skirtingas. Aukščiausias yra 25–54 m. amžiaus gyventojų užimtumo lygis. Pirmąjį 2006 m. ketvirtį šios amžiaus grupės gyventojų užimtumo lygis išaugo iki 81 procento, prieš ketverius metus jis buvo 74,5 procento. Per ketverius metus 25–54 m. amžiaus gyventojų užimtumo lygis išaugo 6,5 procentinio punkto.²⁶³

Išanalizavus statistinius duomenis, pažymėtina, kad daugiausia nužudo asmenys, kurie nedirbo. 2006 m. 51 nužudymus padarė asmenys, kurie dirbo arba valstybiniame arba privačiame sektoriuje, tuo tarpu asmenys, kurie nedirbo ar nesimokė padarė 244 nužudymų. Remiantis oficialių statistikų duomenimis galima daryti išvadą, jog nusikaltimus dažniausiai yra likę daryti asmenys, niekur nedirbantys ir nesimokantys (žr. 5 diagrama).

Pilietybė. Pilietybė apibrėžia asmens nuolatinę teisinę ryšį su valstybe, nepriklausomai nuo jo gyvenamosios vietos. Informatikos ir ryšių departamento oficialios statistikos duomenimis 2005 m. nusikaltimus padarė 25548 Lietuvos piliečiai, 290 – užsienio valstybės piliečiai, 206 – asmenys be pilietybės. 2006 m. Lietuvos piliečiai padarė 24265 nusikaltimų, 357 – užsienio

²⁶⁰ Duomenys iš Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centro. <http://www.nplc.lt>

²⁶¹ АНТОНЯН, Ю. М., et al. *Личность преступника*. Санкт-Петербург, 2004, p. 27-28

²⁶² Darbo jėga, užimtumas ir nedarbas. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007-03-16]. Prieiga per internetą < http://db.stat.gov.lt/sips/leid/p2012006i/p2012006I_analitine_apzvalga.htm >

²⁶³ Darbo jėga, užimtumas ir nedarbas. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007-03-16]. Prieiga per internetą < http://db.stat.gov.lt/sips/leid/p2012006i/p2012006I_analitine_apzvalga.htm >

valstybių piliečiai, 159 – asmenys be pilietybės. Iš to darytina išvada, kad daugumą nusikaltimų padaro Lietuvos Respublikos piliečiai.²⁶⁴

Apibendrinant aptartas aplinkybes galima teigti, kad šalyje dažniausiai įtariamais nusikalstamų veikų padarymu Lietuvos piliečiai, sulaukę nuo 21 iki 30 metų amžiaus, turintys vidurinę arba pagrindinę išsilavinimą, niekur nedirbantys ir nesimokantys.

5.2. Psichologiniai požymiai

Psichologinių bruožų sistema – tai visuma sąlyginai stabilių individo bruožų, kurie lemia tipines reagavimo į aplinką formas, savęs vertinimą, elgesio mechanizmą, tarpasmeninius santykius, tai yra vidinis asmenybės komponentas, kuris rodo sąlyginai pastovią ir nepakartojamą asmenybės struktūrą, garantuojančią individui aktyvią veiklą visuomenėje²⁶⁵. Psichologinė analizė padeda suvokti nusikalstamo elgesio mechanizmą, bet ji nepajėgia atsakyti į visus klausimus apie šį elgesį nulemiančius faktorius. Psichologinius bruožus galima į 2 grupes:

1. bruožai, atskleidžiantys poreikius ir motyvus;
2. bruožai, atskleidžiantys asmenybės vertybines orientacijas.

Motyvus yra suprantamas kaip vidinė būsena, skatinanti asmenį sąmoningai veikti siekiant užsibrėžto tikslo. Žmogui svarbu žinoti savo veiklos motyvus, nes tai jam padeda reguliuoti veiklą, numatyti veiklos tikslą ir siekimo būdus. Baudžiamojoje teisėje motyvai yra klasifikuojami į pozityvius (noras padėti, siekimas palengvinti kančias ir kt.), neutralius (meilė, draugystė ir kt.), negatyvius (savanaudiškumas, pavydas, chuliganiškas, keršto ir kt.)²⁶⁶.

Kai kurie psichologai linkę manyti, kad iš pirmo žvilgsnio trivialūs motyvai, paskatinę žmogų nusikalsti, iš tiesų yra susiję su gilesniais psichiniais procesais ir tokį žmogaus elgesį lemia gilesnės priežastys. Kiti autoriai teigia, jog tai, kad labai paprastas, kasdienis įvykis gali sukelti labai stiprią reakciją, pasireiškiančią žmogaus nužudymu, rodo, kad tas išorinis motyvus tik atspindi susikaupusią frustraciją. Šie autoriai mano, kad įžeidimas arba menkas pagrasinimas iš tiesų negali būti nusikaltimo priežastis. Jų manymu, nusikaltėlis kaupė nemalonius išgyvenimus, įtampą, kol tas įžeidimas buvo paskutinis lašas, ir visa neigiama sukaupta energija nukreipiama į tuo metu šalia esantį asmenį.

Lietuvoje vyrauja vadinamieji „buitiniai“ nužudymų motyvai. Iš tyčinių nužudymų motyvų pažymėtini šeimų vaidai (18 proc.),barniai ir muštynės, kai vienas arba du konflikto dalyviai neblaivūs (apie 50 proc.), kerštas (8proc.), sutuoktinių neištikimybė (2 proc.). Dėl savanaudiškų

²⁶⁴ Duomenys iš Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centro. <http://www.nplc.lt>

²⁶⁵ *Cit. op.* 166, p. 587.

²⁶⁶ *Cit. op.* 64, p. 215.

motyvų ir chuliganiškų paskatų padaroma tik maždaug 12 proc. nužudymų, tačiau pastaraisiais metais ši dalis pradėjo didėti. Dažniausiai tyčiniai nužudymai padaromi spontaniškai.

Asmenybės poreikiai – tai objektyviai sąlygojami vidiniai siekiai, reikalingi asmenybės materialiniam, dvasiniam ir socialiniam egzistavimui, taip pat veikla, skirta šiems siekiams patenkinti. Kriminologai H. Schneideris, A. Dolgova teigia, kad dažniausiai nusikaltėlių interesas mokytis, įgyti profesiją ir dirbti, prisidėti prie visuomenei naudingos veiklos menkas.²⁶⁷

Analizuojant psichologinius smurto priežastis, reikia pažymėti, kad prie tokių priežasčių priskiriama vaikystėje patirta prievarta ir atstūmimas, smurtas namuose ir kitoje aplinkoje, menkavertiškumo jausmas, aplinkinių spaudimas nusikalsti ir lengvai prieinami ginklai. Smurto galimybė susijusi ir su tuo, kad asmuo su savimi nešiojasi ginklą, dėl visko kaltina kitus, nevykdo socialinių įsipareigojimų. Tai, kad asmuo gali taikyti smurtą prieš kitus, rodo jau tai, kad asmuo nesivaldo paprastuose situacijose, reaguoja impulsyviai, nepasimoko iš nemalonios patirties, jo elgesys nesikeičia ir po bausmės. Dažnai toks asmuo linksta į kraštutinę riziką, kuria smulkius smurto veiksmų planus, pasakoja apie žiaurumus, patiria malonumą kankindamas gyvūnus.²⁶⁸

Atsakant į klausimą kodėl žmonės žiauriai elgiasi, yra sukurtos du tokio paaiškinimo kryptys. Pirmas paaiškinimas siekia Aristotelio laikus – žmonės elgiasi žiauriai keršydami už skausmą, kurį patys patyrė. Žmonės gali reaguoti į skausmą, patirtą vaikystėje, sukeldami skausmą kitiems. Ši uždelsto keršto samprata aiškina žiaurumą kaip patologinę ankstesnio kentėjimo ir sukaupto pykčio rezultata.²⁶⁹

Kiti autoriai teigia, kad žmonės iš prigimties turi polinkį kelti skausmą kitiems, todėl tik įstatymai ir socialinės normos riboja žmogaus natūralų poreikį atlikti žiaurius veiksmus; toks poreikis realizuojamas, jeigu leidžia aplinkybės.

Remdamiesi aptartomis aplinkybėmis galime išskirti reikšmingiausius asmens psichologinius bruožus, lemiančius arba galinčius nulemti nusikalstamos veikos padarymą, tai yra impulsyvumas, pavydas, priekabumas, agresyvumas, perdėtas savęs vertinimas, agresijos išpuoliai, emocinis nepastovumas, žemas intelekto lygis ir kt., o jų visumos pažinimas turi didelę reikšmę atskleidžiant vidinį nusikaltėlio asmens požiūrį į nusikalstamo elgesio mechanizmą, tarpasmeninius santykius bei polinkį nusikalsti.

---

²⁶⁷ *Cit. op.* 166, p. 587.

²⁶⁸ *Cit. op.* 73, p. 352.

²⁶⁹ *Cit. op.* 73, p. 352-353.

Išvados

1. Galiojančiame BK nusikaltimai žmogaus gyvybei skirstomi į 2 grupes: nužudymus ir kitus nusikaltimus žmogaus gyvybei. Pažymėtina, kad galiojantis BK aiškiai atskiria nužudymą nuo neatsargaus gyvybės atėmimo. Tokia koncepcija atsispindi tiek Lietuvos, tiek ir daugumos užsienio šalių baudžiamuosiuose įstatymuose.

2. Nusikaltimų žmogaus gyvybei objektu yra kito žmogus gyvybė. Nepaneigiant baudžiamosios teisės doktrinoje pateikiamų žmogaus gyvybės pradžios teorijų („pirmojo įkvėpimo“, „gyvybingumo“, „pirmojo judesio“, „virkštelės perkirpimo“, „galvos smegenų susiformavimo“, ir „pirmojo širdies dūžio“), gyvybės pradžios momentą derėtų sieti su gimdymo pradžia, o mirties momentą su biologine mirtimi.

3. Nužudymas pripažįstamas kvalifikuotu, jei kaltininko veikoje yra bent viena iš LR BK 129 straipsnio 2 dalyje įtvirtintų aplinkybių, kurios gali būti susijusios su įvairiais nusikalstamos veikos sudėties elementais: nukentėjusiuoju, objektyviosios bei subjektyviosios pusės požymiais. BK yra pateiktas išsamus sąrašas požymių, kuriems esant nužudymas pripažįstamas ypač pavojinga veika. Daugelio užsienio valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose laikomasi analogiškos pozicijos, siekiant suformuluoti baigtinį nužudymą kvalifikuojančių aplinkybių sąrašą.

4. Privilegiuotos yra tokios nusikalstamų veikų sudėtys, kurios formuluojamos įtraukiant į pagrindinę sudėtį papildomus požymius, mažinančius veikos pavojingumą. Nužudymas labai susijaudinus laikomas privilegiuotu, nes veikos pavojingumą lemia kaltininko būseną. Kaltininkas yra fiziologinio afekto būsenos, dėl nukentėjusiojo elgesio jis labai susijaudina ir dėl to negalėdamas kontroliuoti savo veiksmų nužudo. Pažymėtina, kad panaši nusikaltimo sudėtis yra numatyta kitose BK valstybėse, tačiau su tam tikrais skirtumais.

5. Tinkamas naujagimio nužudymo kvalifikavimas priklauso nuo dviejų tarpusavyje susijusių ir LR BK 131 str. įtvirtintų kategorijų: naujagimio sąvokos ir patologinės motinos būsenos: kadangi naujagimiu kūdikis yra laikomas nuo gimimo iki 28 dienų amžiaus, tai motinos įvykdytas naujagimio nužudymas bus vertinamas kaip privilegiuotas tik tuo atveju, jei motinai nustatyta gimdymo nulemta būseną ir laikotarpis tarp gimdymo ir nužudymo yra ne ilgesnis kaip 28 dienos.

6. Neatsargų gyvybės atėmimą nuo nužudymų leidžia atskirti subjektyvioji pusė. Gali būti padaromas dėl nusikalstamo pasitikėjimo arba dėl nusikalstamo nerūpestingumo. BK 132 straipsnio 2 ir 3 dalyse numatytos kvalifikuotos šio nusikaltimo sudėtys. Pagal 2 dalį kaltininkas atsakys, kai jis gyvybę atima dviem ar daugiau žmonių. Tai atvejai, kai dėl kaltininko neatsargumo žūsta ne vienas žmogus ir tai yra vienos, o ne kelių veikų padarinys. 3 dalyje

nustatyta baudžiamoji atsakomybė už neatsargų gyvybės atėmimą, pažeidžiant teisės aktų nustatytas specialias elgesio saugumo taisykles. Pagal BK 132 straipsnio 4 dalį už šio straipsnio 3 dalyje numatytą veiką atsako ir juridinis asmuo.

7. Sukurstymas nusižudyti yra privedimo prie savižudybės rūšis, kai to pasiekama ne žiauriu ir ne klastingu elgesiu, o kitais būdais, pvz. įkalbinėjimu. Privedimu prie savižudybės pripažįstamos tik veikos, kurios yra susijusios su žiauriu, klastingu kaltininko elgesiu nukentėjusiojo atžvilgiu.

8. Padėjimas nusižudyti atsirado tik įsigaliojus naujam BK. Šį nusikaltimą reikia skirti nuo eutanazijos. Eutanazija yra aktyvi ir pasyvi. Aktyvios ir pasyvios eutanazijos atskyrimas svarbus tuo, kad pasyvioji eutanazija arba gydymo netaikymas iš esmės yra toleruojami ir palaikomi tiek visuomenės, tiek medikų. Tuo tarpu aktyvi eutanazijos forma vienareikšmiškai atmetama. Visiškai tapatinti padėjimo nusižudyti reglamentuoto BK 134 str. ir eutanazijos negalima. Atsakomybė už padėjimą nusižudyti numatyta tuo atveju, kai padedama beviltiškai sergančiam asmeniui, todėl jeigu padedama nusižudyti žmogui, kuris beviltiškai neserga, tai kaltininkas pagal BK 134 straipsnį neatsakys.

9. Apie nusikaltėlio asmenybę galima kalbėti tik nuo nusikaltimo padarymo momento, iki tol galima nustatinėti tik tam tikrą kriminalinės asmenybės tipą, tai yra turintį didesnę polinkį nusikalsti. Nusikaltėlio asmenybės suvokimą reikėtų analizuoti sistemiškai, visų pirma suvokti „asmenybės“ prasmę, vėliau pereiti prie nusikaltėlio asmenybės sąvokos. Asmenybės problemas tiria daugelis mokslų: psichologija, filosofija, medicina, sociologija. Nusikaltėlio asmenybė nėra tapati konkretų nusikaltimą padariusio žmogaus asmenybe. Nusikaltėlio asmenybė kriminologijoje yra veikiau apibendrinta daugumos konkrečius nusikaltimus padariusių žmonių asmenybė. Tai nebe konkreti asmenybė, o savotiškas masyvas, padariusių nusikaltimų asmenų visuma. Taigi kaltininko asmenybę galima apibūdinti kaip neigiamų, kriminogeninių asmenybės bruožų, nulėmusių arba galėjusių nulemti nusikalstamos veikos padarymą, visumą.

10. Požymių visuma (kompleksas), kuri charakterizuoja nusikaltėlio asmenybę, gali būti labai įvairi. Išanalizavus nusikaltėlio asmenybės struktūros elementus, išvardintus kriminologinėje literatūroje, galime teigti, kad dažniausiai yra aptariami socialiniai demografiniai ir psichologiniai nusikaltėlio asmenybės bruožai. Atlikus tam tikrų empirinių duomenų analizę galime apibendrinti, kad Lietuvoje dažniausiai nusikalstamų žmogaus gyvybei padarymu yra įtariami Lietuvos piliečiai, sulaukę nuo 18 iki 30 metų amžiaus, turintys vidurinę arba pagrindinę išsilavinimą, niekur nedirbantys ir nesimokantys, pasižymintys impulsyvumu, pavydu, priekabumu, agresyvumu, perdėtu savęs vertinimu, agresijos išpuoliais, emociniu nepastovumu.

Panaudotų šaltinių sąrašas

Įstatymai ir kiti teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos konstitucija (Valstybės žinios, 1992, Nr. 33-1014.)
2. 1989 m. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija (Valstybės žinios, 1995, Nr. 60-1501.)
3. 1950 m. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija (Valstybės žinios, 1995, Nr. 40 – 987.)
4. 1983 m. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos Šeštasis protokolai (Valstybės žinios, 1999, Nr. 61 – 1978.)
5. 2002 m. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos Šeštasis protokolai (Valstybės Žinios, 2004, Nr. 77-2663.)
6. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (Valstybės žinios, 2000, Nr. 89-2741)
7. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262)
8. Lietuvos Respublikos žmogaus audinių, ląstelių ir organų donorystės ir transplantacijos įstatymas (Valstybės žinios, 2004, Nr. 55 – 1886)
9. Lietuvos Respublikos vaiko gimimo momento nustatymo įstatymas (Valstybės žinios, 2002, Nr. 43-1602)
10. Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas (Valstybės žinios, 1999, Nr. 66 – 2130)
11. Lietuvos Respublikos žmogaus mirties nustatymo įstatymas (Valstybės žinios, 1997, Nr. 43-1601)
12. Lietuvos Respublikos vaiko teisių pagrindų įstatymas (Valstybės žinios, 1996, Nr. 33 – 807)
13. Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo, Pataisos darbų ir Baudžiamojo proceso kodeksų pakeitimo ir papildymo (Valstybės žinios, 1994, 60 – 1182)
14. Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso 22, 24, 42, 43, 49, 50, 54(1), 71, 75, 105, 227(1), 227(3) straipsnių pakeitimo įstatymas (Valstybės Žinios, 1998, Nr. 115-3238)

Specialioji literatūra

1. ALIUKONIENĖ, R. Kankinimas ar kitoks ypatingas žiaurumas kaip požymis, kvalifikuojantis sunkų sveikatos sutrikdymą. *Teisė*, 2005, nr. 54, p. 19-29;
2. ALIUKONIENĖ, R., MILINIS, A. Kitų žmonių gyvybei pavojingas būdas kaip nužudymo, sunkaus ir nesunkaus sveikatos sutrikdymo kvalifikuojamasis požymis. *Teisė*, 2006, nr. 59, p. 18-27;
3. ANDRIULIS, V., Pamedės teisyne baudžiamoji teisė ir procesas. *Socialistinė teisė*, nr. 1, 1978, p. 49-55;
4. ANDRIULIS, V., MAKSIMAITIS, M. *Lietuvos teisės istorija*. Vilnius: Justitia, 2002;

5. BIELIŪNAS, E.; et al. *Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso komentaras*. Vilnius: Mintis, 1989;
6. BIKELIS, S. Nusikalstamos veikos neteisėtumo suvokimo samprata ir jo baudžiamoji teisinė reikšmė. *Jurisprudencija*, 2006, nr. 7 (85), p. 57-63;
7. BLUVŠTEINAS, J. *Kriminologija*. Vilnius: „Pradai“, 1994;
8. ČEPAS, A. Nepilnamečių nusikalstamumas ir jo priežastys. Vilnius, 1982;
9. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijos leidykla, 1993;
10. DAVID G.MAYERS. *Psichologija*. Vilnius: Poligrafija ir informatika, 2000;
11. DOCKA, P. Nuo aborto iki žmogžudystės. *Justitia*, 1999, nr.3, p.16-18;
12. DRAKŠAS, R. Mirties bausmė ir kiti teisėto gyvybės atėmimo pagrindai. *Teisė*, 1999, nr. 33(4), p. 20-33;
13. DRAKŠIENĖ, A. Pakaltinamumas kaip nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės prielaida. *Teisė*, 2006, nr. 58, p.54-69;
14. JOVAIŠAS, K. Nusikaltimai asmens gyvybei, sveikatai, laisvei ir orumui. *Teisės problemos*. 1997, Nr.2;
15. JUOZAS, T., et. al. *Visuotinė Lietuvių enciklopedija*. Vilnius : Mokslo enciklopedijų leidybos institutas, 2002;
16. JUSTICKIS, V. *Kriminologija. Vadovėlis. 1 dalis*. Vilnius: Lietuvos Teisės Universitetas, 2001;
17. KAVOLIŪNAITĖ, E. Žmogaus gyvybės teisinės apsaugos pradžios koncepcijos. *Teisės problemos*, 2005, Nr/ 2(48), p. 5-25;
18. LELIŪGIENĖ, I. *Žmogus ir socialinė aplinka*. Kaunas, 1997;
19. LIESIS, M. Baudžiamosios atsakomybės už aktyviają eutanaziją ir padėjimą nusižudyti reglamentavimas Lietuvos, Vokietijos ir Olandijos Baudžiamuosiuose kodeksuose. *Teisė*, 2005, nr. 54, p.98-109;
20. MAKSIMAITIS, M.; VANSEVIČIUS, S. Lietuvos valstybės ir teisės istorija. Vilnius: Justitia, 1997;
21. MILINIS, A. Nužudymų kvalifikavimo problemos teismų praktikos pavyzdžiu. *Teisė*. 2003, nr. 48, p.57-71;
22. MORKŪNIENĖ, J. *Socialinė filosofija*. Vilnius :Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras, 2002;
23. NOCIUS, J. *Nusikaltimai žmogui*. Vilnius: Vilniaus Universiteto Leidykla, 1998;
24. PAVILONIS, V.; MERKEVIČIUS, R. *Būtinoji gintis*. Vilnius: Justitia, 1999;
25. PAVILONIS, V., et al. *Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis: vadovėlis. 2-asis papild. leid.* Vilnius: Eugrimas, 2001;

26. PAVILONIS, V. Lietuvos Respublikos konstitucijos II skirsnio „Žmogus ir valstybė“ komentaras. *Teisės problemos*, 1999, Nr. 1-2;
27. PAVILONIS, V., et al. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis*. vadovėlis. 3-asis pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius: Eugrimas, 2003;
28. PAVILONIS, V. Baudžiamoji atsakomybė už neveikimu padarytus nusikaltimus. *Justitia*, 1997, Nr.1, p. 6-7, 22.
29. PIESLIAKAS, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė*. Vilnius: Justitia, 2006;
30. PIESLIAKAS, V. *Mokymas apie nusikaltimą ir nusikaltimo sudėtį*. Vilnius: Atviros Lietuvos fondas, 1996;
31. PRAPIESTIS, J., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo komentaras komentaras*. Vilnius: TIC, 2004;
32. PRAPIESTIS, J., et al. *Namų advokatas*. Vilnius: TIC, 2002;
33. SAKALAUSKAS, G. Nusikalstamumas. Pranešimas apie žmogaus socialinę padėtį Lietuvoje. Vilnius: Jungtinių Tautų Vystymo Programa, 1999;
34. SAKALAUSKAS, G. Vaikų ir jaunimo baudžiamoji atsakomybė Vokietijoje. *Teisės problemos*, 2000, nr. 3-4, p. 39-67;
35. SOLOVEIČIKAS, D. Šiuolaikinės juridinių asmenų baudžiamosios atsakomybės realizavimo doktrinos. *Teisė*, 2003, nr. 46, p. 139-156;
36. STANKEVIČIUS, V. *Baudžiamoji teisė: paskaitos*. Kaunas: Lietuvos universiteto Teisių fakultetas, 1925;
37. VANSEVIČIUS, S. *LDK valstybiniai – teisiniai institutai*. Vilnius: Mintis, 1981;
38. VANSEVIČIUS, S. Lietuvos baudžiamosios teisės šaltiniai 1919 – 1940 metais. *Teisė*, 1993, Nr. 27;
39. VANSEVIČIUS, S., et al. *Lietuvos TSR valstybės ir teisės istorija*. Vilnius: „Mintis“, 1979;
40. ŽUKAUSKIENĖ, R. *Kriminalinio elgesio psichologija*. Vilnius: MRU, 2006;
41. A Dictionary of Law. Fifth edition. Oxford: Oxford University Press, 2002;
42. BAFIA, J., et al. *Kodeks karny. Komentarz*. Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze 1987;
43. BOJARSKI, T., et al. *Kodeks karny. Komentarz*. Warszawa: Dom wydawniczy ABC, 2005;
44. BUCHARA, K.; ZOLL, A. *Kodeks karny. Czesc szczegolna – komentarz*. Krakow: Zakamycze, 1998;
45. FRENCHP. A. *Collective and corporate responsibility*. New York: Columbia University Press, 1984;
46. JONATHAN, Herring. *Criminal Law. Text, Cases and Materials. Second Editon*. Oxford: University Press, 2006;

47. KASPRZYCKI, J. Zmiany w zakresie odpowiedzialności karnej za przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu w polskim prawie karnym. *Teisė*, 2001, nr. 41, p. 80-97;
48. SLIWOSKI, J., *Prawo karne*. Warszawa: PWN 1979;
49. TARNAWSKI, M. *Zabójstwo uprzywilejowane w ujęciu polskiego prawa karnego*. Poznań, 1981;
50. WESSELS, J. *Baudžiamoji teisė*. Vilnius: Eugrimas, 2003;
51. АБЕЛЬЦЕВ, С. *Личность преступника и проблемы криминального насилия*. – Москва: Юнити-Дана, 2000;
52. АНТОНЯН, Ю. М., et al. *Личность преступника*. Санкт-Петербург, 2004;
53. АНТОНЯН, Ю. М.; ГУЛЬБИН В. В. *Криминальная патопсихология*. Москва: Наука, 1991;
54. БОРИСОВ В. И.; КУЦ, В. Н. *Преступления против жизни и здоровья и вопросы квалификации*. Харьков: НКВФ "Консум", 1995;
55. БОРОДИН, С. В. *Ответственность за убийство: квалификация и наказание по российскому праву*. Москва: Юрист, 1994;
56. БОРОДИН, С. В. *Преступления против жизни*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2003;
57. БРАГИН, Е. П. *Российское уголовное право: Учебное пособие*. Москва: ООО "Маркет ДС Корпорейшн", 2004;
58. ВОЛКОВ, Б. С. *Личность преступника. Уголовноправовое и криминологическое исследование*. Изд-во Казанского ун-та, 1972;
59. ЗАГОРОДНИКОВ, М. Д. *Преступления против жизни по советскому уголовному праву*. Москва: Юрист, 1961;
60. КАРАУЛОВ, В.Ф., et al. *Уголовное право Российской Федерации. Особенная часть*. Москва: Юристь, 1999;
61. КРАСИКОВ, А.Н. *Уголовно – правовая охрана прав и свобод человека в России*. Саратов: Полиграфист, 1996;
62. КИРИЧЕНКО В. Ф. *Значение ошибки по советскому уголовному праву*. Москва: Изд-во АН СССР, 1952;
63. КОНДРАШОВА, Т. В. *Проблемы уголовной ответственности за преступления против жизни, здоровья, половой свободы и половой неприкосновенности*. Екатеринбург, 2000;
64. КРАСИКОВ, Ю. А., et al. *Уголовное право. Особенная часть*. Москва: Юнити, 2000;
65. *Криминология*. [ред. Н. Ф. Кузнецовой, Г. М. Миньковского]. Москва : Изд-во МГУ, 1994;

66. КРЫЛОВА, Н. Е., et al. *Уголовное право зарубежных стран*. Москва: Омега-Л, 2003;
67. КУДРЯВЦЕВ, В. Н., et al. *Криминология*. Москва: Юристъ, 1997;
68. КУДРЯВЦЕВ В.Н., et al. *Личность преступника*. Москва: Юрид. Лит., 1975;
69. *Курс уголовного права. Учебник для вузов. Общая часть. Учение о преступлении*. [ред. Н. Ф. Кузнецова], Москва: Зерцало, 2002, 1 т.;
70. ЛАЙНЕ, М. *Криминология и социология отклоненного поведения*. Хельсинки: Центр обучения тюремных служащих. 1994
71. ЛЕЙКИНА, Н. С. *Личность преступника и уголовная ответственность*. Ленинград, Издательство Ленинградского Университета, 1968;
72. ЛЕОНТЬЕВ, А. Н. *Деятельность, сознание, личность*. Москва: МГУ, 1975;
73. НИКИФОРОВ А. С. *Юридическое лицо как субъект преступления и уголовной ответственности*. Москва, 2002;
74. ПАВЛОВ, В. Г. *Субъект преступления*. Санкт-Петербург: Юридический Пресс, 2001;
75. ПИОНТКОВСКИЙ, А. А. *Курс советского уголовного права*. Москва: Наука, 1970, 2 т.
76. ПОЗНЫШЕВ, С. *Основные начала науки уголовного права*. Москва. 1902;
77. ПОКРОВСКИЙ, В.И., et al. *Малая медицинская энциклопедия*. Москва, 1996. 4 т.
78. ТАГАНЦЕВ, Н. *Русское уголовное право*. Т. 1. СПб.: Гос. Тип., 1902;
79. ТРАЙНИН, А. Н. *Общее учение о составе преступления*. Москва, 1957;
80. ТРАЙНИН, А. Н. Рецензия на кн. Шаргородский М. Д. Преступления против жизни и здоровья. *Советское государства и право*. 1949, №. 2;
81. *Уголовное право России. Особенная часть: учебник*. [ред. Кудрявцев В. Н., Наумов А. В.] Москва: Юристъ, 2003;
82. *Уголовное право. Общая часть*. [ред. Н. Ф. Кузнецова, Г. Н. Борзенкова], Москва: Изд-во Моск. Ун-та, 1993;
83. ШАРАПОВ, Р. Начало уголовно-правовой охраны жизни человека: опыт юридического анализа. *Уголовное право*, 2005, nr. 1;
84. ШАРАПОВ, Р. *Физическое насилие в уголовном праве*. СПб, Изд-во „Юридический центр Пресс“, 2001;
85. ШАРГОРОДСКИЙ, М. *Преступления против жизни и здоровья*. Москва: Юридический центр Пресс, 1948;
86. ЯКУШИН, В. А. *Ошибка и ее уголовно-правовое значение*. Казань: Издательство Масковского университета, 1987;

Praktinė medžiaga

1. Konstitucinio Teismo 1998 m. gruodžio 9 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 105 straipsnio sankcijoje numatytos mirties bausmės atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ (Valstybės žinios, 1998, Nr. 109-3004)
2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato nutarimas 2004 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“. Teismų praktika. Nr. 21, p. 213.
3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2006 m. gegužės 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-381/2006. Kat. 1.2.3.1.
4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2005 m. balandžio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-321/2005. Kat. 1.2.3.1.
5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2005 m. rugsėjo 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-472/2005. Kat. 1.2.3.1.
6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2005 m. balandžio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-288/2005. Kat. 1.1.8.1, 1.2.3.1 (S).
7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2005 m. lapkričio 08 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-604/2005. Kat. 1.2.3.1.
8. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2006 m. kovo 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-283/2006. Kat. 1.2.3.2.1.
9. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2004 m. lapkričio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje 2K-693/2004. Kat. 2.1.2.1.3.
10. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2005 m. gruodžio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-701/2005. Kat. 1.2.3.2.3.
11. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2006 m. gegužės 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-423/2006. Kat. 1.2.3.2.5.
12. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2004 m. spalio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2 K-534/2004. Kat. 2.1.2.1.3.1.
13. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2006 m. sausio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-12/2007. Kat. 1.2.3.2.7.
14. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2005 m. gegužės 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-324/2005. Kat. 1.2.3.2.8.
15. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2005 m. sausio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2 K-133/2005. Kat. 1.2.3.2.10.
16. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2005 m. gruodžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-728/2005. Kat. 1.2.3.2.11.

17. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2001 m. gegužės 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-204/2001. Kat. 2.1.2.1.3.1.
18. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. sausio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-3/2007. Kat. 1.2.3.5.
19. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2006 m. rugsėjo 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje 2K-470/2006. Kat. 1.2.3.5.
20. Vilniaus apygardos Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2003 m. spalio 11 d. baudžiamoji byla Nr. 1- 107/2003.

Elektroniniai dokumentai

1. ALEŠIŪNAITĖ, K. Ar lygios tėvų teisės į kūdikį? In *Teisė* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2006-03-30]. Prieiga per internetą <www3.vdu.lt/life/pv/lygyb.html>.
2. ADOMĖNAITĖ, J. *Pažvelkime iš teisinės pusės: eutanazija ir padėjimas nusižudyti*. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007-03-08]. Prieiga prie interneto <<http://mrtenente.infosys.lt/tk/?s0=apie&s1=straipsniai&s2=eutanazija>>
3. JATKEVIČIUS, A. *Nepilnamečių smurtinio nusikalstamumo prevencija*. Daktaro disertacija. [interaktyvus]. Vilnius: VU, 2003. [Žiūrėta 2007-03-18]. Prieiga per internetą <<http://www.nplc.lt/lit/lit23/lit23-iv.pdf>>
4. ROME TV NEWS AGENCY REPORTS. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2007-03-16]. Prieiga per internetą <<http://www.ostatniaszuflada.pl/content/view/205/63/>>
5. Gyvybės prenatalinėje fazėje apsaugos įstatymo projektas. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007-03-02]. Prieiga per internetą <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.show_doc_l?p_id=271639&p_query=&p_tr2=>>
6. EUROPOS TEISĖS DEPARTAMENTO IŠVADA dėl Lietuvos Respublikos gyvybės prenatalinėje fazėje įstatymo projekto. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007-03-02]. Prieiga per internetą <http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.Show_doc_l?p_id=260196>
7. Уголовный кодекс Российской Федерации [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007-03-08]. Prieiga per internetą <<http://ukrf.narod.ru/>>
8. Polski kodeks karny. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007-03-08]. Prieiga per internetą <<http://e-prawnik.pl/prawo/data.php/dHlwZT00MTAwJmlkPTYxNzgmdj0xMjg1>>
9. The Swedish Penal Code. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007-03-09]. Prieiga per internetą <<http://www.sweden.gov.se/content/1/c6/02/77/77/cb79a8a3.pdf>>
10. Уголовный кодекс Эстонии. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007-03-05]. Prieiga per internetą <<http://www.crime.vl.ru/index.php?p=1332&more=1&c=1&tb=1&pb=1#more1332>>

11. Penal Code of France. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007-03-06]. Prieiga per internetą < http://195.83.177.9/upl/pdf/code_33.pdf>
12. Уголовный кодекс Латвии. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007-03-05]. Prieiga per internetą ≤ http://www.law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=124342_4&sub_ID=100106935,100106943,100106956#text>
13. Penal Code of Germany. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007-03-06]. Prieiga per internetą. <<http://www.iuscomp.org/gla/statutes/StGB.htm>>
14. Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centro tinklalapis <http://www.nplc.lt>
15. Informatikos ir ryšių departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos tinklapis <http://www.vrm.lt>
15. Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės tinklapis <http://www.stat.gov.lt>

Santrauka

Magistrinį darbą sąlygiškai galima suskirstyti į dvi dalis. Pirma dalį sudaro išsami nusikaltimų žmogaus gyvybei sudėčių analizė. Antroje dalyje analizuojama kaltininko asmenybė bei nagrinėjami statistiniai duomenys.

Darbe atskleidžiama nusikaltimų žmogaus gyvybei samprata, aptariama jų raida, pateikiama pagrindinės nusikaltimų žmogaus gyvybei sudėties elementų (objekto ir nukentėjusiojo, objektyviosios pusės, subjekto, subjektyviosios pusės) analizė, lyginamuoju aspektu pateikiami Rusijos, Lenkijos, Vokietijos, Latvijos bei Estijos baudžiamųjų įstatymų skirtumai. Pateikiama išsami kiekvieno Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso XVII skyriaus numatyto nusikaltimo analizė.

Darbe analizuojami nužudymą kvalifikuojantys bei privilegijuojantys požymiai kartu atkreipiant dėmesį į minėtų valstybių reglamentavimo skirtumus.

Darbas yra įdomus tuo, kad be kvalifikuotų ir privilegijuotų nužudymo sudėčių, yra nagrinėjami ir kiti nusikaltimai žmogaus gyvybei. Analizuojama neatsargaus gyvybės atėmimo, sukurstymo nusižudyti ar privedimo prie savižudybės ir padėjimo nusižudyti sudėtys. Be to aptariami tokie klausimai kaip juridinių asmenų atsakomybės klausimas pagal BK 132 straipsnio 4 dalį, aktyvios eutanazijos ir padėjimo nusižudyti atskyrimas.

Darbe taip pat atskleidžiama kaltininko samprata, jos struktūriniai elementai. Analizuojamų duomenų pagrindų atskleidžiami demografiniai –socialiniai požymiai, o taip pat nurodoma psichologinių požymių įtaka kaltininkų elgesiui.

Summary

Crimes against human life and the personality of an offender

The master paper consists of two parts. The first part covers a detailed analysis of the compositions of crimes against human life. The second part features a culprit's personality and investigates statistical data.

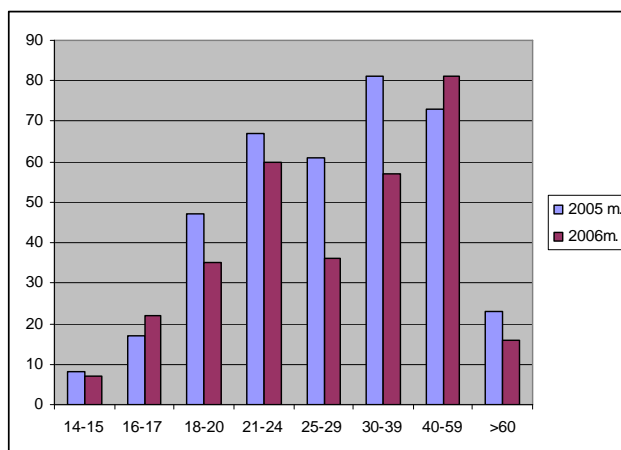
The work reveals the conception of crimes against human life, discusses their development, provides the analysis of the elements of the main composition of crimes against human life (object and victim, the objective side, subject, the subjective side). The differences between the criminal laws of Russia, Poland, Germany, Latvia and Estonia are presented at comparative level. The paper includes a detailed analysis of each crime indicated in Chapter XVII of the Penal Code of the Republic of Lithuania.

The work analyses the evidence classifying and privileging a murder both paying attention to the differences of the regulation of the countries abovementioned.

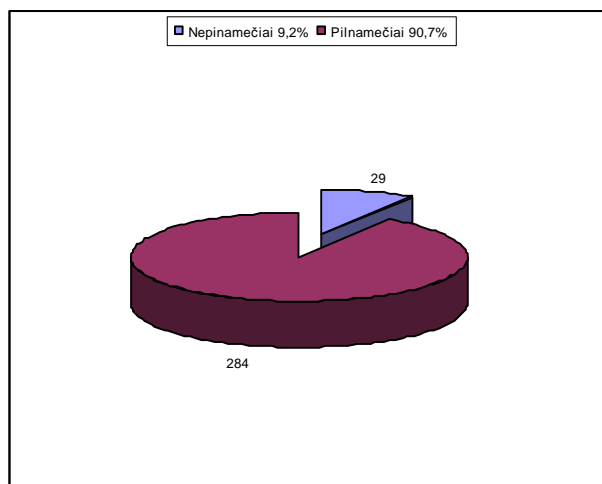
The interesting aspect of the paper lies in the investigation of other crimes against human life, apart from qualified and privileged compositions of a crime. The compositions of reckless killing, instigating to commit a suicide or reducing to a suicide or help to commit a suicide are analysed. Furthermore, such issues as the issue of legal persons' liability according to Part 4 Article 132 of the Penal Code, the separation between active euthanasia and help to commit a suicide.

The conception of the culprit, its structural elements are revealed in the paper. On the basis of the data analysed, demographical – social features are discovered as well as the influence of psychological features on the culprits' behaviour are touched upon.

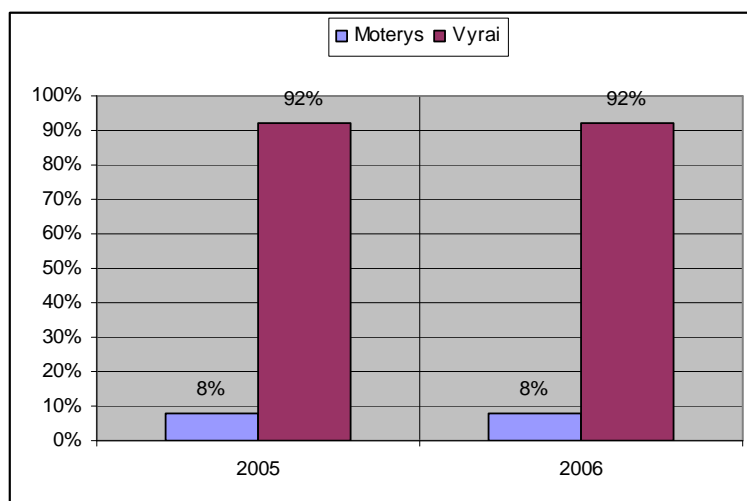
1 diagrama. Įtariamieji nužudymuose pagal amžiaus grupę

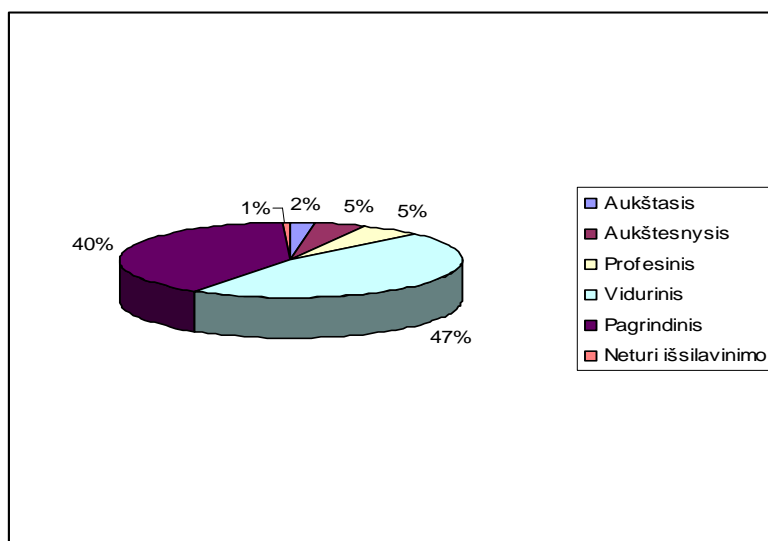
2 diagrama. Asmenys 2006 m. Lietuvoje padarę nusikalstamas veikas

3 diagrama. Moterų ir vyrų įtariamų (kaltinamų) nusikaltimu pagal BK XVII skyrių padarymu santykis (proc.)

4 diagrama. Asmenų, 2006 m. įtariamų tyčiniu nužudymu Lietuvoje, išsilavinimas

5 diagrama. 2004-2006 m. asmenų, įtariamų (kaltinamų) nusikalstamų veikų padarymu, Lietuvoje užimtumas

